

Straf og pædagogik under samme tag?

- en undersøgelse af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup og af unge dømtes placering i Kriminalforsorgen

Af Natalia Bien og Anita Rönneling

Direktoratet for Kriminalforsorgen
Straffuldbyrdseskantoret

Februar 2014

Forord

Vi vil gerne takke alle, der har bidraget til undersøgelsen. Det gælder først og fremmest alle de unge, som har ladet sig interviewe. Det har været særdeles interessant at lytte til jeres fortællinger. Tak også til de ansatte på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup for jeres samarbejdsvillighed og for de spændende iagttagelser, I har bidraget med.

God læselyst!

København, den 24. februar 2014

Natalia Bien og Anita Rønning

Indholdsfortegnelse

RESUME	5
FORMÅL OG DATAMATERIALE	5
ANALYSE AF SAMTLIGE PLACERINGER AF UNGE UNDER 18 ÅR MED FOKUS PÅ UNGEAFDELINGEN I STATSFÆNGSLET I JYDERUP	6
KAPITEL 1. INDLEDNING OG UNDERSØGELSENS FORMÅL	9
1.1. LÆSEVEJLEDNING	10
KAPITEL 2. METODE, DATAMATERIALE OG ETIK	12
2.1. STATISTISKE OPGØRELSER	12
2.2. DOKUMENTATIONSSKABELONER	13
2.3. BESØG PÅ AFDELINGEN	14
2.4. INTERVIEWS MED DE UNGE AFSONERE	14
2.5. INTERVIEW MED PERSONALET PÅ UNGEAFDELINGEN	15
2.6. ETIK	16
KAPITEL 3. DE UNGE AFSONERE I KRIMINALFORSORGENS INSTITUTIONER	17
3.1. INDLEDNING - DE JURIDISKE RAMMER	17
3.2. KARAKTERISTIK AF EN GRUPPE UNGE AFSONERE	18
3.3. PLACERING AF UNGE AFSONERE HHV. FØR OG EFTER ÅBNINGEN AF UNGEAFDELINGEN I STATSFÆNGSLET I JYDERUP	21
3.3.1. DATAMATERIALET	21
3.3.2. PLACERING AF DE UNGE FØR OG EFTER ÅBNINGEN AF UNGEAFDELINGEN I STATSFÆNGSLET I JYDERUP	22
3.3.3. ÅRSAGER TIL DE UEGNEDE PLACERINGER FØR OG EFTER ÅBNINGEN AF UNGEAFDELINGEN	23
3.3.4. HVILKE REGIMETYPEN HAR DE UNGE VÆRET PLACERET I FØR OG EFTER ÅBNINGEN AF UNGEAFDELINGEN	25
3.3.5. AFSONINGSTIDER PÅ UEGNEDE PLACERINGER HHV. FØR OG EFTER ÅBNINGEN AF UNGEAFDELINGEN	27
3.3.6. OPSUMMERING	28
KAPITEL 4. ARBEJDET PÅ UNGEAFDELINGEN I STATSFÆNGSLET I JYDERUP	30
4.1. VISITATION TIL UNGEAFDELINGEN OG PROCEDURER VED INDSÆTTTELSEN	30
4.2. UNGEAFDELINGENS FUNDAMENT	30
4.3. INDHOLDET I AFSONINGEN PÅ UNGEAFDELINGEN	31
4.3.1. AFDELINGENS DAGS- OG UGEPROGRAM	33
4.4. OPSUMMERING	34
KAPITEL 5. UNGEAFDELINGENS MÅLGRUPPE OG ARBEJDE, SOM DET KOMMER TIL UDTRYK I DOKUMENTATIONSSKABELONERNE	35
5.1. HVEM ER DE UNGE PÅ AFDELINGEN?	35

5.2. HVAD ARBEJDES DER MED PÅ UNGEAFDELINGEN?	38
5.2.1. NETVÆRK/SAMARBEJDSPARTNERE	39
5.2.2. UDDANNELSE	40
5.2.3. ADL (ALMINDELIG DAGLIG LEVEVIS)	42
5.2.4. ADL I PERSPEKTIV	43
5.3. MÅLOPFYLDELSE	45
5.4. EKSEMPLER PÅ CASES	47
5.5. OPSUMMERING	50

KAPITEL 6. INTERVIEWS MED DE UNGE AFSONERE OG DE ANSATTE PÅ AFDELINGEN **51**

6.1. DE UNGES UDSAGN OG FORTÆLLINGER	51
6.1.1. REGLER OG KRAV PÅ UNGEAFDELINGEN	51
6.1.1.1. Hvor meget kan man forlange af unge kriminelle?	51
6.1.1.2. Hvad giver mening i forhold til livet udenfor?	54
6.1.1.3. Skal reglerne være forståelige for de unge?	54
6.1.1.4. Skal adfærdsreglementet være det samme for indsatte og ansatte?	56
6.1.1.5. Opsummering	57
6.1.2. FORHOLDET TIL DE ANSATTE	57
6.1.2.1. Hvilken tilgang er den rette?	57
6.1.2.2. At lægge afstand til de ansatte	60
6.1.2.3. Kan man hjælpe nogen, der ikke vil hjælpes?	61
6.1.2.4. Opsummering	63
6.2. ANALYSE	64
6.2.1. AT NAVIGERE SOM AFSONER I DEN TOTALE INSTITUTION	64
6.2.1.1. ENDNU MERE MODSTAND?	68
6.3. INTERVIEW MED DE ANSATTE	69
6.3.1. MAN KAN ARGUMENTERE POSITIVT FOR ALLE DE REGLER, DER ER I HUSET	69
6.3.2. JEG TROR ALDRIG JEG HAR MØDT EN, DER HAR GJORT OPRØR HELE VEJEN IGENNEM	71
6.3.3. VI HAR ALLE SAMMEN VORES PERSONLIGHEDER	72
6.3.4. VENDTE VI RYGGEN TIL, SÅ SMADREDE DE HELE MOLEVITTEN	73
6.3.5. VI KAN PRØVE AT MOTIVERE	74
6.3.6. OPSUMMERING	75
6.4. AUTORITETSUDØVELSE I DEN TOTALE INSTITUTION	76

KAPITEL 7. SAMMENDRAG AF UNDERSØGELSENS RESULTATER **80**

LITTERATURLISTE **83**

BILAG 1. OVERSIGT OVER EGNEDE OG UEGNEDE PLACERINGER **86**

BILAG 2. DOKUMENTATIONSSKABELONER **87**

BILAG 3. SPØRGEGUIDE TIL INTERVIEWS MED INDSATTE PÅ UNGEAFDELINGEN **93**

Resume

Foreliggende rapport redegør for resultaterne af en bred undersøgelse af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup. Undersøgelsen har haft fokus på ungeafdelingens målgruppe, indsatsområder og konkrete arbejde samt på mønstre ved unges afsoning i Kriminalforsorgen mere generelt.

Formål og datamateriale

Formålene med undersøgelsen har været:

- at beskrive en række karakteristika, blandt andet hovedkriminalitet, statsborgerskab og afsoningslængde, for den gruppe af unge, som har afsonet i Kriminalforsorgens institutioner i perioden september 2007 – september 2011 (dvs. fra to år før til to år efter åbningen af ungeafdelingen).
- at beskrive i hvilke institutioner og under hvilket regime de unge afsonere har været placeret hhv. før og efter åbningen af ungeafdelingen, samt at undersøge hvorvidt dette placeringsmønster synes at forandre sig med åbningen af ungeafdelingen.
- at karakterisere de unge der har afsonet på ungeafdelingen i årene 2009-2011, herunder hvilke problemstillinger de har haft, hvilke mål der har været opstillet for deres afsoning på afdelingen, samt hvilke indsatser der har været iværksat.
- at beskrive de unges perspektiver på afsoningen på ungeafdelingen, herunder hvad der fungerer godt og mindre godt set fra deres ståsted.
- at indhente de ansattes perspektiver på de unges udtalelser, og herunder at afdække hvilken faglig logik, de ansatte arbejder ud fra.

For at opfylde de forskellige og bredtfavnende formål bygger undersøgelsen på flere typer af data. En del af undersøgelsen tager afsæt i ungeafdelingens detaljerede beskrivelser af alle de unge, som har afsonet på afdelingen i årene 2009-2011. En anden del tager udgangspunkt i registeroplysninger om alle unge, der har afsonet i Kriminalforsorgen i årene 2007-2011, og endelig tager en del af undersøgelsen afsæt i interviews med unge afsonere og ansatte på ungeafdelingen.

Analyse af samtlige placeringer af unge under 18 år

Undersøgelsen viser, at der i årene 2007-2011 har været registreret 389 afsoningsforløb i Kriminalforsorgen for unge afsonere i aldersgruppen 15-17 år. Disse forløb omfatter 374 unikke personer og 15 personer, som har mere end ét afsoningsforløb i perioden. Analysen af de 389 forløb viser, at halvdelen omfatter drenge på 17 år med dansk statsborgerskab, der er dømt for vold eller røveri. Analysen viser endvidere, at 44 pct. af de 389 afsoningsforløb gælder domme på under fire måneders ubetinget fængsel.

Undersøgelsens analyse af samtlige placeringer for unge afsonere i perioden 2007 – 2011 viser, at langt de fleste har afsonet hele deres dom på en institution, som formelt er kategoriseret som egnet til unge afsonere. Dette gælder såvel før som efter åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup. Med

åbningen af ungeafdelingen er der dog kommet relativt flere tilfælde, hvor den unge afsoner hele sin dom på en institution, som er egnet til unge under 18 år, ligesom tiden, som de unge afsonere tilbringer på institutioner, der ikke er egnede til unge afsonere, samlet set også er faldet efter indvielsen af ungeafdelingen. Analysen viser endvidere, at der efter åbningen af ungeafdelingen, som forventet, er en større andel af de unge afsonere, der placeres i åbent fængsel, og her gælder det, at de primært placeres i Statsfængslet i Jyderup. Brugen af alternative anbringelser til de unge afsonere er ikke mindsket med åbningen af ungeafdelingen, men det er derimod brugen af arresthussektoren til placering af de unge afsonere.

Med fokus på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup

Når fokus rettes på ungeafdelingens klientel, viser undersøgelsen, at afdelingen har haft 53 unge til afsoning i perioden 2009-2011. Langt de fleste af disse unge har en mangelfuld og meget uregelmæssig skolegang bag sig, der typisk karakteriseres af skoleskift, koncentrationsbesvær, indlæringsvanskeligheder og skoletræthed. Kun 19 unge, svarende til 36 pct., har oplyst, at de har gået i folkeskolens 9. klasse, og af disse har kun halvdelen fuldført folkeskolen med afgangsprøve. Dette er en relativt lille andel, selv når der tages højde for de unges alder. Hovedparten af ungeafdelingens målgruppe i den aktuelle periode har også en misbrugsproblematik, og størstedelen har tidligere domme bag sig. Ungeafdelingens klientel karakteriseres således af en lang række problemstillinger, som afdelingens ansatte både skal kunne rumme, men også tage højde for i det resocialiserende arbejde.

Undersøgelsen beskriver, at der på ungeafdelingen arbejdes med forskellige indsatsområder, herunder netværk, uddannelse og almindelig daglig levevis (ADL). I forhold til netværksdelen drejer afdelingens indsats sig primært om at støtte de unge i at vedligeholde deres netværk under afsoningen samt sikre, at der er støtte til den unge i forbindelse med løsladelsen. På uddannelsesområdet drejer indsatsen sig typisk om at motivere den unge til at gå i skole, og om at sikre de unges grundlæggende kompetencer og forberede dem til en uddannelse, der skal startes op efter løsladelsen. På området ADL er ungeafdelingens indsats meget bred og spænder over så vidt forskellige områder som adfærdsregulering, almenmenneskelig støtte og anerkendelse samt støtte til udførelse af forskellige praktiske gøremål.

Når fokus rettes på de unges afsoneres perspektiv, viser undersøgelsen, at de fleste interviewede unge som udgangspunkt er godt tilfredse med tilværelsen på ungeafdelingen. De unge accepterer, at afdelingen har regler for adfærd og gøremål, og de fleste accepterer også, at de ansatte stiller krav til de unge i løbet af deres afsoning. De unge forventer dog, at reglerne skal give mening set fra deres eget ståsted, og de synes ikke, at alle regler på ungeafdelingen lever op til dette krav. Samtidig er de unge regelmætte, og de mener, at de ansatte regulerer for mange, hvad de unge kalder "ligegyldige ting". Endeligt problematiserer de unge reglernes gyldighedsområde, idet de påpeger, at reglerne ikke altid gælder ligeligt mellem indsatte og ansatte på afdelingen.

I de unges fortællinger om livet som afsoner på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup giver flere udtryk for den oplevelse, at de ansatte er (for) meget til stede i deres tilværelse som afsonere, og de unge kunne godt tænke sig at være lidt mere i fred. Nogle unge går så langt som til at kalde de ansattes tilgang for overvågning.

Undersøgelsen viser endvidere, at i de unges fortællinger om forholdet til de ansatte på ungeafdelingen giver flere unge udtryk for en manglende tro på, at de ansatte kan hjælpe dem videre i deres liv og gøre en forskel i bestræbelserne på at undgå nye fængselsophold. Nogle unge fortæller, at de har fået nok af voksne, og de har generelt mistet troen på, at andre kan hjælpe dem med at forandre livsbane. Andre unge anser helt enkelt, at det er for sent at opdrage en ung på 17 år, mens andre påpeger, at hvis opdragelsesopgaven overhovedet skal kunne lykkes, så skal de ansatte på ungeafdelingen praktisere en anden tilgang til og kommunikation med de unge indsatte, end hvad de oplever, at tilfældet er i dag.

Analysen af de unges udsagn og fortællinger tydeliggør, at den udtalte modstand mod ungeafdelingens regelsæt, som interviewene med de unge afsonere bringer frem, kan betragtes som udtryk for i det mindste to ting. Dels kan den betragtes bogstaveligt, dvs. at de unge indsatte faktisk synes, at der er alt for mange regler på ungeafdelingen, og at flere regler fremstår ubegribelige for dem. Men modstanden kan også anskues som en tilpasningsstrategi til livet som afsoner på en total institution. De unge har behov for at lægge afstand til institutionen for ikke at føle sig helt opslugt af den, og i dette arbejde "bruger" de så at sige modstanden mod regelsættet som strategi.

Når de ansatte på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup præsenteres for de unges fortællinger og udtalelser, er de ikke overraskede over, at temaet om regler og krav fylder meget hos de unge. De unge kræver også i dagligdagen begrundelser for reglerne overfor de ansatte og beklager sig løbende over reglernes omfang, gyldighedsområde og legitimitet. De ansatte anlægger forskellige perspektiver på de unges udsagn og holdninger. Dels anerkender de, at der er mange regler på afdelingen – såvel institutionelle som adfærdsmæssige – og de forstår godt, at det kan virke overvældende på de unge, særlig set i lyset af deres alder og de ofte socialt belastede kår, som de kommer fra. Samtidig anlægger de ansatte også et læringsperspektiv på de unges udtalelser og siger, at de unge lærer at forstå og sætte pris på regelsættet og den nøje fastlagte struktur i løbet af deres afsoning på ungeafdelingen. De ansatte pointerer endvidere, at reglerne er en central del af ungeafdelingens faglige logik, både fordi de er med til at markere rammerne for acceptabel social adfærd, men også fordi reglerne skal give de unge en forståelse af konsekvenserne af uhensigtsmæssig og illegal adfærd.

Når de unge hævder, at de ansatte ikke kan gøre nogen forskel for dem på vejen til et kriminalitetsfrit liv, bekymrer det ikke de ansatte. De ser det derimod som udtryk for en overfladisk holdning hos de unge, som typisk vil blive markant mindre i løbet af afsoningsforløbet, fordi de unge – i lighed med inkorporeringen af regelsættet – undervejs forstår, at de har brug for de ansatte på vejen til et kriminalitetsfrit liv.

Undersøgelsen peger på, at de ansatte dog til stadighed er nødt til at forhandle deres autoritet med de unge afsonere, som i mange situationer ikke accepterer den som legitim. Andre studier af fængselsliv peger på, at når dette er tilfældet, vil der også i højere grad ses modvillighed frem for lydighed blandt de indsatte, ligesom de indsatte ofte vil opleve en større grad af frustrationer og mistrivsel.

Undersøgelsen kan ikke give et entydigt eller mere konkret svar på, hvordan de ansatte på ungeafdelingen så bedst udøver deres arbejde og herunder udøver deres autoritet. Undersøgelsens anbefaling er derfor blot, at personalet på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup løbende bør granske og reflektere over deres praksis og autoritetsudøvelse, og over hvilke idealtyper de faktisk trækker på i arbejdet, og hvilke de

idealt set gerne vil trække på, samt hvilken indflydelse dette har på de indsattes oplevelser og handlemåder under afsoningen. Undersøgelsen rejser endvidere den anbefaling, at de ansatte på ungeafdelingen sætter refleksionerne om praksis og autoritetsudøvelse i sammenhæng med de principper og værdier, der er formuleret som afdelingens fundament, for at afdække om disse principper faktisk spejles i afdelingens praksis i tilstrækkelig grad, sådan som praksis ser ud fra de unges perspektiv.

Kapitel 1. Indledning og undersøgelsens formål

I forbindelse med satspuljeaftalen for år 2006 blev der bevilget midler til at etablere en afdeling på fem pladser for unge afsonere i aldersgruppen 15-17 år. Målgruppen var unge dømte, der ikke kan afsone i medfør af straffuldbyrdelseslovens § 78¹, og som er egnede til at afsone i et åbent fængsel. På denne baggrund blev ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup indviet i september 2009.

Ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup er isoleret fra de voksnes afdelinger og har egne aktivitetsrum og udearealer. På ungeafdelingen ydes der socialpædagogisk støtte, hvorfor afdelingens personale udover fængselsbetjente blandt andet også rummer to pædagoger.

Arbejdet med de unge afsonere tager udgangspunkt i tre arbejdsstationer, hhv. skolen, køkkenet og værkstedet/projektet, og ved disse stationer er der fokus på indlæring af såvel faglige som sociale kompetencer. Arbejdet på stationerne tilrettelægges individuelt efter den unges konkrete behov.

Afgrænsningen af undersøgelsens fokus er vokset frem undervejs, og i den forstand er der tale om en eksplorativ tilgang.

I 2011 påbegyndtes dataindsamlingen til brug for undersøgelsen. Datagrundlaget består af:

- a. ungeafdelingens detaljerede beskrivelser af alle de unge, som har afsonet på afdelingen i årene 2009-2011
- b. interviews med unge afsonere og de ansatte på ungeafdelingen og
- c. registeroplysninger om alle unge, der har afsonet i Kriminalforsorgen i årene 2007-2011.

Undersøgelsen indrammer dermed såvel ungeafdelingens arbejde og målgruppe som perspektiver på unge afsonere i Kriminalforsorgens institutioner mere generelt.

Formål med undersøgelsen er mere præcist:

- at beskrive en række karakteristika, blandt andet hovedkriminalitet, statsborgerskab og afsoningslængde, for den gruppe af unge, som har afsonet i Kriminalforsorgens institutioner i perioden september 2007 – september 2011 (fra to år før til to år efter åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup i september 2009).
- at beskrive i hvilke institutioner og i hvilket regime de unge afsonere har været placeret hhv. før og efter åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup, samt at undersøge hvorvidt dette placeringsmønster synes at forandre sig med åbningen af ungeafdelingen.

¹ Straffuldbyrdelseslovens § 78 tilsiger, at dømte personer kan afsone hele eller dele af straffen i Kriminalforsorgens pensioner og i institutioner m.v. uden for Kriminalforsorgen, hvis de opfylder særlige betingelser.

- at karakterisere de unge der har afsonet på ungeafdelingen i årene 2009-2011, herunder hvilke problemstillinger de har haft, hvilke mål der har været opstillet for deres afsoning på afdelingen, samt hvilke indsatser der har været iværksat.
- at beskrive de unges perspektiver på afsoningen på ungeafdelingen, herunder hvad der fungerer godt og mindre godt set fra deres ståsted.
- at indhente de ansattes perspektiver på de unges udtalelser, og herunder at afdække hvilken faglig logik, de ansatte arbejder ud fra.

Der er også en række spørgsmål, som undersøgelsen ikke besvarer:

- Er de ansatte på ungeafdelingen godt nok uddannet til at arbejde med målgruppen, og er der tilstrækkelige kompetencer tilstede for at løfte den socialpædagogiske opgave?
- Hvilke metoder er der evidens for virker i arbejdet med unge kriminelle?
- Er det de rigtige/bedste metoder, der anvendes i arbejdet på ungeafdelingen?
- Anvendes de midler, der tildeles ungeafdelingen, hensigtsmæssigt og korrekt?
- Resocialiseres de unge? Dvs. har ungeafdelingens arbejde effekt på de unge efter løsladelse?

Disse spørgsmål er for så vidt både interessante og relevante for at kvalitetssikre arbejdet på ungeafdelingen, men har ikke været mulige at besvare pga. ressourcemæssige begrænsninger og et utilstrækkeligt empirisk grundlag.

Store dele af nærværende rapport omfatter formentlig forhold, som de ansatte på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup allerede kender til. Vi håber dog, at rapporten trods dette giver de ansatte muligheden for et nyt blik på deres arbejde og målgruppe, fordi undersøgelsen ikke kun beskriver forskellige forhold omkring afdelingen og de unge afsonere, men også tilbyder fortolkninger af dem. Vi håber endvidere, at de ansatte på ungeafdelingen vil finde rapporten brugbar som en samlet præsentation af deres faglighed, konkrete arbejde og målgruppe, samt af de forskellige udfordringer personalet står overfor i arbejdet med de unge afsonere.

1.1. Læsevejledning

I kapitel 2 beskrives de forskellige typer af datamateriale og metoder, som undersøgelsen baserer sig på, ligesom der redegøres for nogle etiske overvejelser i denne forbindelse. Kapitel 3 består hovedsageligt af to dele. I første del findes en karakteristik af de unge mennesker, der har afsonet en dom i Kriminalforsorgen i perioden september 2007 – september 2011. Der bliver redegjort for faktorer som alder, køn, statsborgerskab, hovedkriminalitet og længden på den aktuelle dom. Anden del af kapitel 3 redegør for

placeringsmønstre for de unges afsoning hhv. før og efter åbningen af ungeafdelingen, herunder hvilke institutioner og hvilket regime de unge har afsonet i.

Fra kapitel 4 og frem zoomes der ind på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup. Kapitel 4 beskriver fundamentet for arbejdet på afdelingen, og de aktiviteter som ungeafdelingens arbejde er struktureret omkring. I Kapitel 5 skildres ungeafdelingens målgruppe og arbejde, som det kommer til udtryk i afdelingens egne beskrivelser af fokuspunkter og målsætninger i arbejdet med de unge afsonere. I Kapitlet fremstilles også en række cases, som giver et indblik i de forskellige – og ofte komplekse – problemstillinger, som ungeafdelingens medarbejdere skal forholde sig til såvel fagligt som menneskeligt. I kapitel 6 beskrives ungeafdelingen fra de unges ståsted, og i en efterfølgende analyse betragtes dette brugerperspektiv med sociologiske øjne. Kapitel 6 indeholder også de ansattes perspektiv på arbejdet med de unge afsonere, og kapitlet afsluttes med et blik på dilemmaer og problematikker i forhold til autoritetsudøvelsen i fængslet. I det afsluttende kapitel 7, skitseres og diskuteres en række konklusioner fra undersøgelsens forskellige dele holdt op imod de formål, som er beskrevet i rapportens indledning.

Kapitel 2. Metode, datamateriale og etik

For at bidrage med forskellige perspektiver på ungeafdelingens arbejde og på unges afsoning mere generelt bygger undersøgelsen på flere typer af data.

2.1. Statistiske opgørelser

Den kvantitative del af undersøgelsen tager afsæt i et datamateriale, der består af samtlige afsoningsforløb for personer under 18 år i perioden fra to år før til to år efter åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup i september 2009. Et afsoningsforløb er den ubetingede del af en fængselsstraf. Afsoningen kan være foregået i en af Kriminalforsorgens institutioner eller eksempelvis med elektronisk fodlænke. Et afsoningsforløb inkluderer kun den del af fuldbyrdelsesforløbet, hvor den unge har været afsoner, dvs. tiden i varetægt er ikke inkluderet i et afsoningsforløb.

Totalt består dette datamateriale af 389 afsoningsforløb, der omfatter 374 unikke personer og 15 personer, som har mere end ét afsoningsforløb i den aktuelle periode, og som derfor optræder flere gange i datasættet.

Datamaterialet indeholder oplysninger om samtlige placeringer for hvert enkelt afsoningsforløb. En placering betyder, at personen i det pågældende afsoningsforløb fysisk har opholdt sig på en institution. For hver enkelt placering fremgår det, på hvilken institution placeringen har fundet sted dvs. enten i en af Kriminalforsorgens institutioner eller om der har været tale om en såkaldt "udeplacering", hvilket for eksempel betyder, at den unge har været placeret på en ekstern institution jf. straffuldbyrdelseslovens § 78, stk. 2 (herefter § 78-anbringelse) eller midlertidigt har været indlagt på hospital. I datamaterialet findes samtidig oplysninger om opholdslængden i de enkelte institutioner.

Datamaterialet er afgrænset af den unges alder ved indsættelsestidspunktet. Den unge kan godt fylde 18 år efter en indsættelse, men det er kun de placeringer, der ligger forud for den unges 18-års dag, som indgår i datamaterialet.

Datamaterialet indeholder desuden oplysninger om køn, statsborgerskab og hovedkriminalitet samt længden af den dom, den unge aktuelt afsoner.

Det statistiske materiale anvendes til at belyse i hvilke institutioner og i hvilket regime de unge har afsonet hhv. før og efter åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup, samt at undersøge hvorvidt dette placeringsmønster synes at forandre sig med åbningen af ungeafdelingen.

Analysen af datamaterialet vil eksempelvis afdække, hvor mange unge der er placeret på en egnet institution² i de seneste to år før åbningen af ungeafdelingen, og hvordan dette tal eventuelt forandres

² Hvilke institutioner, der kategoriseres som hhv. egnede og uegnede for unge afsonere, fremgår af bilag 1.

efter åbningen af afdelingen. Derudover skal det statistiske materiale kaste lys over en række karakteristika ved de unge mennesker, der afsoner i Kriminalforsorgens institutioner.

Da der er tale om to totalpopulationer, nemlig alle unge der har afsonet enten to år før eller to år efter åbningen af ungeafdelingen, foretages der ikke signifikanstest i analyser af sammenhængen mellem placeringsmønstret og afdelingens indvielse. Dette skyldes, at der ikke er tale om stikprøver, og at det forudsættes, at placeringen af de unge ikke er tilfældig, eftersom der i Kriminalforsorgen findes og anvendes en række vejledninger til, hvordan unge afsonere skal placeres.

2.2. Dokumentationsskabeloner

Data til undersøgelsen omfatter også dokumentation af de indsatser, der iværksættes på ungeafdelingen og af baggrundsfaktorer – herunder alder, uddannelse og eventuelt misbrug - for den gruppe af unge, som afdelingen har haft i sin varetægt i en tids afgrænset periode. Dokumentationen er udarbejdet af personale på ungeafdelingen ved hjælp af en særlig dokumentationsskabelon, som fremgår af bilag 2.

Dokumentationsskabelonen er udarbejdet på baggrund af ungeafdelingens egne beskrivelser af afdelingens forskellige tilbud. Disse beskrivelser indeholder blandt andet oplysninger om, hvilke problemstillinger der generelt arbejdes med hos de unge, og hvilke aktiviteter og indsatser der er i fokus i afdelingens resocialiserende arbejde. Et udpluk af disse problemstillinger og aktiviteter er i dokumentationsskabelonen samlet til en række mere overordnede temaer.

Personalet på ungeafdelingen har udfyldt én dokumentationsskabelon for hver af de unge, der har afsonet på afdelingen i årene 2009, 2010 og 2011. Dokumentationsarbejdet er primært udført af afdelingens socialrådgiver, som har indhentet relevant information via handleplaner, personjournal og ved at spørge de øvrige ansatte på ungeafdelingen. Sammenlagt er der udarbejdet 53 dokumentationsskabeloner. Dokumentationsarbejdet er udført i løbet af 2011, hvorfor skabelonerne vedr. de afsoningsforløb, der fandt sted i årene 2009 og 2010 er udfyldt på baggrund af personalets bagudrettede viden om de enkelte forløb.

Første del af dokumentationsskabelonen indeholder baggrundsoplysninger om den unge, og her beskrives faktorer som uddannelse, strafflængde, opholdstid på afdelingen, eventuelt misbrug mv.

De øvrige dele af dokumentationsskabelonen består af tre områder: netværk, uddannelse og såkaldt ADL (almen daglig levevis). Indenfor hvert af disse tre områder har ungeafdelingen i prosaform beskrevet:

- Hvilke problemstillinger afdelingen har ønsket at arbejde med hos den unge i løbet af afsoningen på ungeafdelingen
- Hvilke mål der har været opstillet for dette arbejde
- I hvilken udstrækning de opstillede mål vurderes at være opnået, og hvilke problemstillinger som i øvrigt har været forbundet med målopfyldelsen.

Disse dele af dokumentationsskabelonen er efterfølgende behandlet som et tekstmateriale med det formål at belyse ungeafdelingens arbejde mere specifikt herunder at beskrive karakteren af de problemstillinger, som der arbejdes med, hvilke metoder og aktiviteter der tages i brug, samt hvilke mål der opstilles.

Analysen af dokumentationsskabelonernes indhold fremgår af kapitel 5.

2.3. Besøg på afdelingen

I forbindelse med undersøgelsen er der også gennemført et heldagsbesøg på ungeafdelingen for at få et indtryk af dagligdagen og aktiviteterne på afdelingen. Besøget indebar en mulighed for at overvære aktiviteter i skolen og få lejlighed til at tale med læreren, socialpædagogen, køkkenmedarbejderen, socialrådgiveren, programinstruktøren, den daglige leder samt fængselsbetjentene og de unge indsatte. Formålet med disse samtaler, der havde karakter af uformelle interviews, var at få en fortælling om dagligdagen og arbejdet på afdelingen, og få lejlighed til at følge op på de beskrivelser og temaer, som fremgik af dokumentationsskabelonerne.

Besøget er nærmere beskrevet i kapitel 4. Af dette kapitel fremgår også, hvilke værdier og principper, ungeafdelingen tager afsæt i, samt hvilke aktiviteter og tiltag et afsoningsforløb på afdelingen indeholder mere konkret.

2.4. Interviews med de unge afsonere

Der er gennemført 14 enkeltinterviews med 13 unge fra afdelingen. Interviewene er gennemført i perioden marts – september 2012 ad fire omgange. Rekrutteringen af informanter er sket på den måde, at der i samarbejde med afdelingens daglige leder er aftalt en dato for gennemførelse af interviews. Den pågældende dato blev de unge, der opholdt sig på afdelingen, og som udgangspunkt havde afsonet på afdelingen i mindst 14 dage, spurgt, om de havde lyst til at lade sig interviewe³. Denne procedure er således gennemført ad fire omgange.

Interviewene er afviklet med udgangspunkt i en interviewguide, som fremgår af bilag 3. Guiden har sikret, at de samme temaer er blevet berørt i interviewet med hver enkelt informant. Samtidig har de unge i praksis haft stor indflydelse på, hvor meget de enkelte temaer har fået lov til at fylde i interviewet. Én ung har måske valgt at fortælle meget om de forskellige aktiviteter på afdelingen, mens en anden ung i stedet har fokuseret på de unge indsattes forhold til de ansatte.

Interviewene er optaget på diktafon med henblik på efterfølgende transskribering. Længden af de enkelte interviews varierer fra en halv time til halvanden time. Interviewene blev enten gennemført i den unges celle eller i et andet lokale, hvor det var muligt at tale uforstyrret.

Formålet med at interviewe de unge afsonere har været at få et mere indgående indblik i hverdagen, rammerne og aktiviteterne på afdelingen set fra de unges ståsted. De unge er blandt andet blevet spurgt om, hvad der sker i løbet af en hverdag på afdelingen, hvad der foregår på de enkelte arbejdsstationer

³ Denne tidsgrænse er sat, for at sikre at de unge har nået at indhente en vis erfaring med aktiviteterne og livet på ungeafdelingen.

(køkken, skole og værksted/projekt), hvorvidt den unge har kendskab til planer for sit eget afsoningsforløb og for tiden efter løsladelse, og hvordan han ser på forholdet til de ansatte. De unge er også blevet spurgt om, hvad de synes fungerer godt og mindre godt på afdelingen, og hvad de i det hele taget synes om afsoningsforholdene.

De unge, som har indvilliget i at deltage i undersøgelsen, har varierende opholdstider på ungeafdelingen bag sig. Opholdstiden har givetvis en vis grad af indflydelse på de unges erfaringer med og perspektiver på dagligdagen på afdelingen, og opholdstiden er derfor gengivet for hver enkelt ung i forbindelse med præsentationen af interviewfundene. Redegørelsen og analysen af interviewene følger en række temaer, som har været fremtrædende i de unges fortællinger.

2.5. Interview med personalet på ungeafdelingen

Som et led i undersøgelsen er der også gennemført et fokusgruppelinterview med personale fra afdelingen. Interviewet blev gennemført i januar 2013 og varede i godt to timer. I interviewet deltog i alt otte ansatte; tre fængselsbetjente, afdelingens daglige leder, en lærer og en hjælpelærer, en socialpædagog og køkkenværkmesteren.

Rekrutteringen af deltagere til fokusgruppelinterviewet fulgte principielt samme fremgangsmåde som rekrutteringen af unge afsonere. I samarbejde med afdelingens daglige leder blev der fastsat en dato for interviewet, og de ansatte der var på arbejde den pågældende dag, blev opfordret til at deltage under hensyntagen til afdelingens fortsatte drift i løbet af de timer, interviewet foregik.

Formålet med interviewet var at få indblik i de ansattes viden om afdelingen og de unge afsonere såvel som deres perspektiver på, fortolkninger af og forklaringer på de unges udsagn. Vi har fundet det væsentligt at belyse de unges perspektiver på ungeafdelingen som afsoningssted, men er samtidig klar over, at disse perspektiver kan være præget (negativt) af, at de unge er frihedsberøvede. Der er også risiko for, at de unge (ureflekteret) inddrager irritationsmomenter og frustrationer fra tidligere afsoninger eller institutionsophold i deres perspektiv på ungeafdelingen og på de ansatte. For at opnå en mere nuanceret forståelse af ungeafdelingens rammer, udfordringer og arbejde, har vi derfor valgt at inddrage de ansattes viden om afdelingen og om de unge og deres særlige situation for at perspektivere de unges udtalelser og øvrige fund i undersøgelsen.

Under fokusgruppelinterviewet skulle de ansatte forholde sig til en række temaer, som har været fremtrædende i de unges fortællinger om livet på ungeafdelingen. Temaerne blev anskueliggjort ved hjælp af en række anonymiserede citater, som blev præsenteret for de ansatte, der derefter fik mulighed for at drøfte og fortælle, hvad de opfattede de unges udsagn som udtryk for, og hvordan de mente, at de unges udsagn kunne forstås. De ansatte har altså været med til at sætte de unges udsagn ind i en større sammenhæng ved at dele deres viden om arbejdsmåder, faglige logikker, organisatoriske og personalemæssige forhold mv.

2.6. Etik

Denne undersøgelse er gennemført under hensyntagen til såvel de unge afsonere som den institution (ungeafdelingen), der bliver berørt af undersøgelsens fund og konklusioner. Undersøgelsens forfattere vedstår dog samtidig friheden til at give udtryk for en begrundet kritisk stillingtagen til de forhold, som undersøgelsen belyser.

Interviewpersonerne i denne undersøgelse er garanteret anonymitet, og alle navne på informanter er derfor fignerede. Interviewpersonernes anonymitet er endvidere sikret ved at undlade at gengive meget specielle udsagn eller talemåder, der kan være med til at identificere enkeltpersoner. I visse tilfælde har det også været nødvendigt at ændre ved omstændighederne omkring et udsagn for at sikre informantens anonymitet. I de tilfælde, hvor det ikke har været muligt at sikre informantens fulde anonymitet, har den pågældende person godkendt citater, udsagn og talemåder. I øvrigt er der opnået samtykke fra samtlige interviewpersoner i forhold til at gengive udsagn i anonymiseret form.

Kapitel 3. De unge afsonere i Kriminalforsorgens institutioner

I dette kapitel redegøres der indledningsvist for, hvilke regler der gælder, når en ung under 18 år skal afsone en ubetinget fængselsstraf. Derefter vil der blive set nærmere på den gruppe af unge, der har afsonet i Kriminalforsorgens institutioner i perioden fra to år før til to år efter åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup.

3.1. Indledning - de juridiske rammer

Af FN's Børnekonvention, artikel 37b, fremgår det, at anholdelse, tilbageholdelse og fængsling af et barn⁴ kun må bruges som en sidste udvej og for det kortest mulige passende tidsrum. I artikel 37c står der endvidere, at ethvert barn der frihedsberøves skal holdes adskilt fra voksne, medmindre en sådan adskillelse ikke anses at tjene barnets tarv. Straffuldbyrdelseslovens § 78, stk. 2, tilsiger i overensstemmelse med dette, at en ung under 18 år, der idømmes en ubetinget fængselsstraf, skal afsone i en institution uden for et fængsel eller arresthus, med mindre der er afgørende hensyn, som taler imod en sådan anbringelse.

Hvis den unge efter en konkret vurdering ikke findes egnet til en § 78-anbringelse⁵, og den pågældende heller ikke opfylder betingelserne for at afsone på bopælen i elektronisk fodlænke, skal straffen fuldbyrdes i fængsel. I disse tilfælde findes der retningslinjer for placeringen af den unge i bekendtgørelsen om behandlingen af 15-17-årige, der anbringes i Kriminalforsorgens institutioner (Bek. nr. 239 af 13/03/2012)⁶. Bekendtgørelsen foreskriver, at anbringelse af den unge som udgangspunkt skal ske i åbent fængsel, med mindre der er særlige omstændigheder, som taler for anbringelse i lukket regi. Disse omstændigheder kan for eksempel være længden af den idømte straf, eller hvis der vurderes at være risiko for, at den større frihed i et åbent fængsel, vil blive misbrugt.

Unge, der skal afsone i et åbent fængsel, anbringes som udgangspunkt i den særlige afdeling for unge i Statsfængslet i Jyderup. Dette udgangspunkt kan dog, jf. straffuldbyrdelseslovens § 23, fraviges, hvis det eksempelvis skønnes, at anbringelse bedst sker i nærheden af den domfældtes hjemsted. Anbringes den unge ikke i den særlige afdeling for unge afsonere i Statsfængslet i Jyderup, sker placering i de åbne fængsler efter en konkret vurdering på en afdeling, hvor fællesskab med øvrige indsatte er i overensstemmelse med den pågældendes tarv, og hvor hensynet til at beskytte den unge mod uheldig påvirkning fra voksne indsatte bedst kan tilgodeses. Unge der skal afsone sin straf i lukket regi anbringes fortrinsvis i en særlig afdeling for unge i Statsfængslet i Ringe. Fælles for de institutioner, der modtager unge, er, at de snarest muligt og med udgangspunkt i den unges motivation og forudsætninger skal

⁴ Med barn menes personer under 18 år.

⁵ En egnethedsvurdering beror blandt andet på kriminalitetens art og den dømtes farlighed, men også på eventuelle erfaringer fra tidligere institutionsophold, hvor den dømte har optrådt voldeligt, er undvejet eller hvor det på anden måde er dokumenteret, at afgørende hensyn til retshåndhævelsen taler imod en § 78-anbringelse.

⁶ I perioden fra to år før åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup i september 2009 var den kriminelle lavalder 15 år. I 2010 blev den kriminelle lavalder sænket fra 15 til 14 år, men d. 1. marts 2012 blev grænsen igen hævet til 15 år (<http://www.justitsministeriet.dk/nyt-og-presse/pressemeddelelser/2012/regeringen-fasts%C3%A6tter-igen-den-kriminelle-lavalder-til-15-%C3%A5r>, besøgt d.24. april 2013).

etablere en særlig beskæftigelsesplan for eksempel i form af undervisnings- eller aktiveringstilbud for den pågældende.

3.2. Karakteristik af en gruppe unge afsonere

I dette afsnit vil den gruppe af unge, der har afsonet en dom i perioden september 2007 – september 2011, blive karakteriseret med udgangspunkt i faktorer som alder, køn, statsborgerskab, hovedkriminalitet og længden på den aktuelle straf. Karakteristikken præsenteres for at give læseren et indblik i, hvad der kendetegner de unge, som afsonere i Kriminalforsorgen.

I nedenstående tabel vises fordelingen af hovedkriminalitet for samtlige 14-17-årige⁷ afsonere i perioden fra to år før til to år efter åbningen af ungeafdelingen. Hovedkriminalitet er den lovovertrædelse, som giver den højeste straf i den dom, der ligger til grund for straffuldbyrdelsen. De 389 afsoningsforløb omfatter 374 unikke personer og 15 personer, der har mere end ét afsoningsforløb i den angivne periode.

Tabel 1. Hovedkriminalitet. Fordelingen indenfor de 14-17-åriges afsoningsforløb i perioden 2007 - 2011

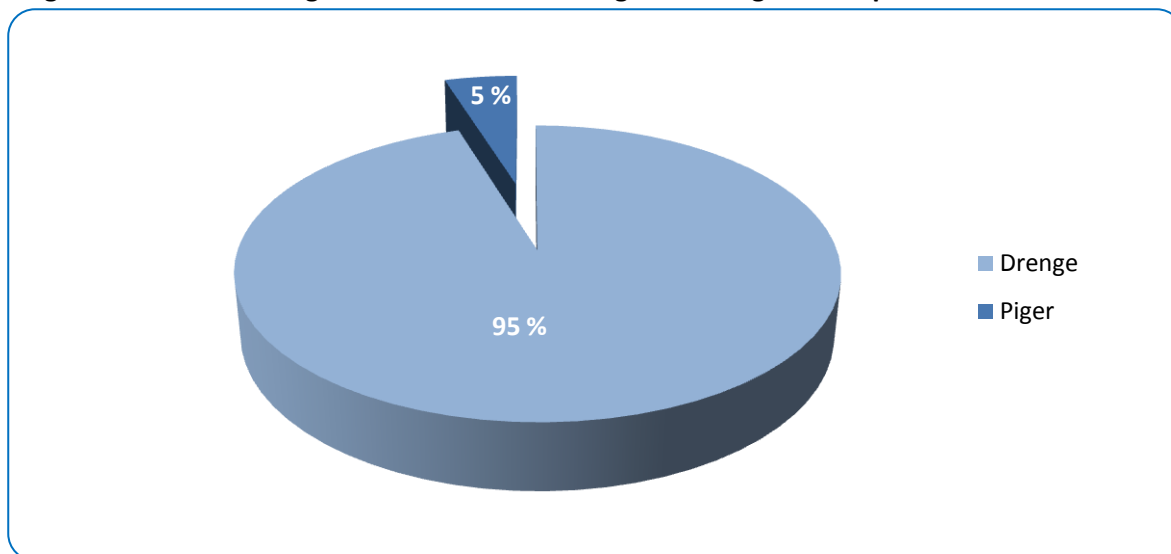
Hovedkriminalitet	Antal	Procentdel
Vilkårsovertrædelse	1	0,3
Drab	2	0,5
Vold i øvrigt	177	45,5
Ildspåsættelse	5	1,3
Anden personfarlig kriminalitet	2	0,5
Voldtægt, voldtægtsforsøg	16	4,1
Anden sædelighedskriminalitet samt incest	1	0,3
Grov narkotikakriminalitet	1	0,3
Røveri	120	30,8
Tyveri og hittegods, hæleri samt brugstyveri	31	8,0
Anden berigelseskriminalitet	1	0,3
Færdselslovovertrædelser	2	0,5
Straffeloven i øvrigt	16	4,1
Oplysning mangler	14	3,6
Total	389	100⁸

Tabellen viser, at langt de fleste afsoningsforløb baserer sig på en dom for vold eller røveri. Vold omfatter 177 afsoningsforløb svarende til 46 pct., mens røveri omfatter knap en tredjedel af det totale antal afsoningsforløb for de unge under 18 år i den aktuelle periode. Tilsammen omfatter vold og røveri 297 afsoningsforløb svarende til 76 pct.

⁷ I perioden fra to år før åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup i september 2009 var den kriminelle lavalder 15 år. Der er derfor ingen 14-årige i datasættet for denne periode. I 2010 blev den kriminelle lavalder sænket fra 15 til 14 år, men d. 1. marts 2012 blev grænsen igen hævet til 15 år. Det betyder, at 14-årige er inkluderet i datasættet i perioden fra to år efter åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup.

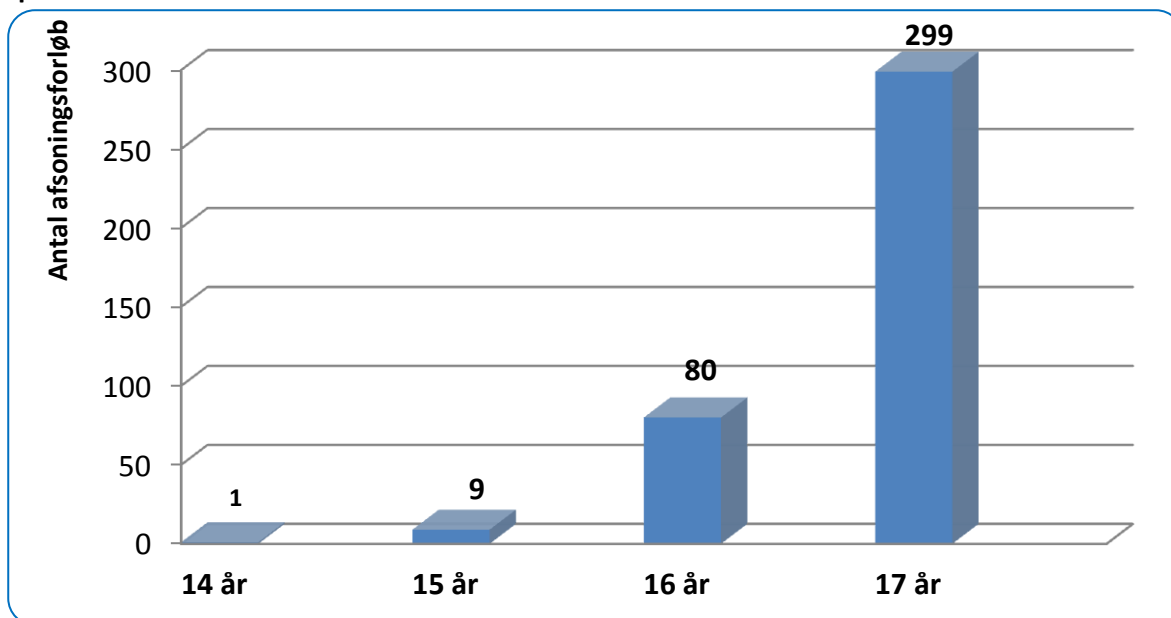
⁸ På grund af afrundinger i de enkelte andele bliver den totale sum ikke præcis 100 pct.

Diagram 1. Køn. Fordelingen indenfor de 14-17-åriges afsoningsforløb i perioden 2007 - 2011

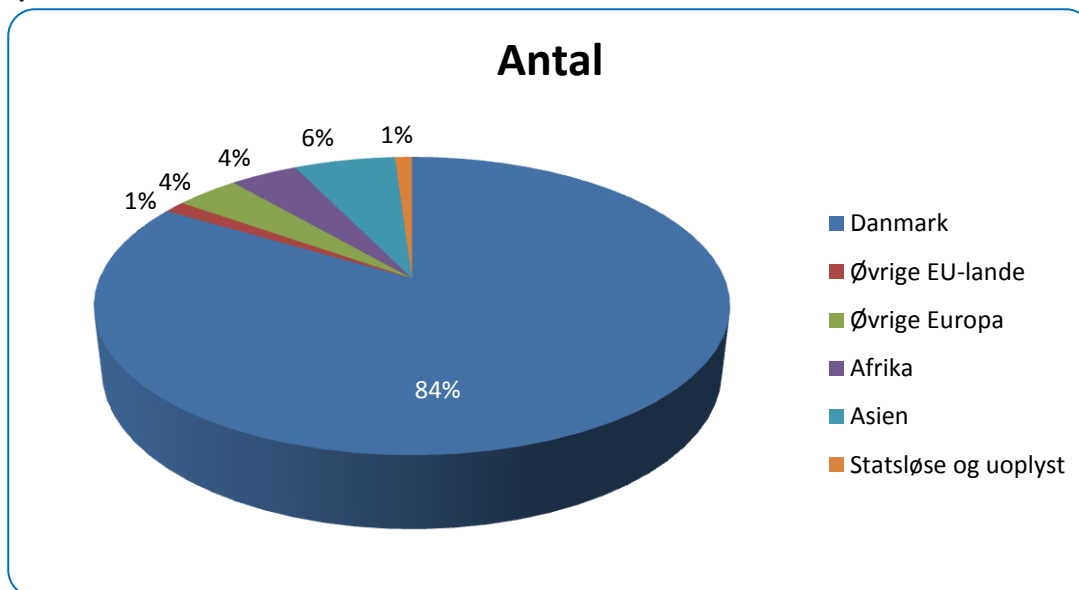
Diagrammet viser, at langt de fleste afsoningsforløb for unge under 18 år i den aktuelle periode omfatter unge drenge.

Diagram 2. Alder ved indsættelse. Fordelingen af de 14-17-åriges afsoningsforløb i perioden 2007 - 2011

Diagrammet viser, at langt de fleste afsoningsforløb i den aktuelle periode omfatter unge i alderen 17 år.

Diagram 3. Statsborgerskab. Fordelingen indenfor de 14-17-åriges afsoningsforløb i perioden 2007 - 2011⁹

Diagrammet viser, at langt de fleste afsoningsforløb for unge under 18 år - 325 afsoningsforløb eller 84 pct. - i den aktuelle periode omfatter en person med dansk statsborgerskab. Ser man på unge med statsborgerskab indenfor EU og det øvrige Europa samlet, er der tale om 89 pct. af de 389 afsoningsforløb. Unge med statsborgerskab i et asiatisk land står for 24 afsoningsforløb svarende til seks pct., mens fire pct. af forløbene omhandler unge med statsborgerskab i et afrikansk land.

Det kan altså konstateres, at en typisk afsoner i undersøgelsesperioden er en ung dreng på 17 år med dansk statsborgerskab, der er dømt for vold eller røveri. Af de i alt 389 afsoningsforløb er det 193 forløb svarende til 50 pct., der kan karakteriseres sådan.

Tabel 2 viser, at godt en fjerdedel af de 389 afsoningsforløb tillige gælder en ubetinget dom på én måned og derunder. Domslængderne 0-1 måned, 2-3 måneder og 4-6 måneder udgør hver godt en femtedel af samtlige afsoningsforløb. Tabellen viser også, at 133 af de 389 afsoningsforløb, det vil sige godt en tredjedel, gælder en dom på mere end et halvt års ubetinget fængsel.

⁹ Grupperingen af lande er sket i overensstemmelse med den inddeling, som Danmarks Statistik anvender.

Tabel 2. Domslængde. Fordelingen indenfor de 14-17-åriges afsoningsforløb i perioden 2007 - 2011¹⁰

Domslængde	Antal forløb	Procentdel	Procentdel akkumuleret
0-1 måned	90	23,1	23,1
2-3 måneder	83	21,3	44,4
4-6 måneder	83	21,3	65,7
7-9 måneder	17	4,4	70,1
10 mdr. - 1 år	20	5,1	75,2
Mere end 1 år - 2 år	57	14,7	89,9
Mere end 2 år - 5 år	36	9,3	99,2
Mere end 5 år	3	0,8	100
Total	389	100	-

3.3. Placering af unge afsonere hhv. før og efter åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup

I afsnit 3.3 redegøres der for placeringsmønsteret hhv. før og efter åbningen af ungeafdelingen, herunder hvilke institutioner og hvilket regime de unge har afsonet i. Dette er relevant fordi, ungeafdelingen er oprettet for at løfte et behov for pladser i åbent regi til unge afsonere.

3.3.1. Datamaterialet

Datamaterialet indeholder, som tidligere nævnt, oplysninger om samtlige placeringer for hvert enkelt af de unges afsoningsforløb. En placering betyder, at personen i det pågældende afsoningsforløb er blevet indsat et nyt sted, for eksempel i en ny institution eller på en anden afdeling i samme institution. For hver enkelt placering fremgår det, hvilken institution, afdeling og celle placeringen har været på.

For hver enkelt placering er det efterfølgende angivet, om den betegnes som egnet eller uegnet for unge afsonere. Denne kategorisering er foretaget i samråd med fagpersonen på ungeområdet i Straffuldbyrdelseskontoret, og i forhold til Københavns Fængsler har ledelsespersonale fra institutionen oplyst os om, hvilke celler der er godkendt til unge afsonere. Hovedkriteriet for en egnet placering er i udgangspunktet en placering, hvor den unge ikke afsoner sammen med voksne indsatte.

Ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup og samtlige afdelinger i Statsfængslet i Ringe er formelt vurderet egnede til unge afsonere. Anstalten ved Herstedvester kan også anvendes til unge, hvis de har et særligt behandlingsbehov. Derudover er der et mindre antal cellepladser i Københavns Fængsler, som kan bruges til afsoningspladser for unge under 18 år. Pensionerne er – med undtagelse af Pension Kastanienborg, idet

¹⁰ Oplysningerne gælder udelukkende længden på den ubetingede del af dommen.

der her også afsoner sædelighedsdømte – tillige egnede til de unges afsoning, hvorimod arresthuse udover Københavns Fængsler er kategoriseret som uegnede til afsoning for unge under 18 år.

Derudover er der arbejdet med følgende kategoriseringer i datamaterialet: I de institutioner, hvor der er egnet kapacitet til unge afsonere, er isolationsafdeling samt eventuel sygeafdeling også kategoriseret som egnet. I alle øvrige institutioner er disse afdelingstyper kategoriseret som uegnede, idet institutionen som udgangspunkt ikke er egnet til unge afsonere. Et eventuelt ophold i isolation eller på en sygeafdeling kan derfor ikke betragtes som en del af et i øvrigt "egnet" afsoningsforløb - altså heller ikke selvom den indsatte ikke har samvær med voksne indsatte under afsoningen. Af bilag 1 fremgår en detaljeret beskrivelse af kategoriseringen af egnede og uegnede placeringer.

Tallene i dette afsnit skal tolkes med en vis forsigtighed grundet problemer med datakvaliteten i Kriminalforsorgens klientsystem. Undervejs i processen med at analysere data, er der løbende fundet forskellige typer af fejlregistreringer og forskelligartet praksis for registrering af samme type hændelse på tjenestestederne. For eksempel er der opdaget forskellig praksis for, hvordan en anbringelse efter straffuldbyrdelseslovens § 78, stk.2 registreres af moderanstalten. De fleste angiver, at den indsatte er "ude", mens andre eksempelvis har registreret pågældende afsoner som placeret i "venterum". Sidstnævnte tilfælde kan betyde, at den unge – i undersøgelsens datasæt - fejlagtigt har været angivet med ophold på et uegnet sted. Det har krævet et enormt omfattende kvalitetssikringsarbejde at komme disse og lignende fejl til livs – og selv efter dette arbejde kan det ikke med sikkerhed siges, at samtlige forhold, der har betydning for de tabeller, der præsenteres i det følgende, er blevet opdaget og rettet til. Dog er alle de placeringer, der er registreret som uegnede, gennemgået både med henblik på at sikre rigtigheden af registreringen og for at søge en årsag til, at den unge har været placeret på et sted, der ikke er egnet til unge¹¹.

3.3.2. Placering af de unge før og efter åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup

Af tabel 3 fremgår det, hvor mange afsoningsforløb der hhv. to år før og to år efter åbningen af ungeafdelingen i september 2009 inkluderede placeringer, som ikke er kategoriseret som egnede for unge afsonere, jf. ovenstående afsnit.

Tabellen viser, at både før og efter åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup har langt de fleste unge afsonet hele deres dom et egnet sted. Det viser sig dog også, at der relativt set er flere tilfælde, hvor den unge afsoner hele sin dom et egnet sted efter, at ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup er åbnet.

¹¹ I forhold til at finde årsagen til den uegnede placering er følgende steder i klientsystemet blevet afsøgt: personjournal, dokumentoversigt, undersøgelsesoversigt samt eventuelle bemærkninger angivet på stamdatafanen. Derudover har Kriminalforsorgens klientkontor gennemgået de uegnede placeringer, hvor årsagen ikke har været noteret i klientsystemet, for at finde årsagen i sagernes øvrige dokumentation.

Tabel 3. Egnede og uegnede afsoningsforløb. Andel af de unges afsoningsforløb før og efter åbningen af ungeafdelingen¹²

		Før åbningen af ungeafdelingen	Efter åbningen af ungeafdelingen
Afsoner hele dommen et egnet sted	Antal	131	179
	Procentdel af afsoningsforløbene	72,0%	86,5%
Afsoner hele dommen et uegnet sted	Antal	20	9
	Procentdel af afsoningsforløbene	11,0%	4,3%
Afsoner både egnede og uegnede steder	Antal	31	19
	Procentdel af afsoningsforløbene	17,0%	9,2%
Totalt antal afsoningsforløb	Antal	182	207
	Procentdel af afsoningsforløbene	100%	100%

Af tabel 3 fremgår det videre, at der efter åbningen af ungeafdelingen er færre tilfælde, hvor den unge afsoner hele dommen et sted, der jf. denne evaluering kategoriseres som uegnet for unge. Hvorvidt der er tale om et kausalitetsforhold – altså om det er ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup, der er den direkte årsag til ændringer i placeringsmønsteret – er det dog ikke muligt at sige noget om ud fra opgørelsen over placeringsmønsteret, men dette må antages at være en sandsynlig forklaring.

Summeres antallet af tilfælde, hvor den unge på et eller flere tidspunkter i løbet af sit afsoningsforløb har opholdt sig på et sted, der er uegnet for unge, ses det, at dette gør sig gældende i 51 af de afsoningsforløb, der ligger før åbningen af ungeafdelingen, hvilket svarer til 28 pct. Efter åbningen af ungeafdelingen har dette snævret sig ind til 28 tilfælde, svarende til 14 pct.

3.3.3. Årsager til de uegnede placeringer før og efter åbningen af ungeafdelingen

I dette afsnit ses der nærmere på, hvorfor de unge bliver placeret steder, der ikke er kategoriseret som egnede for afsonere under 18 år.

Tabel 4 inkluderer de hændelser, hvor den unge enten er indsat et uegnet sted direkte fra fri fod, eller hvor pågældende er blevet flyttet fra en egnet til en uegnet placering. De hændelser, hvor den unge er blevet overført mellem uegnede afsoningssteder, er ikke gennemgået, og indgår derfor heller ikke i tabellen.

¹² Tabellen viser antal afsoningsforløb, og den samme unge kan derfor optræde flere gange i tabellen, hvis vedkommende har afsonet en ubetinget dom flere gange i perioden.

Tabel 4. Årsager til de unges uegnede placeringer. Andel af alle uegnede placeringer før og efter åbningen af ungeafdelingen

		Før åbningen af ungeafdelingen	Efter åbningen af ungeafdelingen	Total
Disciplinær årsag	Antal	26	22	48
	Procentdel af de uegnede placeringer	52,0%	66,7%	57,8%
Sikkerhedsmæssig vurdering	Antal	1	2	3
	Procentdel af de uegnede placeringer	2,0%	6,1%	3,6%
Den unges eget ønske eller manglende medvirken til alternativ anbringelse	Antal	7	4	11
	Procentdel af de uegnede placeringer	14,0%	12,1%	13,3%
Den unge skønnes ikke egnet til alternativ afsoning eller alternativ anbringelse skønnes utilrådelig	Antal	10	0	10
	Procentdel af de uegnede placeringer	20,0%	0,0%	12,0%
Økonomiske, kapacitetsmæssige eller administrative årsager	Antal	5	4	9
	Procentdel af de uegnede placeringer	10,0%	12,1%	10,8%
Årsag kan ikke findes i klientsystemet	Antal	1	1	2
	Procentdel af de uegnede placeringer	2,0%	3,0%	2,4%
Total	Antal	50	33	83
	Procentdel af de uegnede placeringer	100%	100%	100%

Tabel 4 viser, at både før og efter åbningen af ungeafdelingen er det de disciplinære årsager, der er absolut mest fremtrædende. De disciplinære sager kan eksempelvis dække over, at den unge er blevet tilbageført til moderanstalten fra en alternativ anbringelse, fordi pågældende er undvejet fra institutionen, eller på anden vis har overtrådt de regler, der har været opsat for anbringelsen. De disciplinære sager indeholder også eksempel på tilbagekaldelse af en § 78-placering, fordi den unge har begået ny kriminalitet. Af tabellen fremgår det også, at der efter åbningen af ungeafdelingen ikke længere er nogen uegnede placeringer, der begrundes i, at den unge ikke skønnes egnet til alternativ afsoning, eller at en alternativ afsoning skønnes utilrådelig^{13 14}. Desuden ses der et mindre fald i andelen, der afsoner et uegnet sted, fordi de angiveligt selv har ønsket at afsones i et fængsel, eller fordi de selv eller deres forældre ikke har villet medvirke til en alternativ anbringelse. Dette betyder med al sandsynlighed ikke, at der er flere, som efter åbningen af ungeafdelingen, ønsker alternativ afsoning og i øvrigt skønnes egnede dertil, men derimod at

¹³ Forud for en alternativ anbringelse, som eksempelvis en anbringelse efter straffuldbyrdslovens § 78, stk. 2 eller afsoning med elektronisk fodlænke, vurderer Kriminalforsorgen ud fra en række kriterier, om den unge skønnes egnet til den pågældende afsoningsform og i øvrigt vurderes at kunne profitere af det.

¹⁴ I denne begrundelse er der også eksempel på en sag, hvor den unge har fået en lang dom og kort tid efter afsoningens påbegyndelse fyldte 18 år. Det blev derfor vurderet som uhensigtsmæssigt at påbegynde en alternativ anbringelse for den periode, som den unge var under 18 år.

der med åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup er blevet bedre mulighed for at placere denne gruppe, der skal afsone dommen i et fængsel, på en egnet afdeling.

Begrundelsen "Økonomiske, kapacitetsmæssige eller administrative årsager" drejer sig om forskellige forhold. De økonomiske dækker over en enkelt sag, hvor en kommune trak sit betalingstilsagn til en § 78-anbringelse tilbage, idet den unge begik ny kriminalitet og desuden snart fyldte 18 år. De kapacitetsmæssige årsager indeholder de tilfælde, hvor der ikke har været plads på egnede institutioner, og endelig findes under de administrative årsager de tilfælde, hvor en alternativ anbringelse ikke er nået at blive iværksat grundet kort tid til løsladelse eller kort tid til den unge har opnået myndighedsalderen.

En gruppe på kun tre personer i alt er blevet indsat på en uegnet afdeling pga. sikkerhedsmæssige forhold. Et eksempel på en sådan sag er en ung indsat, der blev flyttet fra ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup til arrestafdelingen i samme institution, da personalet vurderede, at der var overhængende risiko for, at han ville overfalde en medindsat på ungeafdelingen. Antallet er her så beskedent, at der ikke kan identificeres nogen udvikling.

Endelig er der to placeringer, hvor det ikke har været muligt at finde årsagen til, at den unge er blevet indsat et uegnet sted. Disse sager fordeler sig med én før og én efter åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup.

Som nævnt i afsnit 3.1. kan nærhedsprincippet, jf. straffuldbyrdslovens § 23, betyde, at et ophold i et arresthus kan vurderes som en egnet placering. Dette princip er dog ikke fundet eksplicit formuleret som årsag til, at en placering har været på en uegnet institution.

I de tilfælde, hvor den unge afsoner i et uegnet fængsel, ses det af registreringerne i klientsystemet, at der generelt gøres meget for at placere vedkommende på den afdeling, der vurderes som mest hensigtsmæssig for en ung, og hvor der vurderes at være mindst risiko for påvirkning fra voksne medindsatte. I de tilfælde, hvor den unge indsættes i et arresthus, hvor der ikke er deciderede ungepladser, ses det, at de unge i nogle tilfælde afholdes fra kontakt til voksne medindsatte for ligeledes at undgå eventuel negativ indflydelse.

3.3.4. Hvilke regimetyper har de unge været placeret i før og efter åbningen af ungeafdelingen

Tabel 5 viser, i hvor høj grad de enkelte regimetyper er blevet anvendt til at placere de unge afsonere i perioderne hhv. to år før til to år efter åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup. Som ved de tidligere præsenterede tabeller, er der her også kun tale om unge, der har afsonet en ubetinget fængselsstraf. Anholdte, varetægtsfængslede mv. indgår altså ikke. Desuden er kun de hændelser, hvor en ung er blevet indsat på en ny institution, inkluderet i tabellen. Det vil sige, at hvis en ung flyttes fra én afdeling til en anden inden for samme institution, tæller det kun som én placering.

Af tabellen fremgår det – som det også kan forventes - at den største ændring i placeringsmønsteret ses i forhold til andelen, der placeres i åbne fængsler. Efter åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup er 23 pct. af placeringerne sket i et åbent fængsel mod 13 pct. før ungeafdelingen blev indviet. Undersøges det nærmere, hvilke åbne fængsler der anvendes til placering af de unge afsonere hhv. før og efter

åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup, ses det da også, at det er Statsfængslet i Jyderup, der udgør den store forskel. Før åbningen af ungeafdelingen er der registreret tre placeringer i Statsfængslet i Jyderup, svarende til 1 pct. af placeringerne i perioden, mens der efter åbningen af Statsfængslet i Jyderup er registreret hele 52 placeringer, svarende til 19 pct. Desuden er brugen af andre åbne fængsler, såsom Statsfængslet Møgelkær, Statsfængslet ved Sdr. Omme, Statsfængslet Renbæk og særligt Statsfængslet på Søbysøgård, faldet – hvilket jo samtidig betyder færre uegnede hændelser, da ingen af disse fængsler har afdelinger, der er egnet til unge afsonere.

Tabel 5. Placering i regimetype. Andel af nyindsættelser og overførsler før og efter åbningen af ungeafdelingen

		Før åbningen af ungeafdelingen	Efter åbningen af ungeafdelingen	Total
Åbent fængsel	Antal	32	65	97
	Procentdel af placeringerne	13,0%	23,4%	18,5%
Lukket fængsel	Antal	25	22	47
	Procentdel af placeringerne	10,1%	7,9%	9,0%
Københavns fængsler	Antal	12	15	27
	Procentdel af placeringerne	4,9%	5,4%	5,1%
Arresthus	Antal	27	13	40
	Procentdel af placeringerne	10,9%	4,7%	7,6%
Pension	Antal	53	56	109
	Procentdel af placeringerne	21,5%	20,1%	20,8%
Afsoning i fodlænke	Antal	33	30	63
	Procentdel af placeringerne	13,4%	10,8%	12,0%
Alternativ anbringelse på ekstern institution	Antal	65	77	142
	Procentdel af placeringerne	26,3%	27,7%	27,0%
Total	Antal	247	278	525
	Procentdel af placeringerne	100%	100%	100%

Som det også kan aflæses af tabel 5, er det tilsyneladende ikke sådan, at de unge, der før blev § 78 anbragt enten på en af Kriminalforsorgens pensioner eller på en institution udenfor Kriminalforsorgen, efter åbningen af ungeafdelingen bliver placeret i fængsel i stedet. Det ser nærmere ud til, at det er de 'hårdere' regimetyper, herunder særligt arresthussektoren, der anvendes mindre til placering af de unge afsonere efter september 2009, hvor ungeafdelingen blev indviet.

3.3.5. Afsoningstider på uegnede placeringer hhv. før og efter åbningen af ungeafdelingen

I diagram 4 er det illustreret, hvor stor en procentdel af den samlede tid, de unge har afsonet som mindreårige, der i gennemsnit er blevet tilbragt på hhv. egnede og uegnede afsoningssteder. Som figuren viser, har de unge generelt afsonet en mindre andel af tiden i institutioner, som er uegnede for unge, efter ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup åbnede. Før åbningen blev gennemsnitligt set 15 pct. af den samlede afsoningstid som mindreårig tilbragt på uegnede afsoningssteder, mens dette tal er faldet til 6 pct. efter åbningen af ungeafdelingen.

Diagram 4. Afsoning på egnede og uegnede steder. Gennemsnitlig procentdel af samlet afsoningstid som mindreårig før og efter åbningen af ungeafdelingen

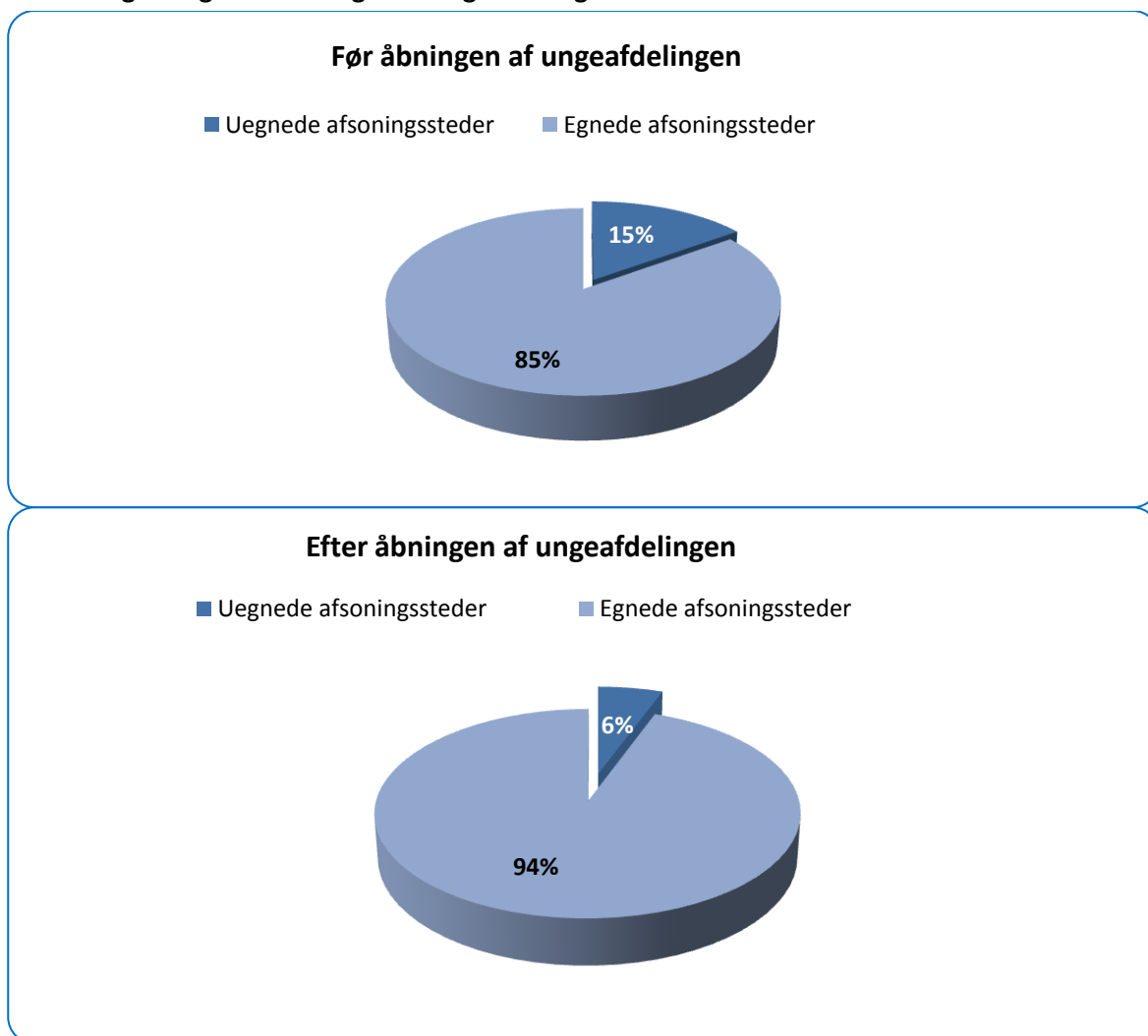
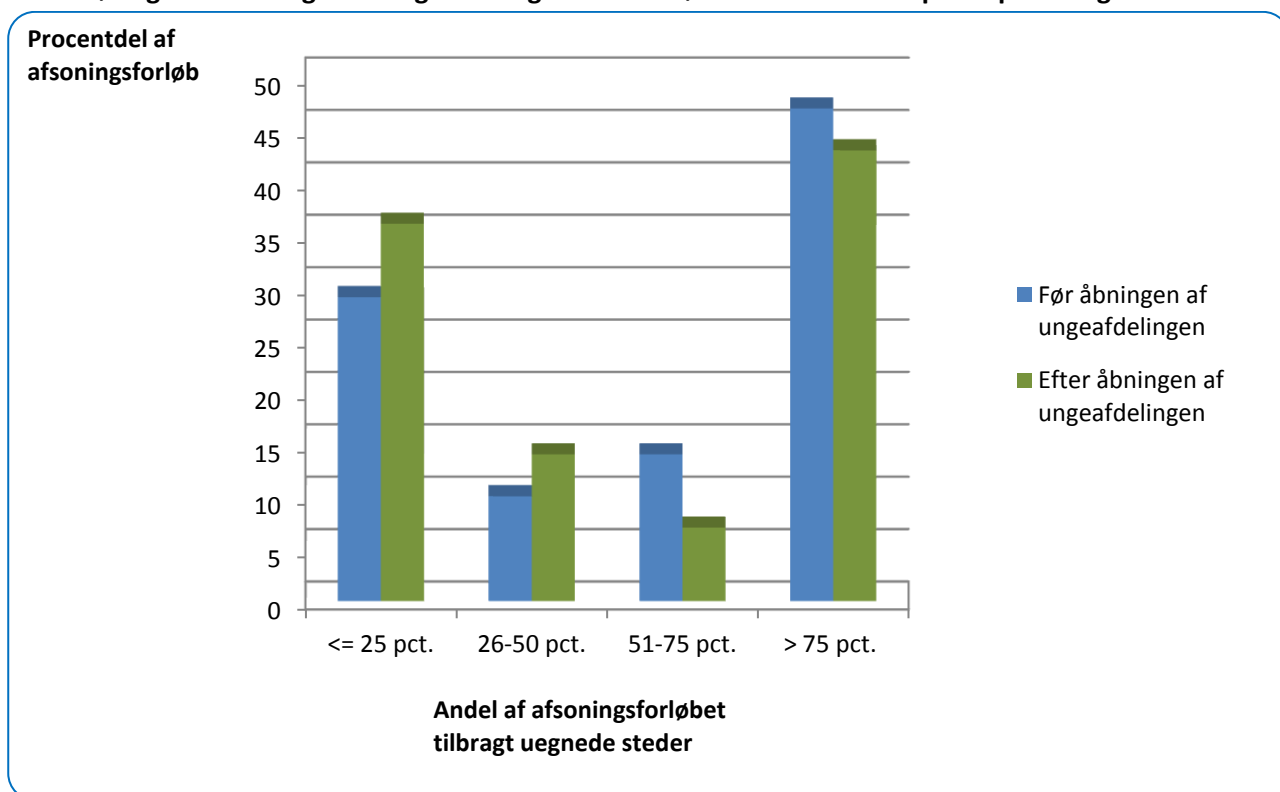

Diagram 5 viser, hvor stor en andel af afsoningstiden som mindreårig, de unge har tilbragt på et uegnet sted hhv. før og efter åbningen af ungeafdelingen. Der tages kun udgangspunkt i den gruppe, der på mindst ét tidspunkt i løbet af afsoningsforløbet har opholdt sig på et sted uegnet for unge.

Af diagram 5 kan det aflæses, at efter ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup åbnede, er der færre forløb, hvor den unge har siddet mere end halvdelen af tiden på uegnede steder. Når de unge tidligere blev anbragt uegnet, blev de der altså oftere i mere end 50 pct. af deres samlede afsoningstid end tilfældet er, efter ungeafdelingen kom til. Der er dog tale om små antal, hhv. 51 forløb i alt før åbningen af ungeafdelingen og 28 forløb i alt efter åbningen af samme. Desuden tager figuren ikke højde for længden af afsoningstiden, hvilket eksempelvis betyder, at hvis den samlede afsoningstid som mindreårig har været ét døgn, og den unge har siddet på en uegnet placering i dette døgn, vil vedkommende figurere under kategorien > 75 pct. Samlet set skal figuren altså tolkes med en vis forsigtighed, men når også diagram 4 tages i betragtning, tyder det imidlertid på, at de unge generelt tilbringer en mindre del af deres samlede afsoningstid på uegnede steder, efter ungeafdelingen åbnede.

Diagram 5. Afsoning på uegnede steder. Procentdel af samlet afsoningstid som mindreårig på uegnede steder før og efter åbningen af ungeafdelingen. Kun forløb med mindst ét ophold på et uegnet sted

3.3.6. Opsummering

Med hensyn til placeringen af de unge afsonere for perioden fra to år før til to år efter åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup i september 2009 kan følgende konkluderes:

- Langt de fleste unge under 18 år har afsonet hele deres dom på en institution, som er egnet til unge afsonere. Det gælder såvel før som efter åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup.
- Med åbningen af ungeafdelingen er der dog kommet relativt flere tilfælde, hvor den unge afsoner hele sin dom på en institution, som er egnet til unge under 18 år.
- Tiden, som de unge afsonere tilbringer på institutioner, der ikke er egnede til unge under 18 år, er samlet set også faldet efter indvielsen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup.
- Den mest fremtrædende grund til, at unge afsonere placeres på en institution, som ikke er egnet til unge under 18 år, er disciplinære forhold. Det gælder både før og efter åbningen af ungeafdelingen. Disciplinære forhold dækker for eksempel over, at den unge er tilbageført til moderanstalten fra en alternativ anbringelse, fordi den pågældende er undveget fra institutionen, eller på anden vis har overtrådt de regler, der har været for anbringelsen.
- Efter åbningen af ungeafdelingen er der, som forventet, en større andel af de unge afsonere, der placeres i åbent fængsel, og her gælder det, at de primært placeres i Statsfængslet i Jyderup.
- Det er tilsyneladende ikke sådan, at åbningen af ungeafdelingen har medført et fald i brugen af alternative anbringelser på en institution udenfor Kriminalforsorgen. Derimod er der, i takt med åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup, sket et fald i brugen af arresthussektoren til placering af de unge afsonere.

Kapitel 4. Arbejdet på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup

I kapitel 4 beskrives det konkrete arbejde, der udføres på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup, herunder hvilke værdier, der udgør afdelingens grundsten, og hvilke typer af beskæftigelse og aktiviteter, de unge tilbydes.

4.1. Visitation til ungeafdelingen og procedurer ved indsættelsen

Ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup har plads til fem unge i alderen 15-17 år. Der kan afsone både drenge og piger på afdelingen. Klientkontorets anmeldelsesenhed står for visitationen til afdelingen, og de foretager det skøn, der ligger til grund for placeringen af de unge i Statsfængslet i Jyderup. Målgruppen for ungeafdelingen er dømte mellem 15-17 år, som ikke kan anbringes i institutioner udenfor Kriminalforsorgen eller på Kriminalforsorgens pensioner jf. straffuldbyrdslovens § 78, stk. 2, som ikke kan afsone i fodlænke, men som er egnede til at afsone en ubetinget straf i åbent regi.

Ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup er isoleret fra de voksnes afdelinger. Den har egne aktivitetsrum og er bemannet med en daglig leder, ni fængselsbetjente, to pædagoger, en deltids socialrådgiver, en lærer samt en såkaldt køkkenværkmester¹⁵. Til afdelingen er desuden tilknyttet en psykolog og sundhedspersonale. Endeligt har afdelingen et samarbejde med en UU-vejleder samt misbrugskonsulenter. Personalegruppens sammensætning gør, at det på ungeafdelingen er muligt at supplere de unges afsoningsforløb med socialpædagogiske tiltag.

Når en ung kommer til afdelingen for at starte et afsoningsforløb følger en række nøje fastlagte aktiviteter. Den unge skal tage afsked med de pårørende, som eventuelt følger med ved indsættelsen, og derefter følger en indskrivning af den unge. Dernæst bliver den unge vist rundt på afdelingen og præsenteret for de øvrige tilstedeværende. Efter rundvisning og præsentation sker indflytningen på cellen og den unge får udleveret de remedier, som hører dertil¹⁶. Derefter følger en visitation af den unges ting, og de effekter, som ikke er tilladt på afdelingen, bliver opbevaret indtil løsladelsen. Bagefter bliver den unge informeret om de vigtigste regler og dagsprogrammet, og den unge orienteres samtidig om, at der vil finde en egentlig indsættelsessamtale sted inden for den første uges tid.

4.2. Ungeafdelingens fundament

Ungeafdelingen baserer sit arbejde på et værdigrundlag, der er inspireret af værdigrundlaget for den sikrede institution Stevnstøtten. På Stevnstøttens hjemmeside (www.stevnsfort.dk) beskrives værdierne som ”*udviklingsorienteret, engageret, troværdig, rummelig, omsorgsfuld samt trygheds- og tillidsskabende*” og i værdisættet for ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup er værdierne beskrevet med præcis samme ord.

¹⁵ Køkkenværkmesteren er fængselsbetjent med en efteruddannelse i kostvejledning.

¹⁶ Som for eksempel dyne, pude og sengetæppe.

Udviklingsorientering handler for ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup om at arbejde ud fra en fast struktur i dagligdagen og om at sikre, at de indsatte får lavet en realistisk plan for deres fremtid efter løsladelsen. Engagement sigter på, at de ansatte skal signalere nærvær, interesse samt forståelse for den enkelte unges situation og behov og være nysgerrige og spørgende i samtalerne med dem. Troværdighed betyder, at de ansatte skal være tydelige i ord og handling, mens rummeligheden sigter på det forhold, at de ansatte skal have fokus på den unge som person og ikke på den kriminelle handling, den unge er dømt for. Rummeligheden handler også om at tage hensyn til den enkelte unges specifikke situation og behov og ikke automatisk behandle to unge ens. Værdien om omsorg handler om at udvise omsorg, interesse og respekt for de unge, ud fra erkendelsen af, at mange af dem ikke har oplevet tilstrækkeligt af disse faktorer under deres opvækst. Omsorgen for de unge betyder også, at de voksne ser sig selv som rollemodeller for de unge, og stræber efter en høj grad af samvær og aktiviteter med dem. Endeligt beskrives værdien om tryghed og tillid som en grundsten for arbejdet med de unge, og som forudsætningen for, at de *"(...) kan udvikle sig positivt under opholdet og at de kan tilegne sig kompetencer til fremtidig at klare sig selv"* (Statsfængslet i Jyderup, udateret). Udover værdisættet har ungeafdelingen formuleret en række principper for deres perspektiv på og tilgang til de unge, som for eksempel at ethvert menneske er unikt, og at alle mennesker har ressourcer, som kan bruges som udgangspunkt for arbejdet med at styrke de skrøbelige sider.

Ved udarbejdelsen af værdigrundlaget har ungeafdelingen vurderet, at en tværfaglig personalesammensætning, fokus på socialpædagogisk støtte og en fælles systemisk uddannelse¹⁷ for de ansatte skal være med til at sikre, dels at der skabes sammenhæng mellem værdigrundlaget og medarbejdernes daglige handlemåder, dels at der tilvejebringes en fælles referenceramme for det arbejde, som udføres i praksis på afdelingen.

4.3. Indholdet i afsoningen på ungeafdelingen

Ungeafdelingen har et nøje fastlagt og nedskrevet dags- og ugeprogram, der tjener et formål både i forhold til personale og arbejdsopgaver, men også i forhold til de unge afsonere. Personalet på ungeafdelingen mener, at den tydelige struktur med klare regler og styring, gør det lettere for de unge afsonere at fungere og navigere på afdelingen, fordi de unge dermed ved, hvad der forventes af dem og kender grænserne for deres udfoldelse. Samtidig er det forståelsen, at strukturen bidrager til at skabe et mentalt overskud hos de unge, så de kan koncentrere sig om de faglige og sociale områder, der er fokus på i deres afsoningsforløb.

Ungeafdelingens arbejde med de unge tager udgangspunkt i tre arbejdsstationer, nærmere bestemt skolen, køkkenet og værkstedet/projektet. Skolen er lærerens domæne, i køkkenet er der ansat en fængselsbetjent med særlige kompetencer indenfor madlavning og værkstedet/projektet står de to pædagoger for. Socialrådgiveren har en tovholderfunktion, hvilket vil sige, at hun sørger for, at den unges afsoningsforløb overordnet set hænger sammen, samtidig med at hun sørger for handleplansarbejdet og kontakten til de unges hjemstavnskommuner for at planlægge deres løsladelse.

¹⁷ Den systemiske tænkning bygger grundlæggende på, at alle har deres unikke måde at forstå og opleve verden på. Systemisk tænkning fokuserer på måden, hvorpå et systems dele indbyrdes agerer og relaterer. Den systemiske tankegang bidrager med teorier om, hvordan vi som mennesker skaber mening og sammenhæng i vores forståelse af verden. At tænke systemisk vil sige at tænke i helheder, relationer og sammenhænge (<http://www.bryggergaarden-samso.dk/paedagogik-og-arbejdsmetode.6>, besøgt d.30. jan. 2012).

Som udgangspunkt er de unge placeret på hver arbejdsstation én uge ad gangen, og de unge, der afsoner på afdelingen, placeres *så vidt muligt* på hver deres station, men da der er fem afsoningspladser og tre arbejdsstationer, kan det givetvis ikke altid lade sig gøre. I forbindelse med vores besøg på afdelingen (se metodekapitlet for nærmere beskrivelse) afsonede tre unge, der var placeret i henholdsvis køkken, projekt/værksted og skole, således at alle havde 1:1 kontakt med den voksne på stationen. Dog tages der i planlægningen hensyn til den unges individuelle situation og længden af det pågældende afsoningsforløb. En ung kan således godt være på en arbejdsstation mere end en uge ad gangen, hvis dette vurderes hensigtsmæssigt i forhold til den unges indlæring. Dog gælder dette ikke for den unges placering i køkkenet for at det, som personalet påpeger, ikke kommer til at handle for meget om servicering af de andre unge på afdelingen. I køkkenet lærer den unge at lave mad, købe de relevante varer ind og at læse og forstå madopskrifter. Udover madlavning til personalet og de andre unge på afdelingen, samt hvad dertil hører af forberedelse og oprydning, handler køkkenstationen også om at give den unge kompetencer til at kunne forvalte en selvstændig husholdning efter løsladelsen. Desuden indeholder arbejdsstationen en times daglig motion for at lære den unge, hvad det indebærer at leve et sundt og aktivt liv. De unge starter altid på køkkenstationen, når de kommer til afdelingen, fordi køkkenet er centralt placeret på afdelingen, og den unge således har god mulighed for at se tingene an derfra.

Skolearbejdet består i de fleste tilfælde af eneundervisning – og kun i få tilfælde har der været tale om undervisning af flere unge på en gang. Skolen er bygget op omkring prøverne i forberedende voksenundervisning (FVU), hvilket vil sige, at når en ung starter et skoleforløb, bliver han som udgangspunkt testet for at fastslå det faglige niveau. På baggrund af denne prøve fastlægges det, hvilket FVU-opgavetrin han befinder sig på, samt hvilket højere niveau han skal sigte imod at bestå under afsoningen på afdelingen. Samtidig identificerer læreren, på baggrund af den indledningsvise prøve, hvilke mere konkrete faglige svagheder den unge har, og hvad han følgelig behøver støtte til. I forbindelse med vores besøg på afdelingen var der en ung mand, som ved aflæggelsen af en FVU-prøve i dansk havde haft svært ved at formulere en selvstændig tekst om et givent emne. Fokus for skolearbejdet var derfor, at denne unge skulle lære at opbygge en tekst og formulere sig selvstændigt, for derved at forbedre hans muligheder for at bestå FVU-prøven på det relevante trin. Læreren lagde i denne forbindelse vægt på, at det i undervisningssammenhængen skulle være et selvvalgt emne, som den unge interesserer sig for, da dette højner motivationen. For kortidsafsonere – det vil sige de unge, som skal opholde sig på afdelingen mindre end to måneder – er der imidlertid ikke fokus på aflæggelse af FVU-prøver. I disse tilfælde handler det i stedet om at forberede den unge til at kunne aflægge prøverne i andet regi efter løsladelsen. I visse situationer kan skolearbejdet også udelukkende handle om at forsøge at motivere den unge til at ville deltage i undervisning, da forståelsen er, at god indlæring kun sker, hvis den unge selv vil.

Arbejdsopgaverne i værkstedet/projektet er meget forskelligartede, men overordnet set drejer de sig om at varetage vedligehold af afdelingens ydre områder, såsom at slå græs og vedligeholde træværk, samt at hjælpe med andre forefaldende opgaver i statsfængslet i øvrigt i den udstrækning, at opgaverne passer ind i den daglige drift og til afdelingens værdigrundlag. Det understreges i formålsbeskrivelsen, at det ikke er selve produktet, der er vigtigt på denne station, men derimod at få den unge igennem en proces, hvor han får nogle succesoplevelser. Ved besøg på afdelingen var den unge, der aktuelt deltog i værkstedet/projektet, i gang med at udforme en billedplanche til fængslets nye museum samt at bidrage til istandsættelsen af et lokale, der på sigt skal anvendes som musikrum.

I afdelingens beskrivelse af værdigrundlaget samt i formålsbeskrivelserne for de enkelte stationer er det fremhævet, at arbejdet på alle stationer skal tilrettelægges individuelt efter den unges konkrete behov. Desuden vægtes også den mere uformelle læring, der skabes i den tætte kontakt, der er mellem indsat og ansat på den enkelte station. Den unge skal have anerkendelse og følelsen af succesoplevelser, og personalet skal også have fokus på og tage sig tid til at gå i dybden med forskellige problemstillinger i den unges liv.

Udover at være tilknyttet de forskellige arbejdsstationer, kan de unge også deltage i programvirksomhed. Her gælder det enten Anger Management eller programmet Nye Veje. Formålet med Anger Management er at give deltagerne *”redskaber til at kontrollere vrede samt stærke følelser”* (Kriminalforsorgen 2010, s.27), mens Nye Veje har som målsætning at give deltagerne *”viden, indsigt og færdigheder, som kan øge motivationen og muligheden for positiv forandring til en kriminalitetsfri livsstil og derved modvirke recidiv”* (ibid., s. 32). Ungeafdelingen har også tilknyttet en UU-vejleder samt to misbrugskonsulenter, der aflægger besøg hver uge.

4.3.1. Afdelingens dags- og ugeprogram

Ungeafdelingen har et nøje planlagt dags- og ugeprogram, hvor også alle aktiviteterne de enkelte ugedage er beskrevet. Hverdagen begynder med vækning af de unge kl. 7.30. Kl. 8 spiser de unge morgenmad sammen med det personale, der er på arbejde den pågældende dag. Efter morgenmaden får de unge tid til at klargøre cellerne, mens de ansatte holder morgenmøde. På dette møde informerer de ansatte hinanden om forhold og hændelser fra den foregående dag, og der følges op på, om tiltag bliver iværksat som planlagt. Efter morgenmødet tjekker personalet de unges celler. Der er udarbejdet en liste med syv punkter for, hvad der skal ordnes på cellen, så der ikke råder nogen tvivl om, hvad der forventes af de unge, og hvad personalet skal have fokus på at kontrollere. Hvis den unge ikke har ordnet cellen tilfredsstillende, bliver vedkommende sat i gang med arbejdet igen med vejledning af personalet. Ved gentagende tilfælde vil den unge få en advarsel, og personalet vil undersøge, hvorfor det er så svært for den unge at få ordnet cellen på tilfredsstillende vis. Hvis problemet trods dette fortsætter, vil personalet sanktionere adfærden disciplinært.

Fra kl. 9-12 er de unge beskæftigede på den station, de aktuelt er tilknyttede, det vil sige skole, køkken eller værksted/projekt. Kl. 12.30 spiser de unge frokost sammen med de ansatte, og der er mødepligt for de unge samt en regel om, at de skal sidde mindst 15 minutter ved bordet. Måltidet består af det, som den unge på køkkenstationen har tilberedt. Efter frokost er der beskæftigelse på stationerne igen frem til kl. 15, hvorefter der er fritid frem til aftensmaden. Aftenmåltidet indtages ved sekstiden, og til det er der også mødepligt. Kl. 21 er der fælles oprydning og klargøring til kl. 21.30, hvor de unge bliver låst inde på deres celler. Tirsdag og torsdag er de unge i sportshallen 1½ time om eftermiddagen for at dyrke motion. Mandag og onsdag er der aftenskole, hvor de unge har mulighed for at deltage i forskellige på forhånd fastlagte aktiviteter, såsom at læse forberedende kørekortsteori, deltage i førstehjælpskursus eller brandbekæmpelseskursus, og endelig kan de unge vælge at tale med en jobkonsulent. Fredag adskiller sig fra mandag til torsdag ved at have 'aktivitetsdag' som beskæftigelse i stedet for arbejdet på stationerne. Aktiviteten kan for eksempel bestå af en udflugt til et naturområde, et besøg på museum eller på et sted med mulighed for fysisk udfoldelse. I weekenden har de unge mulighed for at få besøg og om lørdagen skal

de unge gøre hovedrent på deres celler og på fællesarealerne. Kravene til rengøringen er også nøje dokumenteret, så de unge ved, hvad der forventes af deres arbejdsindsats.

Én gang om ugen afholdes der husmøde, hvor de unge og de ansatte drøfter ugen, der er gået, samt øvrige punkter, som de unge ønsker bliver taget op. Det kan for eksempel handle om, at de unge spørger ind til reglerne på afdelingen eller ytrer ønske om mulighed for mere fysisk udfoldelse.

På ungeafdelingen har personalet den opfattelse, at der er et læringsformål i alle de planlagte aktiviteter. Læring sker altså ikke kun i den strukturerede faglige undervisning i skolen, men i samtlige af de aktiviteter, der udøves – *”alle har lært noget når de kommer ud herfra”* siger den daglige leder.

4.4. Opsummering

Ungeafdelingen har plads til fem unge i alderen 15-17 år og retter sig til unge dømte, som ikke kan anbringes i institutioner udenfor Kriminalforsorgen eller på Kriminalforsorgens pensioner jf. straffuldbyrdelseslovens § 78, stk. 2, som ikke kan afsone i fodlænke, men som er egnede til at afsone en ubetinget straf i åbent regi.

Afdelingen har en sammensat personalegruppe, som gør det muligt at supplere de unges afsoningsforløb med socialpædagogiske tiltag. Afdelingens fundament udgøres af værdier som engagement, troværdighed, rummelighed og omsorgsfuldhed. Dagligdagen på afdelingen kredser om tre arbejdsstationer, hhv. skolen, køkkenet og værkstedet/projektet og præges af faste rammer, forudsigelighed og forståelsen af et udpræget læringsperspektiv.

Kapitel 5. Ungeafdelingens målgruppe og arbejde, som det kommer til udtryk i dokumentationsskabelonerne

Det følgende kapitel er udelukkende baseret på de oplysninger, der er fremkommet i de dokumentationsskabeloner, som personalet på ungeafdelingen har udfyldt for hver enkelt ung, der har påbegyndt et afsoningsforløb på afdelingen i årene 2009, 2010 og 2011.

Først redegøres der for oplysninger om de unge afsonere, herunder for eksempel deres selvoplyste uddannelsesbaggrund, kriminalitetsmønster og eventuelle misbrug. Derefter følger en beskrivelse af de problematikker, som ungeafdelingen har haft fokus på i arbejdet med de unge afsonere, hvilke mål der har været opstillet for dette arbejde, og hvordan de ansatte på afdelingen selv har vurderet, at det er gået med at leve op til de opstillede mål. Kapitlet afrundes med en række cases, som giver et indblik i målgruppens ofte komplekse problemstillinger både fagligt og socialt og i de udfordringer, der er forbundet med arbejdet med de unge afsonere.

5.1. Hvem er de unge på afdelingen?

I årene 2009-2011 har 53 unge mennesker afsonet på ungeafdelingen, heraf 39 unge på 17 år, 13 på 16 år og én på 15 år¹⁸. Alle afsonere undtagen én er drenge. Forud for afsoningen har langt de fleste unge haft bolig hos sine forældre/forælder, ni har boet på institution og fire hos anden familie end forældrene.

En stor del af de unge oplyser, at de har en uregelmæssig og/eller mangelfuld skolegang bag sig¹⁹. Som tabel 6 viser, oplyser omkring en fjerdedel, at de har forladt folkeskolen tidligere end 8. klasse og knap en femtedel har kun fuldført 8. klasse. Kun 19 unge, svarende til 36 pct., oplyser, at de har gået i folkeskolens 9. klasse, og af disse har halvdelen fuldført med afgangseksamen.

Tabel 6. Højest fuldførte klassetrin. Fordelingen blandt ungeafdelingens afsonere i perioden 2009 – 2011 (selvoplyst)

Har fuldført folkeskolen på følgende klassetrin	Antal	Andel i procent
Lavere end 8. klasse	14	26
8. klasse	10	19
9. klasse uden eksamen	9	17
9. klasse med eksamen	7	13
10. klasse uden eksamen	2	4
10. klasse med eksamen	1	2
Uklart niveau	7	13
Mangler oplysning	3	6
Totalt	53	100

¹⁸ Alder ved indsættelsen.

¹⁹ Oplysningerne om skolegang er oftest baseret på den unges egne udtalelser. I visse tilfælde kan oplysningerne dog være baseret på udtalelser fra enten kommunen, KiF (ved personundersøgelser) eller UU-vejlederen.

De unges alder ved indsættelsen er selvfølgelig en del af forklaringen på det lave uddannelsesniveau, men ikke den hele. I hvert fald kunne mindst de 39 unge, der er 17 år ved indsættelsen, have fuldført 9.klasse (med eksamen) inden den pågældende afsoning. Hvis hele denne gruppe havde fuldført 9. klasse, ville andelen med dette uddannelsesniveau være 74 pct., altså langt højere end den aktuelle andel, der ligger på 36 pct. Det kan selvfølgelig ikke udelukkes, at der blandt de 39 unge på 17 år er personer med tidligere afsoninger, som har været skyld i en afbrudt skolegang. Uanset årsagen til den afbrudte skolegang, giver oplysningerne om de unges uddannelsesmæssige niveau et indblik i de unges ressourcer og belastningsgrad.

For syv unge er uddannelsesniveauet registreret som uklart. Dette skyldes enten, at den unge selv ikke har styr på, hvor længe han har gået i skole, eller fordi han fortæller om en meget uregelmæssig skolegang, som det er svært at drage konklusioner på baggrund af. Ekraim²⁰ for eksempel har *"(...) gået i skiftende skoler pga. anbringelse og anholdelse og har derfor haft en uregelmæssig skolegang og gået i specialskoler. Har gået lidt i 9.klasse men har ikke afsluttet folkeskolens 9. classes eksamen"*. Et andet eksempel er Lars, der selv fortæller, at han *"(...) er gået ud i 10. kl. men kun har været i skolen ca. det halve af tiden siden 6. kl. Ingen eksamen"*.

Kun tre ud af 53 unge oplyser, at de har gennemført enkeltfagskurser eller uddannelse efter folkeskolens grundlæggende niveau. En ung har gennemført et førstehjælpskursus, en anden har gennemført et søsikkerhedskursus samt et førstehjælpskursus, og endelig er der en afsoner, som i løbet af sin varetægsperiode har gennemført to hf-fag. 14 unge oplyser derimod, at de har påbegyndt kurser/uddannelser efter folkeskolen uden at gennemføre dem. Eksempelvis Michael, som er begyndt på EUD grundforløb to gange²¹, Daniel, der er startet på teknisk skole tre gange, som henholdsvis maler, tømrer og elektriker eller Carlo, der har gået et par måneder på en erhvervsuddannelse, og oplyser, at han var nødt til at stoppe, da han havde for meget fravær grundet hashmisbrug.

Langt de fleste unge – 66 pct. svarende til 35 personer – oplyser, at de har haft en tilknytning til arbejdsmarkedet forud for afsoningen. For hovedparten drejer det sig om en periode på mindre end et år, og for cirka to ud af fem drejer det sig desuden om flere arbejdsgivere i løbet af denne periode. Helt overordnet er der selvsagt, i stort set i alle tilfælde, tale om typiske ungarbejder jobs. Der er for eksempel tale om ansættelser som avisbud, bydreng, opvasker, flaskedreng, servicemedarbejder, arbejdsdreng, lagermedhjælper eller arbejde hos fastfoodkæder.

Langt de fleste af de unge afsonere har en misbrugsproblematik, når de udredes på ungeafdelingen. 39 ud af 53 unge har et misbrug af stoffer, to unge har et misbrug af både stoffer og alkohol, mens det kun er ni ud af 53, svarende til 17 pct., som oplyser, at de ikke har en misbrugsproblematik.

De unge har afsonet for mange forskellige typer af kriminalitet og typisk for flere lovovertrædelser samtidig. For eksempel Mustafa, der har afsonet for røveri, brugstyveri, færdselskriminalitet, hensynsløs farefremkaldelse, undvigelse og brandstiftelse eller Osmani, der har afsonet for røveri, forsøg på røveri, afpresning, vidnetrusler, ulovlig tvang, medvirken til vold og fangeflugt. Generelt – og i overensstemmelse

²⁰ Alle navne er opdigtede.

²¹ EUD står for erhvervsuddannelse.

med det generelle billede, der tegnes af unge afsonere i kapitel 3 - er vold, røveri og forsøg på røveri hyppigt forekomne i kriminalitetsbilledet, hvorimod seksualforbrydelser sjældent ses. 37 af de unge, svarende til 70 pct., har tidligere domme bag sig, og i hovedparten af sagerne drejer det sig om en betinget dom.

Straflængden på den ubetingede dom, som ligger til grund for den aktuelle afsoning, fordeler sig på følgende vis:

Tabel 7. Domslængde. Fordelingen blandt ungeafdelingens afsonere i perioden 2009 – 2011

Straflængde	Antal	Andel i procent
0 – 3 mdr.	11	21
4 – 7 mdr.	12	23
8 – 11 mdr.	5	9
12 – 17 mdr.	7	13
18 – 23 mdr.	5	9
24 - 47 mdr.	12	23
Mangler oplysning	1	2
Totalt	53	100

Den korteste straf er på syv dage og den længste straf er på tre år og to måneder. Som tabel 7 viser, har omkring halvdelen af de unge fået en ubetinget straf på mindre end et år, mens knap en fjerdel har fået en ubetinget straf på to år eller mere.

De unges faktiske opholdstid på ungeafdelingen varierer meget, men overordnet har 18 ud af 53 unge opholdt sig på afdelingen mellem to og 30 dage, mens de resterende har været på afdelingen mere end 30 dage.

Tabel 8. Opholdstid på ungeafdelingen. Fordelingen blandt ungeafdelingens afsonere i perioden 2009 – 2011

Opholdstid	Antal	Andel i procent
2 – 30 dage	18	34
31 – 60 dage	13	24
61 – 90 dage	9	17
Mere end 90 dage	12	23
Mangler oplysning	1	2
Sum	53	100

Den korteste opholdstid er på to dage og den længste på 6,5 måned. Som tabel 8 viser, er der, for godt en tredjedel af de unge, tale om en relativ kort tid for personalet til at sætte de forskellige indsatser på afdelingen i værk, hvilket også har betydning for de mål, det er muligt at arbejde med i forhold til den enkelte afsoner. I de tilfælde hvor opholdstiden er meget kort, for eksempel en dom på syv dage, eller i de tilfælde hvor den unge er blevet overført til en anden institution eller er undvejet efter få dage af

afsoningen, er der oftest heller ikke præciseret nogle mål for den unges afsoning på ungeafdelingen. I ét tilfælde er der tale om, at en afsoner har gennemgået en psykologisk test, der viste mental retardering, hvorfor ungeafdelingen har valgt ikke at iværksætte en test af fagligt niveau under afsoningen for denne unge. I et andet tilfælde skriver ungeafdelingen i dokumentationen, at det på grund af den korte planlagte afsoningstid (30 dage), mangel på skolelærere og afholdelse af juleferie ikke vil være muligt at tilbyde den unge undervisning, og der er følgelig heller ikke fastsat nogle mål for den unges afsoningsforløb.

For næsten halvdelen af de unge er der imidlertid tale om en opholdstid på to måneder eller mere. Givet det uddannelsesniveau som langt de fleste unge oplyser om, kan der under alle omstændigheder kun være tale om at indhente grundlæggende uddannelseskompetencer i løbet af et ophold på ungeafdelingen. Af dokumentationsskabelonerne fremgår det også tydeligt, at ungeafdelingen kommer i kontakt med en gruppe unge afsonere, som i de fleste tilfælde ikke blot mangler grundlæggende faglige kompetencer, men i øvrigt også har haft en skolegang, der har været præget af mange udfordringer. I forbindelse med beskrivelsen af de unges faglige niveau og skoleerfaringer forekommer ord som skoleskift, skoletræthed, koncentrationsbesvær, ordblindhed, adfærdsvanskeligheder, specialundervisning, indlæringsvanskeligheder og fravær ganske ofte for at karakterisere de unges skoleforløb.

5.2. Hvad arbejdes der med på ungeafdelingen?

Ungeafdelingen beskæftiger sig, som nævnt, med forskellige indsatsområder. Mens nogle af disse indsatsområder har en mere overordnet karakter har andre en mere specifik. I afdelingens værdigrundlag kan man for eksempel læse, at de unge skal forlade afdelingen *"(...) med en oplevelse af, at der findes voksne som er til at stole på, tale med og betro sig til"*. Ungeafdelingen har med andre ord fokus på at opbygge den unges tillid til de voksne på afdelingen og til voksne i almenhed. Dette arbejde sker ikke gennem en særlig afgrænset indsats, men ved hjælp af alt det arbejde, der iværksættes på afdelingen i kraft af de forskellige aktiviteter. Indsatsområdet tillid kan derfor siges at være af en mere overordnet karakter. Et eksempel på et mere specifikt indsatsområde er at lære de unge om almindelig daglig levevis, såkaldt ADL, dvs. ting som at komme op til tiden om morgenen, møde til tiden, holde bordskik, oprydning og rengøring på egen celle, personlig hygiejne mv. Formålet med at lære de unge om ADL er at udvikle deres såkaldte personlige og sociale kompetencer og sikre, at de tager et ansvar for egen livsførelse.

I den følgende beskrivelse redegøres der for tre af ungeafdelingens indsatsområder: netværk/samarbejdspartnere, uddannelse og ADL. Disse områder nævnes som væsentlige i ungeafdelingens interne beskrivelser af arbejdet på afdelingen og af indsatserne overfor de unge afsonere. I ungeafdelingens ansøgning om satspuljemidler til kompetenceudvikling af de unge afsonere udpeges uddannelse og ADL også som centrale for det arbejde, der iværksættes på afdelingen. Områderne kan dermed siges at være bærende elementer i den forandringstankegang²², som indrammer ungeafdelingen og i den faglige logik, afdelingen tager afsæt i, og i det mindste uddannelse og netværk har også, efter alt at dømme, stor betydning for den unges resocialisering. Eksempelvis viser en lang række undersøgelser, at deltagelse i beskæftigelses- eller uddannelsesprogrammer i fængselsregi mindsker indsattes recidivrisiko (Eikeland, Manger og Asbjørnsen 2008). I et dansk studie undersøges det, hvilken betydning social kontakt

²² Med forandringstankegang menes de metoder, handlemåder, principper og værdier som ungeafdelingen gør brug af og læner sig op ad for at gelejde de unge i den ønskede retning.

til familie og venner under frihedsberøvelsen har for den indsatte risiko for at recidivere. Undersøgelsen konkluderer, at en stigende grad af social kontakt under afsoningen sænker risikoen for, at den indsatte begår ny kriminalitet efter løsladelsen (Graunbøl & Hornnes 2009, s. 87).

Nedenfor gives eksempler på, hvilke mål der opstilles for de unge indenfor hvert enkelt af de tre indsatsområder.

5.2.1. Netværk/samarbejdspartnere

I de dokumentationsskabeloner, som ungeafdelingen er blevet bedt om at udfylde (se afsnit 2.2 for nærmere beskrivelse), blev området netværk opdelt i familie, kæreste, eventuelle børn, mentor, kommunal sagsbehandler og andre vigtige/centrale personer i den unges liv.

For delområdet familie handler de individuelle mål i langt de fleste tilfælde om at fastholde kontakten til familien og om at reetablere kontakten eller relationen til et eller flere familiemedlemmer. Eksempler på andre målsætninger er, at forsøge at løsne op for en problematisk familierelation ved at tilvejebringe et møde og/eller en dialog mellem de involverede parter, eller om at få afdækket, hvorvidt den unges planer i forhold til de fremtidige familierelationer er hensigtsmæssige og realistiske. Carsten, Adam og Matthews historier kan illustrere dette.

Ungeafdelingen vurderer, at Carsten kommer fra en *"velfungerende familie"*, hvor forældrene stadig holder sammen, og hvor der hverken er misbrugs- eller voldsproblemer. Carsten er meget glad for sin mor, men fortæller at han *"hader"* sin far, og at han helst kun opholder sig i hjemmet, når faderen ikke er hjemme. Moderen besøger Carsten i fængslet, men Carsten vil ikke have besøg af sin far. Målet for ungeafdelingens indsats på dette område er formuleret på følgende vis: *"Forsøge at åbne op for en dialog [med Carsten] omkring problemet mellem ham og faderen"*.

Adams familie består af mor, stedfar og to mindre søskende. Adam har næsten ingen kontakt til sin biologiske far, der lige er blevet stoffri. Målet for ungeafdelingens indsats er beskrevet på følgende vis: *"Opbygge/forbedre forholdet til mor da Adam og hans mors ønske er, at han flytter hjem igen [efter løsladelsen] da han er meget træt af opholdssteder og pædagoger. Vores mål er at finde et alternativ til et opholdssted"*. Ungeafdelingens mål adskiller sig fra Adams og moderens eget ønske. Det skyldes at Adams hjemstavnskommune vurderer, at moderen egentlig ikke magter opgaven med at have Adam boende i hjemmet.

Matthew er født i Danmark af irakiske forældre. Forældrene blev skilt, da Matthew var to år gammel og han flyttede sammen med sin far, som døde af sygdom kort efter. Matthew boede derefter hos sin mor sammen med fire ældre søskende. En af de ældre brødre deltog meget i opdragelsen af Matthew, men har nu afbrudt kontakten til Matthew, fordi Matthew begik ny kriminalitet. Målet for ungeafdelingen er dels at opretholde Matthews kontakt til sin mor, dels *"forsøge at genetablere kontakten mellem Matthew og hans storebror, da det påvirker ham"*.

Når det gælder delområdet mentor, var 20 af de unge afsonere tilknyttet denne ordning ved tiden for deres afsoning på ungeafdelingen. For disse personer har omdrejningspunktet for de opsatte mål været at fastholde kontakten til mentoren under afsoning, og i nogle tilfælde har det også drejet sig om at aftale med hjemstavnskommunen, at mentorordningen kunne fortsætte efter, at den unge fylder 18 år. I dokumentationsskabelonerne er der ligeledes eksempler på unge afsonere, som havde en mentor eller kontaktperson, og hvor kontakten ikke blev opretholdt. I disse tilfælde har ungeafdelingen arbejdet på at genetablere kontakten og hjælpe den unge med at se, på hvilken måde det kunne gavne at have en mentor/kontaktperson. 29 af de unge havde ikke nogen mentor tilknyttet ved tiden for afsoningen, men for nogle havde der været en mentor på et tidligere tidspunkt i deres liv. Eksempelvis Sabil, der har haft en kontaktperson, men ikke ønsker en igen "(...) *da han vil klare sig selv*". Eller Alex, som har haft fire støttekontaktpersoner, men ikke ønsker en ny, da han mener, det ikke vil gavne ham og i øvrigt er træt af "(...) *at de skal blande sig i hans liv*". For andre af de unge, som ikke har haft en mentor, har målene enten drejet sig om at skaffe en mentor eller kontaktperson, fordi den unge selv har ydret ønske om det, eller, som i nogle få tilfælde, om at motivere den unge til at ønske at få en mentor eller en støttekontaktperson. Tobias for eksempel har ikke haft en mentor og er "*absolut ikke interesseret i at få en*". I dette tilfælde har ungeafdelingens mål været, at motivere Tobias til at ville have en kontaktperson, fordi det vurderes, at Tobias kan profitere af kontakten til en voksen, der "*vil ham*".

For delområdet sagsbehandler har fokus i de opsatte mål oftest været at tage kontakt til den kommunale sagsbehandler for at få klarhed over den unges situation ved løsladelsen. Eksempler på andre målsætninger er at etablere eller genetablere en kontakt mellem kommunen og den unge, ikke mindst for at koordinere den unges handleplan.

Generelt kan det siges, at omdrejningspunktet for de mål, ungeafdelingen opstiller og arbejder med indenfor netværksområdet, oftest er, at vedligeholde og styrke den unges netværk samt sikre, at der er støtte til den unge under afsoningsforløbet og i forbindelse med løsladelsen.

5.2.2. Uddannelse

Overordnet er formålet med dette indsatsområde at sikre den unges faglige kompetencer generelt og i særdeleshed indenfor læsning, skrivning, regning og almen samfundsforståelse. I ungeafdelingens interne beskrivelser kan man læse, at der i skolen for eksempel skal arbejdes hen imod at de unge afsonere, hhv.:

- Lærer at orientere sig i deres samtid
- Lærer at søge viden og formår at kunne stille spørgsmål
- Lærer at være kritiske, at argumentere og reflektere
- Udvikler nye kompetencer indenfor udvalgte områder, og at de kan "*mærke det*"

Derudover er målene for skolearbejdet individuelt tilpasset den enkelte unges ressourcer og behov. Arbejdet med at afdække, hvad den enkelte unge skal få ud af skolen, hvad tiden på skolebænken skal indeholde konkret og på hvilket fagligt niveau, den unge befinder sig, sker ifølge afdelingens interne beskrivelser i forskellige faser. I løbet af de første dage af afsoningsforløbet forsøger personalet, sammen med den unge, at afdække hvad den unge er god til, hvad den unge kan lide at arbejde med samt erfaringer

med og holdninger til tidligere skolegang. Med udgangspunkt i denne afdækning udarbejdes et såkaldt arbejdsdokument, der specificerer de aktiviteter, den unge skal beskæftige sig med i skoleregi. Efter et stykke tid sker den egentlige afdækning af den unges færdigheder indenfor dansk, matematik og engelsk vha. tests, og på baggrund af denne afdækning opsættes der faglige mål under hensyntagen til den unges fremtidsplaner, ressourcer og behov.

I dokumentationsskabelonerne er der følgende eksempler på individuelle mål indenfor uddannelsesområdet:

- *"At motivere den unge til at modtage undervisning i skolen"*
- *"Give den unge lyst til at læse og lære mere"*
- *"Give den unge en god oplevelse af skole og undervisning så han evt. får mod og lyst til at få mere skolegang eller starte på en uddannelse"*
- *"Løfte den unge niveaumæssigt og holde ham motiveret for at fortsætte med skolen efter løsladelsen"*
- *"Opgradere den unge så meget som muligt i matematik, så den unge er bedre rustet til at klare en evt. uddannelse som elektriker"*
- *"Den unge skal holde sin viden ajour under afsoningen, så han er klar til hurtigst muligt at fortsætte sin skolegang efter løsladelsen"*
- *"Give den unge så meget undervisning som muligt under afsoningen, så han kan begynde på en 9. klasse efter afsoning"*
- *"Give den unge al den undervisning han kan i fængslet for at blive klar til at kunne starte på skole efter løsladelse"*
- *"Undersøge hans skoleniveau i dansk og matematik og opgradere ham om nødvendigt"*

Omdrejningspunktet for hovedparten af de opsatte mål er med andre ord motivationsarbejde, sikring af grundlæggende kompetencer og forberedelse til en uddannelse, der skal opstartes efter løsladelsen.

I en del tilfælde har det ikke været muligt for ungeafdelingen at arbejde i henhold til den systematik, som de selv beskriver, at de arbejder efter, med en egentlig afdækning af den unges færdigheder i dansk, matematik og engelsk som udgangspunkt for formuleringen af de faglige mål. Når det gælder selve afdækningen af de unges faglige niveau blev metoden med FVU-tests først igangsat mere systematisk i starten af 2011. I en del tilfælde har det heller ikke været muligt at gennemføre tests og opstille mål, enten fordi den unge har haft en relativ kort afsoningstid eller pga. undvigelse eller overførsel til anden institution. Mustafa for eksempel fortæller, at han holdt op med at komme i skolen midt i 6. klasse og derefter var uden skolegang i to år. Da Mustafa blev anbragt på et opholdssted begyndte han at modtage undervisning igen, og opholdsstedet tilrettelagde et undervisningsforløb for ham. Mustafa skulle afsone på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup i 19 dage, hvorefter han skulle tilbage til opholdsstedet og fortsætte det planlagte undervisningsforløb. Ungeafdelingens vurdering var derfor, at der *"(...) ikke er behov for undervisning under afsoningen"*. Eller Sifada som kun skulle være på afdelingen i syv dage og ikke var interesseret i at modtage undervisning. Ungeafdelingen vurderede derfor, at der ikke var *"(...) behov for at starte et forløb i skolen under disse omstændigheder"*. I enkelte tilfælde er der også tale om, at den unge selv har frabedt sig at gennemgå tests af det faglige niveau.

5.2.3. ADL (almindelig daglig levevis)

Når det gælder området ADL, er afdækningen af de unges problematikker og de opsatte mål oftest ganske udførligt beskrevet, og ud fra dokumentationsskabelonerne at dømme er det tydeligt, at ungeafdelingen har relativt stort fokus på dette felt.

I ungeafdelingens regi handler ADL om at lære den unge at møde til tiden, holde bordskik, oprydning og rengøring på egen celle, regelmæssig skift af sengetøj, pleje af den personlige hygiejne, at begå sig blandt andre mennesker mv. Formålet med at lære de unge ADL er at udvikle deres såkaldte personlige og sociale kompetencer og sikre, at de tager et ansvar for egen livsførelse.

ADL er ikke et specifikt kursus, som de unge deltager i, men en læring der præger samtlige aktiviteter, de unge tager del i. ADL læres således både i skolen, i køkkenet og i de andre aktiviteter, som afvikles på ungeafdelingen. Målene indenfor dette område er derfor af meget varierende karakter, og det kan handle om alt fra at deltage i Anger Management til at lære at tage huen af indendørs.

I dokumentationsskabelonerne er der følgende eksempler på individuelle mål for ADL-området:

- *"Få den unge til at forstå hvordan han virker på andre mennesker, når han bare taler frit og er uden grænser"*
- *"Tale med den unge om hvordan han kan opnå mere positiv respons fra andre mennesker, frem for at blive mødt med modstand"*
- *"Tilbringe tid sammen med den unge, således at han kan spejle sig i den voksne, der kan tale med ham hver gang der opstår en vanskelig situation"*
- *"Tage anger management kursus under afsoningen"*
- *"Lære den unge at svare når han bliver tiltalt"*
- *"Lære den unge at tage huen af indendørs"*
- *"Lære den unge at udsætte sine behov"*
- *"Lære den unge kun at spørge én voksen om den samme ting"*
- *"Forsøge at styrke hans selvværd så han kan få mod til at stå ved egne holdninger"*
- *"Tale med den unge om hans fremtoning og lære ham at fremstå positiv og engageret, hvis han f.eks. skal til jobsamtale"*
- *"Skal have dynebetræk og lagen på sin seng"*
- *"Skal gå i bad hver dag"*
- *"Give ham masser af voksenkontakt, da han ligefrem higer efter det..."*
- *"Undersøge om der har været foretaget test e.l. i forhold til hans adfærdsmønster"*
- *"Tale med den unge om hans nedladende syn på danske kvinder"*

Der er således tale om mål, der spænder over så vidt forskellige områder som adfærdsregulering, menneskelig støtte og anerkendelse samt støtte til de unge til udførelse af forskellige praktiske gøremål.

5.2.4. ADL i perspektiv

Som begreb hører ADL fortrinsvis hjemme indenfor det ergoterapeutiske felt, hvor det blandt andet bruges til at vurdere personers aktivitetsformåen indenfor en række hverdagsaktiviteter samt ved vurdering af behov for hjælpemidler, boligændringer, hjemmehjælp med mere. Der er for eksempel udviklet en såkaldt ADL-taksonomi med det formål at skabe en begrebsstruktur i form af et professionelt sprog, som ergoterapeuter kan anvende i deres kliniske arbejde til at beskrive klienters formåen og problemer i forbindelse med udførelsen af forskellige hverdagsaktiviteter²³.

Begrebet ADL anvendes også i forbindelse med beskrivelsen af træning og genoptræning af synsskadede, hjerneskadede, psykiatriske patienter, ældre og medicinske patienter med forskellige funktionsbesvær. Ifølge Törnquist (1995) blev selve begrebet og forkortelsen ADL introduceret tilbage i 1945, og det er et anerkendt og udbredt begreb indenfor det arbejds terapeutiske felt.

På ungeafdelingen har ADL-begrebet imidlertid en bredere og mere pædagogisk retning, end hvad det har indenfor det ergoterapeutiske felt. Ungeafdelingens ADL-indsats orienterer sig nemlig, som nævnt, ikke kun mod at lære de unge forskellige praktiske færdigheder eller hverdagsaktiviteter så som tøjvask, personlig hygiejne, madlavning, orden på egen celle, skift af sengetøj mv., men også om at lære dem en hensigtsmæssig social adfærd. Hverdagsaktiviteterne skal heller ikke læres og udføres, fordi de unge har en (fysisk eller psykisk) funktionsnedsættelse, men fordi udførelsen formodes at skabe struktur i hverdagen, udvikle deres såkaldte personlige og sociale kompetencer og sikre at de tager et ansvar for egen livsførelse. Desuden er antagelsen, at de fleste unge på afdelingen ikke har lært disse færdigheder og denne adfærd på et tidligere tidspunkt i deres liv. Den praktiske fortolkning af ADL-begrebet på ungeafdelingen er samtidig ganske bred, da det som beskrevet kan handle om alt fra deltagelse i et kursus i Anger Management til at lære at tage huen af indendørs. Eller, som det fremgår af ungeafdelingens egen beskrivelse, rummer ADL-træning både de rent praktiske færdigheder, men det handler også om at italesætte den unges *"sprog, attitude og påklædning med henblik på at bevidstgøre den unge om disse forholds signaler ift. omgivelserne"* (Projektskema, s.4).

ADL-indsatsen er ikke unik for ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup. Den forekommer også i en række af Kriminalforsorgens øvrige institutioner, ligesom begrebet også forekommer i den svenske kriminalforsorg²⁴.

ADL-træningen på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup er ikke en specifik evidensbaseret tilgang endsige en metode, der følger en manual²⁵. Samtidig er - i det mindste dele af - den form for færdighedstræning, som ungeafdelingen beskæftiger sig med, også anerkendt indenfor det

²³ <http://www.etf.dk/adl/>, besøgt d.10. feb. 2012

²⁴ <http://www.kriminalvarden.se/sv/Hakte/Vara-hakten/Karlstad/>, besøgt d.17. februar 2012.

Via e-mail kontakt til Kriminalforsorgen i Sverige er det imidlertid afklaret, at ADL-begrebet ikke længere bruges i praksis, men er erstattet af "självförvaltning". Självförvaltning indebærer, at de indsatte bevarer de kompetencer, som det indebærer at holde og vedligeholde sin egen husholdning.

²⁵ I litteratursøgningen er det i hvert fald ikke lykkedes at finde publikationer eller undersøgelser, hvor ADL-træning indenfor Kriminalforsorgen defineres nærmere, eller hvor virkningen af denne træning kortlægges.

socialpædagogiske felt, selv om det ikke nødvendigvis kaldes ADL. Som eksempel herpå kan nævnes en rapport fra Socialstyrelsen om efterværn for unge, der har været institutionsanbragt. Her beskrives for eksempel, at det gode efterværn gerne skal indeholde en indlæring af forskellige praktiske færdigheder så som tøjvask, rengøring og madlavning, for at forberede de unge til et selvstændigt liv og lære dem at "(...) *strukturere hverdagen og opbygge rutiner*" (Servicestyrelsen 2011, s.45).

Behandlingsprogrammet Multifunc er et eksempel på et adfærdsrelateret program, som henvender sig til udad reagerende unge med adfærdsvanskeligheder og omfatter blandt andet unge, der har begået kriminalitet. Programmet er ikke direkte relateret til straffesystemet, men det tilbydes på institutioner, hvor 14-17-årige med alvorlige adfærdsproblemer er anbragt (Kommissionen vedrørende ungdomskriminalitet 2009, s.361). Programmet er som helhed endnu ikke evidensbaseret (Social Fokus 2012, s.6), men det er stykket sammen af en række evidensbaserede metoder, og det er udviklet på baggrund af en forskningsgennemgang af de mest virksomme indsatser over for unge i alderen 14-17 år med anti-social og udad reagerende adfærd. Dette behandlingskoncept indeholder også "*træning af den unges sociale færdigheder til at begå sig i skole og fritidsaktiviteter og sammen med jævnaldrende kammerater*" (Servicestyrelsen 2009, s. 4) og "(...) *forandring af holdninger hos den unge*" (ibid., s. 9).

På den sikrede institution Bakkegården arbejdes der også med færdigheder som personlig hygiejne, rengøring og kost, men i denne sammenhæng refereres der til færdighedstræningen som en "(...) *opdragende funktion*" (Bakkegården 2004).²⁶

Indenfor det socialpædagogiske felt skelnes der mellem primær, sekundær og tertiær ADL træning. Den primære træning retter sig mod de helt personlige ting såsom håndtering af personlig hygiejne mm., mens sekundær ADL træning er rettet mod at hjælpe klienten/den unge/den indsatte til at kunne klare at bo selv, med alt hvad det indebærer af tøjvask, indkøb osv. Den tertiære ADL træning sigter på at hjælpe klienten med at kunne fungere i sociale sammenhænge - altså en form for adfærdstræning.²⁷

Der er ingen officiel afgrænsning af ADL-begrebet og træningen i Kriminalforsorgen, og det er ikke et begreb, som fængselsbetjente under uddannelse introduceres til. Begrebet kan siges at være knyttet til ansvarlighedsprincippet i Kriminalforsorgens principprogram. Baggrunden for dette princip er blandt andet, "*at de såkaldte hotel- og servicefunktioner, som traditionelt er et integreret led af et fængselsophold, i realiteten forringer de indsattes evne til at administrere et almindeligt dagligdags liv efter løsladelsen (...). Hovedindholdet i princippet er, at de dømte selv skal have ansvaret for deres tilværelse*" (Direktoratet for Kriminalforsorgen 1998, s.12).

Ungeafdelingens forståelse af ADL rækker dog ud over dette princip og omfatter, udtrykt med socialpædagogikkens termer, både primær, sekundær og tertiær træning. Eftersom der ikke eksisterer en officiel afgrænsning af ADL i Kriminalforsorgen, overlades det imidlertid til de lokale fængsels værdier, principper og kulturer at afgøre, hvilke færdigheder som er nødvendige og hensigtsmæssige at lære for at kunne fungere i sociale sammenhænge. Ved en betragtning af Kriminalforsorgen som helhed bliver det

²⁶ Hentet fra <http://www.bakkegaarden.info/Dokumenter/Decembernoteat2007.pdf>, besøgt d.21.marts 2012.

²⁷ Ifølge E-mail korrespondance med uddannelseskonsulent Louise Aagaard Larsen, Kriminalforsorgens Uddannelsescenter (KUC).

derved også temmelig vilkårligt, hvilke typer adfærd, som er udsat for regulering i forbindelse med en afsoning, og hvilke typer adfærd, der ikke er.

5.3. Målopfyldelse

Ungeafdelingen er, som tidligere nævnt, blevet bedt om at dokumentere mål indenfor hvert af de tre områder uddannelse, netværk og ADL for hver enkelt afsoner. De er desuden blevet bedt om at følge op på, hvorvidt det enkelte mål er nået eller ej samt beskrive, hvilke problemer der i øvrigt har været forbundet med målopfyldelsen. Der er således tale om ungeafdelingens *egen vurdering* af målopfyldelsen.

Dokumentationen af målopfyldelse tegner billedet af en afdeling, der dels opstiller flere mål for hver enkelt afsoner og område, dels vurderer, at de når rigtig mange af de mål, som opstilles. Ser man på målopfyldelsen kvantitativt opnår afdelingen 81 pct. af sine mål på uddannelsesområdet, 74 pct. af målene i forhold til ADL og 83 pct. af de mål, der er formuleret i forhold til de unges netværk. Dele af ADL-området handler om påvirkning af den unges holdninger eller om tiltag, der har til formål at styrke den unges selvværd. Der er således tale om initiativer, som typisk kan tage længere tid at gennemføre, og det er derfor ikke overraskende, at målopfyldelsen er noget lavere på dette felt. Antalsmæssigt er der opstillet flest mål indenfor netværksområdet, hvilket formentlig beror på, at der for langt de fleste unge er opstillet mål for flere netværksaktører såsom familie, mentor, sagsbehandler og UU-vejleder.

Formuleringen af mål og vurderingen af målopfyldelse fremstår dog ikke altid helt uproblematisk. Daniels historie er et udmærket eksempel på dette. Ungeafdelingen skriver, at Daniel virker meget "(...) *træt og sløv f.eks. til en samtale med beskæftigelsen om hans fremtidsplaner, hvor han er ved at glide ned ad stolen, gaber og ser meget uinteresseret ud – samtidig med, at han forsøger at 'sælge sig selv' som meget engageret i forhold til at få et job eller uddannelse*". Ungeafdelingen har formuleret følgende mål for arbejdet med Daniel indenfor dette felt: "*Tale med ham om hans fremtoning så han fremstår positiv og engageret, hvis han f.eks. skal til jobsamtale*". I forbindelse med opfølgningen har ungeafdelingen skrevet, at der er arrangeret et møde med High:Five, og at Daniel "(...) *fremstår mere motiveret og positiv end ved den første samtale*". Afdelingen har ikke taget stilling til, hvorvidt målet er opnået eller ej. Målet indeholder både anvisninger om en aktivitet hos personalet på ungeafdelingen – de skal **tale** med Daniel – og anvisninger om den adfærdsændring, der skal finde sted hos Daniel – han skal **fremstå positiv og engageret i en eventuel fremtidig situation**. Personalet kan uden besvær tage stilling til, hvorvidt de har talt med Daniel eller ej, men det er selvfølgelig ikke muligt for dem at tage stilling til, om Daniel i fremtiden vil fremstå positiv og engageret, hvis han for eksempel skal til jobsamtale. De evaluerer målopfyldelsen ved at observere Daniels adfærd under et møde med High Five, men det er selvsagt ikke muligt for personalet at vide, om adfærdsændringen er varig eller ej.

Mehmets fortælling er også et tilfælde, hvor det har været svært for ungeafdelingen at tage stilling til, hvorvidt målet er nået eller ej. I dette tilfælde har målopfyldelsen været afhængig af en ekstern part Mehmet skulle afsone en dom på omkring tre år for blandt andet røveri. Han opholdt sig på ungeafdelingen i seks og en halv måned, hvorefter han blev § 78-anbragt på en pension. Ungeafdelingen har blandt andet opstillet et mål i forhold til Mehmedts sagsbehandler, der lyder som følger: "*Kontakte sagsbehandler vedr. koordinering af handleplan samt evt. plan om § 78 anbringelse pga. Mehmedts lange afsoning*". I forbindelse med ungeafdelingens opfølgning fremgår det, at afdelingen har været i kontakt med Mehmedts

løsladelseskommune, men at kommunen ikke har ønsket at medvirke hverken til koordinering af handleplan eller i forbindelse med en § 78-anbringelse. Ungeafdelingen har altså udført det arbejde de har sat sig for – at kontakte kommunen – men det er ikke lykkedes for dem at koordinere handleplanen eller at lægge en plan for en § 78-anbringelse i samråd med løsladelseskommunen. Årsagen er imidlertid – ifølge ungeafdelingens egen vurdering – kommunens modvilje og ikke ungeafdelingens mangel på indsats. Afdelingen har i dokumentationsskabelonen derfor ikke taget stilling til, om målet er nået eller ej.

Lars fortælling er yderligere et eksempel på en sag, hvor målopfyldelsen er afhængig af en ekstern part. Lars har afsonet en dom på fire måneder for vold, og han har opholdt sig på ungeafdelingen i 36 dage. I forhold til netværksområdet har ungeafdelingen blandt andet sat sig for, at løsladelseskommunen skal kontaktes for koordinering af plan for løsladelse og handleplan. I opfølgningen skriver ungeafdelingen: *"Vi forsøger at få kontakt til kommunen men uden held. Der ringes og lægges besked og sendes kopi af handleplan, men der bliver ikke meldt tilbage fra sagsbehandler eller andre i kommunen"*. Ungeafdelingen har vurderet, at målet ikke er nået, fordi det i det hele taget ikke er lykkedes at få kontakt til kommunen.

Manglende målopfyldelse kan også skyldes andre faktorer end de eksterne. Osmanis forløb er et godt eksempel på dette. Osmani skulle afsone en dom på to år for røveri, og han når at opholde sig på ungeafdelingen i fem måneder, inden han bliver overført til et lukket fængsel pga. disciplinære forhold. I forhold til området ADL har ungeafdelingen opstillet to mål:

- *"Fastholde ham i at han ikke skal love de voksne mere end han kan holde. Hellere lade være med at love noget end at love noget, han alligevel ikke holder."*
- *"Tale kriminalitet med ham da han har meget ringe indsigt i kriminaliteten."*

I forhold til begge mål har ungeafdelingen vurderet, at arbejdet med Osmani ikke har båret frugt. De har haft samtaler med Osmani om begge problemstillinger, men har trods dette ikke oplevet, at samtalerne har ledt til en dybere indsigt hos ham. Afdelingen har med andre ord vurderet, at Osmani kun har givet udtryk for forståelse på et overfladisk plan.

Michael er et eksempel på en afsoner, for hvem der ikke er fastsat særligt mange mål. Han skulle afsone en dom på 60 dage for vold, men når kun at opholde sig på ungeafdelingen i fire dage, inden han bliver flyttet pga. trusler overfor en medindsat. I forhold til området ADL har afdelingen skrevet, at der er mange arbejdsopgaver, men at det første nok er at lære Michael, hvordan man *"(...) tiltaler andre mennesker pænt"*. I forbindelse med opfølgningen har de imidlertid anført, at de ikke når at arbejde med dette, da Michael er på afdelingen *"(...) alt for kort tid"*. I forhold til området netværk når afdelingen slet ikke at opstille nogle mål, og i forhold til uddannelse noteres det, at der ikke er nogen lærer til rådighed på ungeafdelingen under Michaels afsoning.

Målopfyldelsen hænger altså ikke alene sammen med den konkrete indsats og de organisatoriske forhold på afdelingen, men er også – sommetider - afhængig af eksterne parter og af den tid, som den unge befinder sig på afdelingen. I enkelte tilfælde har det til og med været særlig svært for ungeafdelingen at tage stilling til graden af målopfyldelse på grund af karakteren af det eller af de mål, som er opstillet.

Eksempelvis kan der være opstillet mål, som ikke er målbare, eller også har målene sigtet på forhold, der ligger udenfor ungeafdelingens domæne.

5.4. Eksempler på cases

Som en nærmere uddybning af sammenhængen mellem de enkelte indsatsområder, delområder og mål på den ene side og den unges specifikke problematikker på den anden side, følger herefter en redegørelse af Jonas, Elias, Habibs, Ekraim, Daniels og Allans historier²⁸. Som en helhed kan fortællingerne også illustrere de forskelligartede – og ofte meget komplekse – problemstillinger, som de ansatte på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup skal arbejde med og rumme såvel fagligt som menneskeligt.

Jonas er 17 år og boede alene forud for sin afsoning på ungeafdelingen. Han har aldrig været tilknyttet arbejdsmarkedet, og har haft en meget mangelfuld skolegang. Jonas kan ikke selv huske, hvornår han forlod skolen, men fortæller, at det er meget længe siden. Jonas opvækst har været præget af vold, misbrug og forældrenes gentagne fængselsophold. Jonas skal afsone en dom på syv dage for besiddelse af kniv, og han er meget abstinert, så det vurderes ikke som hensigtsmæssigt at sende ham i skole, men Jonas siger selv, at han gerne vil lave regnestykker for at undgå at kede sig i fritiden på afdelingen. I de fire hverdage Jonas befinder sig på afdelingen, deltager han i skoleundervisningen i nogle timer om dagen, og han får udleveret nogle regnestykker, som han laver om eftermiddagene. Med hensyn til fremtiden ved Jonas ikke, hvad han vil. Han arbejder for tiden på Christiania, og har et stort og dagligt forbrug af hash. Personalet på afdelingen vurderer, at Jonas slet ikke er parat til at planlægge noget med hensyn til uddannelse og sin fremtid. Han går til jævnlige konsultationer hos en psykolog for at bearbejde en sorg, og han har også brug for at deltage i misbrugsbehandling, før han forventes at kunne tilegne sig et fremtidsorienteret perspektiv. I forhold til området ADL er beskrivelsen af Jonas, at der ikke er noget at bemærke ved hans opførsel udover de kraftige abstinenser. Afdelingen skriver, at da Jonas kun skal afsone i syv dage, bliver der ikke lavet mål og planer for hans afsoning, udover at det handler om at få ham så *"(...) smertefrit som muligt igennem de 7 dage på afd. med hensyn til abstinenser"*.

Elias er ligesom Jonas 17 år og boede hos sine forældre forud for afsoningen. Han har heller aldrig været tilknyttet arbejdsmarkedet og *"(...) blev smidt ud af 7. klasse"*. Elias afsoner en dom på et halvt år for vold og har en betinget dom bag sig. Han opholder sig på ungeafdelingen i fire måneder. Elias har et misbrug af såvel stoffer som alkohol. Efter 7. klasse har Elias kun kortvarigt været tilknyttet skoleregi på en skole for adfærdsvanskelige elever, og Elias oplyser selv, at han er *"(...) okay til dansk men ikke specielt god til matematik og engelsk"*, hvorfor han gerne vil forbedre sine kundskaber i disse fag. Afdelingens mål for Elias er derfor at tilbyde skoleundervisning i de *"(...) relevante fag"*. Elias vil gerne være tømrer og eventuelt gå på teknisk skole, men han mener ikke selv, at hans faglige niveau er stærkt nok. Afdelingen arbejder derfor også på at etablere kontakt til Elias' løsladelseskommune og en UU-vejleder med henblik på at få afdækket Elias fremtidige uddannelsesmuligheder, arbejdstilbud og/eller mulighed for mesterlære. Endelig skal Elias deltage i hhv. et førstehjælps- og et brandbekæmpelseskursus under sin afsoning. I forhold til området ADL beskrives Elias som havende et hidsigt temperament. Han er rastløs og har svært ved at overholde regler og

²⁸ Valget af netop disse cases er ikke udtryk for, at de repræsenterer hele spektret af problematikker og mål for samtlige unge afsonere på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup. De er primært valgt, fordi de er rige på information.

rammer. Afdelingens arbejde består derfor i at hjælpe Elias til at blive bedre til at affinde sig med reglerne og rammerne i et fængsel og sende ham til screening hos en psykiater, for at få afdækket om han har ADHD. Derudover skal Elias deltage i programmet Nye Veje med fokus på hans temperament og kriminalitet. Af øvrige indsatser har ungeafdelingen også beskrevet, at de vil hjælpe Elias med at opretholde den gode kontakt, som han har haft til sine forældre forud for afsoningen og motivere ham til at få tilknyttet en mentor. Endelig vil afdelingen tage kontakt til Elias' kommunale sagsbehandler for at koordinere handleplan og lægge en plan for Elias løsladelse.

Habib er også 17 år, men fylder 18 år under sin afsoning, og boede ligeledes hos sine forældre forud for afsoningen. Habib adskiller sig fra mange af de andre afsonere på ungeafdelingen, fordi han har gennemført en 9. klasse med afgangseksamen med "(...) gode karakterer" og desuden har deltaget et halvt år i grundforløbet på HTX (højere teknisk eksamen), inden han blev anholdt. Habib afsoner en dom på to år og fire måneder for røveri, og han opholder sig på ungeafdelingen i næsten tre måneder. Habib har, ligesom de fleste andre afsonere på ungeafdelingen, en misbrugsproblematik. Habib har en stor familie og siger selv, at han har haft en god opvækst hos en støttende og stærk mor. Moderen og faderen er skilt, og Habib beskriver kontakten til sin far som "(...) svingende". Habib har begået kriminalitet siden de tidlige teenageår, men fortæller, at han ikke er blevet opdaget af hverken moderen, de sociale myndigheder eller politiet før nu. Habib har i øvrigt fortalt personalet på ungeafdelingen, at det er meget vigtigt for ham at beholde rollen som den gode søn overfor sin mor. I forhold til Habibs netværk er ungeafdelingens mål derfor dels at bevare Habibs gode kontakt til moderen og sine søskende og dels at skabe en "(...) dialog med Habibs mor, så hun får indblik i hans problematiske adfærd, misbrug og kriminalitet. Derved vil han fremadrettet få sværere ved at 'snyde mor' (og sig selv), og det vil kunne hjælpe ham til at komme ud af kriminaliteten (...)".

På uddannelsesområdet har målet været, at Habib skal "(...) holde sin viden ajour under afsoning, så han er klar til hurtigst muligt at fortsætte sin skolegang". Konkret har det betydet, at Habib har modtaget undervisning på de punkter, hvor han selv har oplevet et behov for at genopfriske sin viden. Habib vil gerne gennemføre STX (almen studentereksamen), så målet har også været at få tilmeldt Habib, så han kan starte på frigang for at følge undervisningen. I forhold til området ADL beskriver ungeafdelingen, at Habib svinger mellem at være enten fornuftig og meget moden – sød, høflig, velovervejet – eller provokerende. Habib får mange disciplinære sanktioner pga. sin adfærd. Ungeafdelingen har derfor arbejdet på at holde jævnlige samarbejds møder mellem Habib, kontaktpersonen og socialrådgiveren på afdelingen samt Habibs støttekontaktperson ansat af kommunen, for at drøfte hvorfor han laver "(...) skøre ting, som bringer ham i knibe når han nu ellers giver udtryk for at ville være 'ordentlig'". Endeligt har det været et mål for ungeafdelingen at lade Habib gå til samtaler hos en psykolog for at støtte ham i arbejdet med at leve et liv uden kriminalitet og lære at holde fast i de gode beslutninger i sit liv.

Ekraim er 16 år og boede på et socialpædagogisk opholdssted forud for sin afsoning. Ekraim afsoner en dom på halvandet år for brugstyveri af køretøj og andre typer af kriminalitet, og han afsoner to måneder af sin straf på ungeafdelingen. Ekraim er del af en søskendeflok på seks børn. Hans opvækst har været præget af en voldelig far, men Ekraim fortæller, at han har en god relation til sine søskende og sin mor. Målet for ungeafdelingen er derfor, at Ekraim skal vedligeholde kontakten til sin mor og sine søskende under afsoningen. Ekraim har også en kontaktperson, som er lederen af det opholdssted, hvor Ekraim var anbragt

inden afsoningen. Ungeafdelingen har derfor også fokus på, at Ekraim skal bevare tilknytningen til sin kontaktperson under afsoningen. Derudover er det målet for ungeafdelingen at kontakte Ekraims sagsbehandler i kommunen for at træffe aftale om en plan for hans løsladelse.

Ekraims skolegang har været præget af mange skoleskift, og han har endnu ikke afsluttet 9. klasses afgangseksamen. Ekraim vil gerne tage 9. klasses eksamen, så han på længere sigt kan følge 10. klasse og derefter fuldføre HF. Målet for ungeafdelingen er derfor, at Ekraim skal forberedes til 9. klasses eksamen i løbet af afsoningen. I forhold til ADL beskriver ungeafdelingen, at Ekraim er meget dikterende og dominerende i sin adfærd overfor de andre unge på afdelingen og overfor personalet. Han kan godt lide at bestemme, og han bryder sig ikke om at blive irettesat eller at få fortalt, hvad han skal gøre i forskellige situationer. Målet for ungeafdelingen er derfor at hjælpe Ekraim til at lære, at det er *"(...) okay at være barn en gang imellem. Fratage ham det store ansvar som han føler, siden han tror, at han skal styre alt og alle"*.

Daniel er 17 år og afsoner en straf på et år for røveri. Han opholder sig på ungeafdelingen i to og en halv måned. Daniel har ikke, som de fleste andre unge på afdelingen, en misbrugsproblematik. Daniel har en betinget dom bag sig, og får i løbet af sin afsoning på ungeafdelingen en dom på tre måneders ubetinget fængsel for et andet røveri. Forud for afsoningen boede Daniel sammen med sin mor og en voksen bror. Han er del af en søskendeflok på fire, og hans opvækst har været præget af forældrenes skilsmisse og faderens seksuelle misbrug af en af Daniels søskende. Daniel fortæller, at han ser sin far en gang imellem, men at han er meget vred på ham. Udover familien har Daniel også en kæreste, som læser til pædagog, og parret har kendt hinanden i godt et år. Ungeafdelingen arbejder derfor på, at Daniel skal fastholde kontakten til sin mor og sin kæreste og forsøge at reetablere en kontakt til sin far, som det er planen, at han skal bo hos efter løsladelsen, da moderen ikke synes, hun er i stand til at *"(...) styre Daniel mere"*. Daniel har også en kontaktperson, som er ansat af kommunen. Ifølge ungeafdelingens dokumentation er problemet imidlertid, at kontaktpersonen opsiges af kommunen, når Daniel fylder 18 år. Målet for ungeafdelingen er derfor at hjælpe Daniel til at fastholde tilknytningen til kontaktpersonen under afsoningen og *"(...) forsøge at overtale kommunen til, at Daniel kan beholde kontaktpersonen efter han bliver 18 år"*. I forhold til Daniels kontakt til det kommunale system har ungeafdelingen opstillet flere mål. Dels vil de kontakte sagsbehandleren for at udarbejde en plan for Daniels løsladelse. Da sagsbehandleren imidlertid ikke ser nogen anledning til at mødes, fordi Daniel fylder 18 år straks efter løsladelsen og – i følge sagsbehandleren - ikke tidligere har været i stand til at afholde aftaler og planer, opstiller ungeafdelingen et nyt mål. Dette går ud på at kontakte SSP-plus for at aftale et møde vedrørende Daniels efterværn. På det uddannelsesmæssige område har ungeafdelingen også opsat flere mål for Daniels afsoningstid. Dels skal han testes i dansk og matematik, dels skal han opgraderes i matematik, så han er bedre rustet til at forfølge sit mål om at blive elektriker.

Allan er 16 år og afsoner en straf på ét år for røveri. Han opholder sig på ungeafdelingen i 32 dage af sin straf. Allan har ikke gået i skole siden 5. klasse, men vil gerne have noget mere skolegang. Han er motiveret for undervisning, men har meget svært ved at fastholde koncentrationen i længere tid ad gangen. Ungeafdelingen arbejder derfor på at give Allan så meget undervisning som muligt i dansk og matematik, samtidig med at de tager hensyn til hans specielle behov for kortere lektioner ad gangen. Forud for afsoningen boede Allan på en institution, og han har været anbragt udenfor hjemmet, siden han var syv år. Ved løsladelsen er det planen, at han skal bo i en ungdomsbolig. Allans familie består af mor, stedfar og en

lillesøster, der også har været anbragt udenfor hjemmet pga. moderens stofmisbrug. Allan fortæller selv, at han har god kontakt til sin mor og sin stedfar, og ungeafdelingens mål er derfor, at den gode kontakt skal opretholdes i løbet af afsoningen. For yderligere at styrke Allans netværk arbejder ungeafdelingen også for, at han skal få en kontaktperson, der kan støtte og hjælpe i løbet af afsoningen og særligt efter løsladelsen. Derudover er det målet for ungeafdelingen at kontakte Allans sagsbehandler for at koordinere handleplanen. Ungeafdelingen beskriver Allan som en sød dreng, der er ”(...) *umoden og meget skadet/omsorgssvigtet*”. Afdelingen skriver endvidere, at Allan gerne vil overholde regler, men at han har svært selv ved simple ting, fordi han mangler de almindelige sociale færdigheder, der skal til, for at kunne indordne sig. Eftersom Allan kun skal være på afdelingen i 32 dage, er de opsatte mål for ADL-området dog begrænsede til, at han skal lære at stå op til tiden om morgenen og undgå at opholde sig på de andres stuer i dagtimerne, da dette ikke er tilladt.

5.5. Opsummering

Ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup har i perioden 2009 – 2011 haft 53 unge mennesker til afsoning. De fleste har en mangelfuld og uregelmæssig skolegang bag sig med skoleforløb, der typisk karakteriseres ved hjælp af ord som skoleskift, koncentrationsbesvær, indlæringsvanskeligheder, fravær og skoletræthed. Ganske få af de unge har siddet på skolebænken efter folkeskolen, mens omkring en fjerdedel har påbegyndt forskellige kurser og uddannelser efter folkeskolens grundlæggende niveau, men uden at gennemføre disse. Langt de fleste unge på afdelingen har en misbrugsproblematik, og 70 pct. af de unge har tidligere domme bag sig. Der er altså tale om en målgruppe med belastninger i forhold til flere områder på trods af deres unge alder.

Ungeafdelingen arbejder med forskellige indsatsområder, men i undersøgelsen fokuseres der på tre: netværk, uddannelse og ADL. På netværksområdet er omdrejningspunktet for ungeafdelingens indsats dels at støtte de unge i at vedligeholde netværket og gøre det stærkere og dels at sikre, at der er støtte til den unge under afsoningsforløbet og i forbindelse med løsladelsen.

Når det gælder uddannelse, drejer indsatsen sig typisk om at motivere den unge til at gå i skole, og om at sikre de unges grundlæggende kompetencer og forberede dem til uddannelsesforløb, der skal igangsættes efter løsladelsen.

På ADL-området er ungeafdelingens indsats meget bred og spænder over så vidt forskellige områder som adfærdsregulering, almenmenneskelig støtte og anerkendelse samt støtte til udførelse af forskellige praktiske gøremål.

Ungeafdelingen opstiller mange mål for de unges afsoningsforløb og opnår – ifølge deres egen vurdering - rigtig mange af de mål, de opstiller. Set fra et kvantitativt perspektiv lever afdelingen op til 81 pct. af målene på uddannelsesområdet, 74 pct. af målene i forhold til området ADL og 83 pct. af de mål, der er formuleret i forhold til de unges netværk.

Kapitel 6. Interviews med de unge afsonere og de ansatte på afdelingen

6.1. De unges udsagn og fortællinger

Som en del af undersøgelsen er der, som nævnt i kapitel 2, gennemført 14 interviews med 13 unge afsonere. To interviewpersoner var på interviewtidspunktet 16 år, 11 var 17 år og endelig påstod en informant, at han var 20 år, men at han pga. af en fejl i sine papirer alligevel afsonede på ungeafdelingen. De unge havde ved tidspunktet for disse interviews opholdt sig på ungeafdelingen mellem otte dage og fem måneder. Syv af de 13 informanter havde været der én måned eller mere. En del af de unge har tidligere domme bag sig og erfaringer med institutionsophold.

Nedenstående redegørelse beskriver de unges udsagn om og erfaringer med at afsonere på ungeafdelingen; hvad de synes fungerer godt, hvad de synes fungerer mindre godt, og hvordan livet på afdelingen generelt leves og opleves. Det er vigtigt at understrege, at redegørelsen ikke er en præsentation af "sandheden" om ungeafdelingen, blot fordi den tager afsæt i de unges udsagn og erfaringer. I en interviewsituation vil informanten også positionere sig og fremføre udvalgte synspunkter. Redegørelsen repræsenterer altså blot én ud af flere sandheder om ungeafdelingen - og den følgende er altså ungeafdelingen set fra de unges ståsted, som den tager sig ud i samtalerne med os.

Flere unge har givet udtryk for, at de godt kan lide at afsonere på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup. En ung kalder afdelingen et "*fedt sted*" og mener, at det er "*100 gange bedre end de andre fængsler*". En anden ung siger, at hvis han skal ind og afsonere en straf en anden gang, så vil han helst tilbage til Statsfængslet i Jyderup, og en tredje karakteriserer ungeafdelingen som et opholdssted i positiv forstand, det vil sige et sted med mange gode tilbud og aktiviteter til de indsatte. De unge har dog også givet udtryk for frustrationer og kritiseret flere forhold på ungeafdelingen, og disse frustrationer og kritiske synspunkter fylder forholdsvis meget i samtalerne med de unge. Den følgende redegørelse er struktureret efter de temaer, som har været særlig fremtrædende i de gennemførte interviews. I præsentationen af de unges udsagn og fortællinger er der flere negative beskrivelser af forhold på ungeafdelingen end der er positive. Dette er i sig selv ikke overraskende, da de unge jo sidder i fængsel og ufrivilligt er berøvet deres frihed.

6.1.1. Regler og krav på ungeafdelingen

Forekomsten af regler og krav er det tema, som fylder aller mest i de unges fortællinger om dagligdagen og livet på ungeafdelingen. De unge problematiserer dette tema fra flere forskellige vinkler, som vil blive præsenteret nedenfor.

6.1.1.1. Hvor meget kan man forlange af unge kriminelle?

De unge mener på den ene side, at regler og krav er en forudsætning for afdelingens virke og for fængslet som institution. På den anden side mener de, har ungeafdelingen udarbejdet alt for mange regler, og de unge synes endvidere, at flere af de opsatte regler mangler legitimitet.

Mustafa på 17 år har opholdt sig på ungeafdelingen i tre uger og skal afsonere en straf på halvandet år. Han mener, at (unge) indsatte generelt ikke egner sig til for mange regler og høje krav:

"Du kan ikke stille så høje krav til en ung, der sidder i fængsel. Heller ikke til en voksen. Han sidder i fængsel, hvad kan man stille af krav til sådan en person. Du må ikke sådan og sådan. Hvad skal han lave, han keder sig, han bryder den første regel, han ser."

Silas på 17 år, som har afsonet på afdelingen i én måned, formulerer sig i lignende vendinger, når han giver udtryk for sin holdning til rutiner og regler på ungeafdelingen:

"(...) hvis vi har opført os ordentligt i to uger, og der så har været én dag i de to uger, hvor vi ikke har opført os ordentligt, så brokker de [ansatte] sig. Det er et fængsel, man er nødt til at regne med, at der sker et eller andet i et fængsel. De skal være glade for, at det ikke sker hver dag. Det sker sjældent. Men det er de ikke. I kan ikke forlange, at vi er verdens sødste børn, for så havde vi ikke været her".

Umar, som snart fylder 18 år og har opholdt sig på ungeafdelingen godt to uger, da han interviewes, er overordnet set glad for at afsones på ungeafdelingen, som han betegner som *"et godt sted at være"*. Men ligesom flere af de andre unge er han utilfredshed med ungeafdelingens regelsæt, som han synes er alt for *"stramt"*.

Interviewer: *Men når du siger, at reglerne er for stramme, hvad er det så for nogle regler, der er for stramme?*

Umar: *Alle de regler. For eksempel på et åbent fængsel har jeg hørt meget om, at de må have telefoner, ligegyldigt hvad klokken er. De har altid deres telefon, de bliver aldrig taget. Og så må man spise den mad, man vil have. Her skal man spise det, der bliver serveret".*

Interviewer: *Okay. Havde du regnet med noget andet, når du skulle komme i åbent fængsel eller?*

Umar: *Ja, det havde jeg faktisk.*

Interviewer: *Okay. Er det fordi, der er mange regler? Eller er det fordi, de regler der er, er forkerte, eller?*

Umar: *Der er mange regler. Og så synes jeg også, at der er alt for mange. Der er ikke behov for at alle de regler er her. Det er alt for meget.*

Interviewer: *Okay, der er for mange regler.*

Umar: *Ja*

Interviewer: Okay. Ved man hvorfor alle reglerne er der?

Umar: Det ved jeg faktisk ikke. Men jeg tror, at de tror, at det er en måde... hvad skal jeg sige... at genopdrage os. Det tror de. Men den måde de kører det på, det hjælper overhovedet ikke.

Interviewer: Det hjælper ikke?

Umar: Det har vi også sagt til dem flere gange. Men det forstår de åbenbart ikke.

Interviewer: Hvad skal der til for at genopdrage jer?

Umar: Der skal være en høflig...der skal være venskab mellem os, vagterne og pædagogerne. Så synes jeg også, der skal være en meget bedre måde at kommunikere på.

Interviewer: Okay.

Umar: Og de skal være meget høfligere. De er alt for stramme.

Interviewer: De er for stramme?

Umar: Ja.

Interviewer: Okay.

Umar: Og de vil altid have deres vilje. Jeg kan sige det lige ud, de er magtliderlige.

Interviewer: Er de det?

Umar: Ja, det er de.

Interviewer: Okay. Hvordan kommer det til udtryk? Er der sådan et eksempel du kan komme på?

Umar fortsætter med at fortælle om en situation, hvor han snakkede arabisk sammen med en anden ung indsat på afdelingen i forbindelse med et fælles måltid. Begge fik at vide af en ansat, at det ikke var tilladt at snakke arabisk sammen ved måltiderne. Umar fortæller, at de begge accepterede denne regel som fair, og derfor efterfølgende kun snakkede arabisk sammen udenfor de fælles måltider. Et par dage senere fik de imidlertid at vide, at det slet ikke var tilladt at snakke arabisk sammen på afdelingen. Umar synes, at reglen

pludselig blev meget unfair, fordi man jo ikke kan lade være med at tale arabisk, når man er araber, ”det kommer lige pludselig, man kan ikke styre det”, siger han.

6.1.1.2. Hvad giver mening i forhold til livet udenfor?

Alle afdelingens regler synes dog ikke at give anledning til samme negative reaktion og holdninger hos de unge. Når det for eksempel gælder reglerne om morgenrutiner og bordskik, er de fleste unge enige om, at disse regler giver mening både på den korte og den lange bane. De unge anerkender for eksempel, at det er nødvendigt at stå op om morgenen og gøre sig klar til dagens arbejde, og de fleste anerkender også, at der skal udvises en god tone i forbindelse med de fælles måltider. De unge siger, at det giver god mening, enten fordi de er vant til disse rutiner og regler ”hjemmefra”²⁹, eller fordi de får brug for rutiner, når de løslades igen. De unges forståelse synes også at være, at disse rutiner kan hjælpe dem til at leve et ”normalt” liv. ”Ja, vi skal jo også snart selv ud og have et arbejde og stå op til tiden. Der er jo mening i det, vi skal. Det er jo ikke bare noget, vi skal for at skulle et eller andet” siger Silas, når han fortæller om afdelingens praksis.

Mustafa giver udtryk for den samme holdning, når han fortæller om de huslige pligter på ungeafdelingen:

”Ja, når du står op om morgenen, så skal du redde din seng, tømme skraldespand og askebæger og feje gulv, hvis der er beskidt. Det kan jeg godt forstå. Det er fint nok, det er en god ting. Når du kommer ud en eller anden dag for dig selv, så vænner du dig til, at du selv skal gøre rent”.

Allan, som ligeledes er 17 år og har opholdt sig på afdelingen i halvanden måned, mener, at den type rutiner tilhører et ”normalt” liv. Uanset om man bor hjemme hos sine forældre eller et andet sted, skal man også rydde op ”og der går du heller ikke fra bordet, før de andre har spist færdigt”, siger han. Samtidig har de unge en forventning om, at reglerne på ungeafdelingen skal kunne begrundes af de ansatte og være meningsfulde set fra de unges perspektiv. Og i følge de unge lever flere regler på afdelingen ikke op til disse krav.

6.1.1.3. Skal reglerne være forståelige for de unge?

Victor, også 17 år, har afsonet på ungeafdelingen i to måneder og trives generelt godt. Han mener dog, at der stilles for store krav til de unge indsatte, og at de ansattes begrundelser for den ene eller den anden regel ikke altid giver mening. Victor mener, at de ansatte ofte blot henviser til det faktum, at det er et fængsel, men i hans øjne er dette ikke en tilstrækkelig forklaring på, hvorfor en regel er nødvendig.

Allan mener også, at de ansattes forklaringer somme tider mangler gennemslagskraft.

Allan: (...) for eksempel sådan noget med at hænge på gangene, den kommer de [ansatte] tit med... Det er jo sådan en regel, vi synes er plat. Prøv at se hvor lidt plads, vi har at gå rundt på. Hvorfor må vi ikke hænge på gangen?

²⁹ ”Hjemmefra” behøver ikke betyde, at den unge bor hjemme hos sin mor og far, men kan også henvise til det sted eller den institution, der betragtes som hjemme.

Interviewer: *Og hvorfor må I ikke det?*

Allan: *Fordi jeg tror vagterne gerne vil høre, hvad vi snakker om. Jeg ved det ikke, for de er aldrig kommet med en ordentlig grund.*

Samir, som også er 17 år og har siddet på ungeafdelingen i fem måneder, kommenterer ligeledes reglen om, at de unge ikke må opholde sig på gangen: ”

”Og så det at vi ikke må hænge ud på gangen, det synes jeg ikke giver mening. Lige pludselig kom der en regel om, at vi ikke må opholde os på gangen, det forstår jeg ikke... Vi vil hellere opholde os på gangen, for ligesom at komme væk fra vagterne. Når vi står på gangen, kommer vagterne ikke hen til os. De kommer ikke på gangen. Hvis vi fik lov til det, kunne vi ligesom få mere fred fra vagterne”.

For Samir er der altså mere på spil, end at reglen dikterer, hvad de unge ikke må. I hans forståelse handler det også om, at reglen begrænser de unges behov for bevægelsesfrihed i institutionen og for et frirum uden overvågning fra de ansattes side.

Flere unge har også svært ved at se formålet med reglen om, at der ikke kan ses fjernsyn på cellerne før om aftenen. Samir for eksempel forstår ikke, hvorfor denne regel findes på ungeafdelingen, når de indsatte i det øvrige fængsel godt må se fjernsyn på cellerne om dagen.

Silas synes, at denne regel er med til at gøre det sværere at få tiden til at gå efter, at arbejdsdagen ophører:

”Og så at vores tv inde på værelset først bliver tændt kl. 21. om aftenen. Altså hvorfor? Det giver ikke nogen mening. En dag som i går. Hvad vil du lave fra 15.30 til 21 om aftenen? Vi har jo ikke noget”, siger han.

Allan tror, at fjernsynsreglen er etableret, fordi de ansatte på ungeafdelingen vil have de unge ud i fællesstuen, hvor de kan holde øje med dem. Han synes imidlertid, at det må betragtes som ”normalt” at få lov til at trække sig lidt væk fra fællesskabet med medindsatte:

”Det synes jeg også er en plat regel. Men det mener de [ansatte] er fordi, at det er en ungeafdeling, så skal man ikke se så meget fjernsyn. Om eftermiddagen kl. 15 når man er færdig med sit arbejde, så kan man da godt have behov for lige at gå ind og se lidt fjernsyn. Det er da meget normalt”.

Flere unge giver udtryk for regelmæthed. De synes med andre ord, at der er for mange regler på ungeafdelingen, og de synes også, at de ansatte regulerer for mange, hvad de unge kalder for ”lige gyldige ting”. Flere unge mener desuden, at ungeafdelingens regelsæt er uretfærdigt og urimeligt, når det sammenlignes med situationen i det, de kalder firkanten, det vil sige, de øvrige dele af Statsfængslet i Jyderup, hvor indsatte over 18 år afsoner. De unge forstår ikke, hvorfor der skal være et strammere regime

på ungeafdelingen. Særligt træningsmulighederne kommenteres i denne sammenhæng - det faktum at de unge (kun) har mulighed for at træne to gange om ugen er en kilde til irritation og frustration. Når de unge i interviewene blev spurgt om, hvad de ønsker mere af på ungeafdelingen, er det også typisk træningsmuligheder, som fremhæves.

Mustafa mener, at ungeafdelingen minder mere om en institution end et fængsel pga. afdelingens regelsæt:

"Det minder for meget om en institution end om et fængsel. Der er for mange regler om ligegyldige ting. Det er ligesom at være på et opholdssted. Nu skal du have huen af, mens du er inden for, og så må du ikke stå på gangen og snakke med de andre, du må ikke gå ind på de andres stuer. Det er unødvendigt. I alle andre fængsler der må du gerne sådan nogen ting".

Samir og Allan mener, ligesom Mustafa, at der er for mange regler på ungeafdelingen. Begge kan godt lide afdelingen, men de synes, det ville være et endnu bedre sted, hvis der var færre regler. Allan karakteriserer i øvrigt også ungeafdelingen som et opholdssted, men bruger begrebet i en anden og mere positiv, betydning end Mustafa.

"Hvis man skal afsones et sted, så er det her fint. Altså hvad vi ikke laver, vi kommer ud og... det er sgu kraftedeme ligesom et opholdssted det her. Vi var på Kronborg Slot, og for eksempel hele påsken var vi på tur fandeme hver anden dag. Og vi har telefoner på værelserne. Hvad er der at brokke sig over?"

Tariq på 17 år har på interviewtidspunktet afsonet på afdelingen i godt 20 dage. Han mener, at ungeafdelingen er "et fint sted" selv med de mange regler, og disse rammer – siger han – burde de unge vel i øvrigt være forberedt på, inden de kom til afdelingen. "Regler, det er standarden. Du kan ikke komme her, og gøre hvad der passer dig", siger han og mener, at dem, der ikke kan forstå det, har et problem. I forhold til reglen om at de unge skal møde op til morgenbordet senest klokken otte, synes Tariq dog, at tilgangen er alt for stram. "Men ærlig talt, kommer du et minut for sent til morgenmaden, så får du en bøde", fortæller han. Tariq synes, at det ville være en mere hensigtsmæssig tilgang, "Hvis man sagde for eksempel at fra klokken otte til ti minutter over otte, i det mellemrum der skal man være derude [ved morgenbordet]", fordi det ville gøre, at de unge kunne stå op på "en god måde", som han udtrykker det.

6.1.1.4. Skal adfærdsreglementet være det samme for indsatte og ansatte?

Det sidste der ligger i temaet om regler og krav er, at de unge oplever en vis grad af uretfærdighed i forhold til reglernes gyldighedsområde. Flere af de unge, der er blevet interviewet, kunne godt ønske sig, at nogle regler overfor de indsatte også gælder for de ansatte. De unge synes i øvrigt også, at der skal være konsekvenser for de ansatte, hvis de bryder en regel, ligesom der er for de unge indsatte. Samirs oplevelse er dog, at dette ikke altid sker i praksis:

"Når vi nogle gange diskuterer med dem [fængselsbetjentene], hvis vi kommer til at sige et bandeord. 90 procent af gangene, der får vi en advarsel eller en bøde, og når de siger noget, så sker der ikke en skid".

Mustafa giver ligeledes udtryk for utilfredshed med den måde (adfærds)reglerne håndhæves på.

"Når de kommer og siger til dig: 'Mustafa, du skal tænke på, at der er andre til stede. Jeg har ikke lyst til at se fjernsyn, mens jeg spiser'. Fint, så slukker jeg. Men så kommer han [fængselsbetjenten] så på arbejde dagen efter. Jeg ved ikke, om han føler, at han har en højere status, fordi han har en stjerne på skulderen, men så er det lige pludselig hans yndlingshold, der spiller fodbold, så må fjernsynet lige pludselig godt være tændt, når vi spiser. Alt kan bøjes og knækkes, så længe at det er en vagt, der har brug for det".

6.1.1.5 Opsummering

I udgangspunktet er flere unge godt tilfredse med at afsone på ungeafdelingen, og de accepterer også, at afdelingen har regler for, hvad de unge må, og krav til, hvad de unge skal i løbet af et afsoningsforløb. For de unge er det imidlertid ikke tilstrækkeligt, at en regel giver mening set fra fængslets og de ansattes perspektiv. Reglen skal også være meningsfuld set fra deres eget perspektiv, og et par af de unge understreger, at indsatte generelt ikke egner sig til for mange regler og for høje krav.

På den ene side anerkender de unge også, at regler er nødvendige for ungeafdelingens virke og eksistens, men på den anden side synes de, at der er alt for mange regler. De unge mener endvidere, at flere regler ikke giver mening for dem, og desuden er etableret for at regulere, hvad de unge kalder "lige gyldige ting". Endeligt problematiserer de unge reglernes berettigelse og gyldighedsområde. En regel skal ikke kun begrundes med hensyn til institutionelle behov, men derimod have en bredere og mere "ungeorienteret" legitimitet. De unge kunne også godt ønske sig, at nogle regler også gælder for de ansatte, for eksempel i forhold til sprogbrug, hvor de unge oplever, at de selv risikerer at få en bøde, hvis de bander, men at der ikke sker noget, hvis de ansatte gør det.

6.1.2. Forholdet til de ansatte

Et andet tema, som fylder meget i de unges fortællinger om livet på ungeafdelingen, er forholdet til de ansatte. Dette emne vil blive behandlet nedenfor under tre deltemaer.

6.1.2.1. Hvilken tilgang er den rette?

Når de unge fortæller om deres erfaringer med og holdninger til ungeafdelingen som afsoningssted, kommer de automatisk ind på forholdet til fængselsbetjentene og de øvrige ansatte på afdelingen. Som Allan udtrykker det, snakker man meget med de ansatte på ungeafdelingen, fordi:

"(...) de går meget på gangene. Det er jo to vagter hele tiden til fem personer. Det er ikke ligesom nede i firkanten [det øvrige fængsel]. De har mere frihed dernede. De passer sig selv. Her der går vi med dem [de ansatte] hele tiden, så du bliver nødt til at snakke med dem jo".

Allan karakteriserer sit forhold til de ansatte i forholdsvis neutrale vendinger. På den ene side synes han godt, at han kan snakke med de ansatte, men på den anden side vil han ikke sige, at han har et godt forhold til dem,

"(...) når jeg er færdig her, så har jeg ikke noget med dem [de ansatte] at gøre. Som sagt, de er vagter, og de skal jo bare låse os inde om aftenen. Det er jo deres arbejde. De kan jo tage hjem bagefter til deres kone og børn og så videre. Sådan ser jeg på det. De kan ikke gøre noget godt for mig.", siger han.

Allan har været på flere opholdssteder gennem sin opvækst og er generelt træt af at have voksne "på nakken hele tiden", som han udtrykker det. Allan har i løbet af den tid, han har opholdt sig på ungeafdelingen, ikke haft en længere samtale med de ansatte om sin situation, men han synes heller ikke, han har brug for det, for – som han udtrykker det – "jeg er kommet for at afsone min dom, og så er det det".

Mustafa giver udtryk for at være ganske træt af de ansatte, og han mener som udgangspunkt heller ikke, at han har brug for dem:

"(...) vagterne, jeg ved ikke hvad der er med dem. De vil gerne have, vi skal være sammen med dem, men de vil ikke sige det til os. Vi vil gerne være for os selv. Lad os være i fred, jeg skal nok kalde på dig, hvis jeg vil have du skal åbne en dør for mig, eller jeg vil have du skal lave noget for mig, ellers bare hold dig væk. Jeg har ikke brug for at du skal være i nærheden hele tiden", siger han.

Kim, som har afsonet på ungeafdelingen i tre måneder og er tæt på de 18 år på interviewtidspunktet, kalder de ansattes tilgang for mandsopdækkende. Han betragter det som en fordel at fylde 18 år, fordi han derved får mulighed for at forlade ungeafdelingen og afsone resten af sin straf i den del af fængslet, hvor de voksne indsatte afsoner. Kim fortæller, at de ansatte på ungeafdelingen "hele tiden holder øje med os, fordi vi er så få", men selv så han helst, at de ansatte lader de unge være i fred og "sådan bare sidder på kontoret-agtigt. Det ved jeg, det gør de nede i voksenfængslet", siger han. Kim har også erfaring med tidligere ophold i sikrede institutioner, og spurgt ind til, hvordan ungeafdelingen adskiller sig fra denne type institution, siger Kim at "det er lidt mere pædagogisk derovre [på en sikret institution]. Der kan de jo ikke gøre så meget. Her kan de smide én i isolation og sådan noget". Kim mener, at han generelt har fået "længere line" på de sikrede institutioner, mens ungeafdelingen "er disciplinært", som han udtrykker det.

Flere af de unge indsatte oplever således, at personalet er (for) meget til stede i en (for) stor del af hverdagen på afdelingen. Nogle unge oplever en direkte overvågende tilgang, og de kunne godt tænke sig at være lidt mere i fred.

Samir oplever, at forholdet mellem de unge og de ansatte har ændret sig i løbet af hans afsoningstid. Han mener, det var bedre i starten af afsoningen, fordi de ansatte dengang havde en mere tolerant og rummelig tilgang, end hvad de har nu.

"De [ansatte] gik ikke så meget op i det med at hænge ud på gangene, og de kom ikke over og tog fat i os hele tiden. Her fra et par uger siden, der fik jeg også at vide, at afdelingen ville blive strammet lidt op, for vi blev ved med at hænge ud på gangene, og efter det, der føler jeg bare, at de hele tiden har hakket på os. De er begyndt bare at stramme op på alt",

siger Samir og mener i øvrigt, at de ansattes tone overfor de indsatte også har forandret sig med tiden: *"Før i tiden, hvis de sagde noget til os, så sagde de det på en pæn måde, og nu er det bare sådan 'hey, kan du komme ud derfra'. De talte mere med respekt før i tiden"*. Samtidig synes Samir dog, at de ansatte oftest lytter til ham, og at det for eksempel betaler sig at bede om forklaringer på og begrundelser for afdelingens regelsæt.

Haamid er 17 år og har opholdt sig på ungeafdelingen i tre uger, da han interviewes. Han har én tidligere dom bag sig og har opholdt sig på flere sikrede institutioner i sit liv. Haamid har en meget bastant kritisk holdning til ungeafdelingen og til de ansatte, som arbejder der, og han mener, at *"de [ansatte] elsker magten"*, som han udtrykker det. Dette, siger han, kommer til udtryk i de ansattes tilgang til og kommunikation med de unge:

"Selvfølgelig skal der være regler i et fængsel, hvorfor sidder du ellers inde? Men okay, jeg kan godt forstå, at der er regler. Men hvorfor skal de [ansatte] hele tiden vise, at det er dem, der bestemmer? Det er dem, der bestemmer. Det er dem, der bestemmer. Det er jo ikke sådan, de samarbejder med unge mennesker. Det er ikke sådan, at vi får et godt hus sammen."

I følge Haamid har de ansatte ikke den rette tilgang til de unge, hvis målet er at skabe et godt afsoningsmiljø, eller at få *"et godt hus sammen"*, som han udtrykker det. Hvis samarbejdet mellem indsatte og ansatte skal fungere, skal den skæve magtrelation ikke hele tiden demonstreres og cementeres.

Victor karakteriserer sit forhold til de ansatte som *"okay"*, men han mener samtidig, at de voksne somme tider går alt for meget op i at holde ro og orden på afdelingen:

"Nogen gange kan de [voksne] godt sige nogen ting, der slet ikke giver mening. Som om det er dem, der bestemmer, og dem der skal have ret. Vi plejer at sige til dem, 'vi er jo kriminelle, vi er ikke sådan nogen englebørn, så de kan ikke regne med, at vi ikke laver noget, vi ikke må'."

Victor aktualiserer dermed også temaet om, at der ikke kan stilles for mange krav til de unge afsonere, da de tilhører en særlig social kategori og befinder sig i en særlig social kontekst.

6.1.2.2. At lægge afstand til de ansatte

Tariq synes egentlig, at hans forhold til de ansatte på afdelingen er "udmærket". "De stresser ikke mig, jeg stresser ikke dem", siger han, men forklarer senere i interviewet, at der blandt de unge indsatte sagtens kan opstå den fælles forståelse og holdning, at de ansatte er "fucked":

Tariq: *Hvis han [en anden ung] siger til mig: 'Jamen synes du ikke, at de [ansatte] er fucked?' og du siger, 'Nej, de er sgu gode'... så tænker han, at du er sgu da fucked up også.*

Interviewer: *Okay. Så man tager sådan de indsattes parti?*

Tariq: *Det gør man jo på en måde. Du kan jo heller ikke gå uden for gruppen jo.*

Allan taler også om bevidst at lægge afstand til de ansatte på afdelingen, men fra en lidt anden vinkel:

Allan: *"(...) nogen gange kan man godt lige måske lave lidt rav i den, fordi der måske ikke sker noget på afdelingen. Det bliver kedeligt i længden. Så kan der godt pludselig ske nogle andre ting, at man siger 'ej, det er fandeme latterligt, at vi skal sidde her i så lang tid'. Så bliver man lidt højtråbende og laver lidt sjov med de ansatte.*

Interviewer: *Og hvad sker der så?*

Allan: *Så starter der en diskussion op jo. Det synes vi er sjovt, men det synes de måske ikke.*

Interviewer: *Hvad diskuterer man så? Er det så reglerne, man diskuterer, eller hvad?*

Allan: *Det kan være regler, det kan være alt.*

Mustafa kan også finde på at starte en konflikt med fængselsbetjentene på ungeafdelingen - ikke fordi han keder sig, men fordi han gerne vil teste dem. Dette kommer til udtryk, da han fortæller, at der er flere fængselsbetjente på ungeafdelingen, som ikke er professionelle i hans perspektiv:

Interviewer: *Hvad er en professionel vagt?*

Mustafa: *Hvis du siger noget til ham, så går det ham ikke på. Selvfølgelig kan det gå ham på det første sekund, men det er ikke noget, han tænker over bagefter. Han kommer ikke dagen efter og surmuler stadig over den samme ting. Dem er der mange af her. Og jeg gør det nogle gange med vilje, bare for at se, hvad for nogle personer de er. Så går jeg hen til dem og prikker lidt til*

dem, kører lidt på dem, og så kigger jeg lige, om de kommer dagen efter og stadig er sure på mig.

6.1.2.3. Kan man hjælpe nogen, der ikke vil hjælpes?

En anden nuance i fortællingen om de unges forhold til de ansatte er, at langt de fleste unge i interviewene siger, at de voksne på afdelingen ikke kan hjælpe dem og gøre en forskel i deres bestræbelser på at opnå et liv uden kriminalitet. De unge giver udtryk for, at de gennem deres liv har været i kontakt med så mange forskellige voksne, og at de har mistet troen på, at andre kan hjælpe dem til et "bedre" og kriminalitetsfrit liv. Hvis de unge vil leve et kriminalitetsfrit liv, så er det op til dem selv at kæmpe for det, siger de unge afsonere.

Et par af de unge har kun afsonet i få uger, når de interviewes, og det har formentlig betydning for deres perspektiv. De har for eksempel endnu ikke nået at indhente erfaringer med programmet Nye veje, og de er også kun lige begyndt at opbygge et (tillids)forhold til de ansatte og de medindsatte på afdelingen. Som Mustafa, der har afsonet tre uger på ungeafdelingen, da han interviewes. På spørgsmålet om han deltager i Nye veje, fortæller han, at han gerne vil prøve det, men at han endnu ikke ved, om han erklæres egnet til programmet eller ej. Som udgangspunkt mener Mustafa dog, at det er op til ham selv, hvorvidt han vil ændre livsbane eller ej.

"Jeg er den eneste, der kan hjælpe mig selv. Jeg er den eneste, der kan beslutte om jeg vil stoppe med at ryge hash. Jeg er den eneste, der kan beslutte om jeg vil stoppe med kriminalitet, og om jeg skal ind og sidde igen. Okay opdragelse, det var noget andet, hvis jeg var otte år. Der kunne man påvirke mig. Jeg er 17 år gammel, jeg har været igennem mange ting. De [unge på afdelingen] er bare på et punkt, hvor de ikke har brug for noget moralprædiken. De har været på institutioner, de har været på opholdssteder. Jeg har fået nok. Jeg har hørt det, jeg skal høre".

Victor, der har to måneders erfaring med ungeafdelingen, har deltaget i programmet Anger Management og fortæller, at han har været godt tilfreds med det. Han synes, at det har været både hårdt og givtigt at få mulighed for at snakke om den kriminalitet, han har begået. Victor oplever også, at særlig én ansat på afdelingen har givet ham god støtte og har været rigtig god at snakke med om de forskellige spørgsmål og bekymringer, han har haft i løbet af sit afsoningsforløb.

Samir, der har afsonet fem måneder på ungeafdelingen, mener også, at et par af de ansatte på afdelingen har betydet noget særligt for ham og har givet ham god støtte i løbet af hans afsoning. Han har deltaget i programmet Nye veje og udtrykker sig positivt om dette forløb.

Samir: *Det synes jeg rigtig godt om, og jeg synes, det har hjulpet meget på mig, og det kan folk herude også mærke på mig, og folk udenfor.*

Interviewer: *Hvad er det, det hjælper dig med?*

Samir: *Opførsel, tankegang, konsekvenser og det jeg har lavet før i tiden. Jeg tænker bedre over tingene. Det jeg har lavet før i tiden, jeg får det dårligt, når jeg taler om det nu for eksempel. Før i tiden, der ville jeg gå og prale om det, nu kan jeg ikke lide at tale om det.*

Allan derimod, der - som nævnt - er godt tilfreds med at afsone på ungeafdelingen, hvor han har opholdt sig halvanden måneds tid, da han interviewes, har dog ikke den store tiltro til, at de ansatte og afdelingen kan hjælpe ham videre i hans liv.

"De [fængselsbetjentene] kan ikke gøre noget godt for mig. Det er mig selv, der kan gøre noget bedre for mig selv. Nu har jeg været oppe og snakke med en psykolog. Det er jo noget andet. Sådant en person - hun kan måske godt snakke med mig om ting. Men ikke en vagt. Han er jo ikke uddannet til at snakke med folk. De kan ikke lave om på mig. De ting de har sagt til mig, det er sgu ikke noget, der vil gøre en forskel. Overhovedet ikke".

Et tilsvarende synspunkt giver Silas udtryk for, om end på en mere kontant facon. Silas har været på ungeafdelingen i én måned, men han har erfaringer fra tidligere institutionsophold.

"Min mor, hun prøvede at gøre mig til en god dreng i 17 år. Skal nogen røvhuller derude prøve at rette op på mig? Jeg vil hellere rette op efter det, min mor siger. De har seks måneder højest. Altså hvad fanden tror de?"

Silas har ikke deltaget i programmet nye veje, fordi han mener, at han ikke har brug for det. *"Nej, for jeg skal ikke have en eller anden til at sidde og fortælle mig, hvordan jeg kan komme ud af kriminalitet, for det ved jeg ligesom godt selv",* siger han.

Haamid, som er 17 år og har afsonet på ungeafdelingen i tre uger, siger, at der ikke er *"nogen der kan hjælpe dig i den her verden. Det er kun dig selv"*. Når der i interviewet spørges nærmere ind til hans holdning, erkender han dog, at et menneske, som gerne vil forandre sig, godt kan have gavn af hjælp. Han understreger dog samtidig, at for ham selv skal det ikke være hjælp i den form, som de ansatte på ungeafdelingen praktiserer den. Umar mener også, at de ansattes tilgang på ungeafdelingen er forkert.

Umar: *(...) de tror de kan genopdrage os, men det kan de ikke på den her måde.*

Interviewer: *Men kunne man genopdrage dig hvis man bare havde den rigtige tilgang? Hvad skal der til for at genopdrage dig?*

Umar: *Du kan ikke sige genopdrage mig, men lære mig op.*

Interviewer: *Man kan lære dig op?*

Umar: *På de rigtige ting.*

Interviewer: *Okay.*

Umar: *Så skal man også være...så skal man have styr på det og vide, hvordan man skal kommunikere med de unge, så skal man holde afstand, når der sker noget. Det gør de ikke her. De presser. De bliver bare ved med at presse på.*

6.1.2.4 Opsummering

Når de unge fortæller om forholdet til afdelingens ansatte, giver flere udtryk for den oplevelse, at personalet er (for) meget til stede i deres tilværelse som afsonere. Nogle unge oplever en direkte overvågende tilgang, og de kunne godt tænke sig at være lidt mere i fred både som enkeltpersoner, men også for at kunne indgå i relationer til medindsatte uden de ansattes stadige tilstedeværelse. Flere unge fortæller endvidere, at de ikke tror på, at de voksne på afdelingen kan hjælpe dem videre i deres liv og gøre en forskel for dem i bestræbelserne på at forandre sig og indlede en kriminalitetsfri tilværelse. Dels mener de unge, at de selv bedst ved, hvad der skal til for at ændre livsbane, og dels mener de, at det kun er dem selv, der kan styre situationen i retning af et kriminalitetsfrit liv. Flere unge fortæller, at de igennem deres liv har været i kontakt med så mange forskellige voksne, og at de har mistet troen på, at andre kan hjælpe dem. En del anser også, at det ganske enkelt er for sent at "opdrage" dem, og de problematiserer, hvorvidt opdragelsesopgaven overhovedet kan lade sig gøre for de ansatte på ungeafdelingen i løbet af et par måneders afsoning - når de indsattes forældre åbenlyst ikke er lykkedes med denne opgave efter mange år. Endelig giver et par unge udtryk for, at hvis "opdragelsesopgaven" overhovedet skal kunne lykkes, så skal de ansatte på ungeafdelingen praktisere en anden tilgang til og kommunikation med de unge indsatte, end hvad tilfældet er i dag.

De unge fortæller dog også selv, at dét at tage afstand fra de ansatte, for eksempel ved at tale dårligt om dem bag deres ryg, eller ved helt åbenlyst at starte en konflikt med dem, ikke nødvendigvis dækker over, at de unge indsatte reelt har et dårligt forhold til de ansatte, men også kan være udtryk for en måde at teste de ansatte på.

6.2. Analyse

Formålet med dette afsnit er at bibringe et bredere perspektiv til de unges udsagn og fortællinger om ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup. Dette gøres ved at inddrage andre undersøgelser af fængselslivet, såvel i empirisk som i teoretisk forstand. Sagt med andre ord sker analysen dels ved at knytte an til perspektiver og fund fra andre undersøgelser af fængselsliv, dels ved at anvende de teoretiske begreber, som bringes i spil der.

6.2.1. At navigere som afsoner i den totale institution

Den svenske sociolog David Wästerfors, der har undersøgt konflikter³⁰ i et fængselsmiljø ud fra et interaktionistisk perspektiv³¹, har også beskæftiget sig med forekomsten af regler. I flere studier konstaterer han blandt andet, at indsatte ofte giver udtryk for en oplevelse af, at en fængselshverdag er fyldt med uforståelige regler. Han drager i den sammenhæng en parallel til et amerikansk studie fra slutningen af 50'erne:

”Obegripliga regler och elaka vårdare [ondskabsfuld, styg eller på anden vis dårlig fængselsbetjent] tycks för övrigt vara en återkommande upplevelse, i mitt såväl som Sykes material. När vårdare vägrar att förklara en regel hotar [truer] det den intagnas självbild, menar Sykes. Det reducerar fången till svag, hjälplös och beroende, arketyper för ett barn” (Wästerfors 2007, s. 26).

Wästerfors gør også brug af de klassiske sociologer Simmel og Goffman til at forklare de forskellige former for konflikter, som han udforsker i sine studier. Mens Simmel behandler konflikten som generel social form, har Goffman fokus på konflikter og tilpasningsstrategier i en særlig institutionel kontekst – den totale institution, der altså blandt andet omfatter fængsler (Goffman 1967)³². I analyserne fremhæver Wästerfors blandt andet Simmels syn på konflikternes integrerende funktion og konflikten som en mulighed for at undgå at føle sig i andres vold. *”En individs opposition kan rentav [ligefrem] vara ’det enda medel som möjliggör samvaro med egentligen outhärdliga [uudholdelige] personer’ ” (Simmel i Wästerfors 2007, s. 16).*

³⁰ Wästerfors bruger konfliktbegrebet i bred forstand og afgrænser det i øvrigt ikke nærmere. Konflikter handler med andre ord både om fysiske og andre typer af kontroverser. *”Denna bok tar läsaren bakom rubrikerna och låter intervjuade intagna och vårdare själva berätta om fängelsebråket: allt från molande missnöje till hämnden med järnröret i verkstaden” (Wästerfors 2007, bagsiden).*

³¹ Sociologisk retning navngivet i 1937 af Herbert Blumer på baggrund af arbejder og inspiration af i første række sociologen og filosofen George H. Mead samt af blandt andet sociologen Charles H. Cooley og filosofen John Dewey. I følge Blumer skal menneskelig adfærd forstås som en proces, hvor deltagerne i et sprogligt "symbolsk" samspil foreslår og forhandler, hvordan en given situation skal forstås ([http://www.denstoredanske.dk/Samfund, jura og politik/Sociologi/Sociologisk teori/symbolsk interaktionisme](http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Sociologi/Sociologisk_teorisymbolsk_interaktionisme), besøgt d. 23. august 2012).

³² Goffman beskriver nogle væsentlige kendetegn ved den totale institution således: *”Det er noget socialt grundlæggende i det moderne samfund, at den enkelte som regel sover, leger og arbejder på forskellige steder, sammen med forskellige meddeltagere, under forskellige myndigheder og uden en rationel helhedsplan. Det centrale kendetegn på totale institutioner kan beskrives som en nedbrydning af de barrierer, der normalt adskiller disse tre livsområder. For det første afvikles alle tilværelsens aspekter på samme sted og under den samme myndighed. For det andet udøves hvert afsnit af medlemmets daglige gøremål i nærværelse af en stor gruppe andre mennesker, som alle behandles ens og er sat til at gøre det samme i fællesskab. For det tredje er alle dagens rutiner nøje skemalagt, så det ene gøremål på klokkeslæt afløses af det næste, og denne rækkefølge håndhæves oppefra gennem et system af formelle regler og et personale. Og sluttelig er de forskellige, påtvungne aktiviteter indarbejdet i en enkel, rationel plan, der angiveligt har til hensigt at opfylde institutionens officielle mål.” (Goffman 1967, s.13).*

Med afsæt i disse sociologiske perspektiver kan de indsattes fortællinger og udsagn om reglerne på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup tolkes som udtryk for i det mindste to ting. For det første kan udtalelserne forstås bogstaveligt, det vil sige, at de unge indsatte rent faktisk synes, at der er alt for mange regler på ungeafdelingen, og at flere regler fremstår uforståelige. Dog ikke fordi de ansatte nægter at forklare reglerne eller er ondskabsfulde overfor de unge, men fordi de ansattes begrundelser ikke altid opleves at give mening og fordi nogle af reglerne – i de unges optik - regulerer adfærd og ting, som de unge mener, slet ikke behøver reguleres. Modstanden mod reglerne kan imidlertid også tolkes som et udtryk for de unges forsøg på at skabe en (selv)forståelse af, at de sandelig ikke accepterer alt, underforstået at de ikke er helt undertrykte i rollen som afsonere og opslugte af livet i den totale institution. Modstanden fungerer med andre ord som et symbolsk skjold mod det at være frihedsberøvet og henvist til en sammenhæng, som de unge ikke selv konstituerer, ikke har nogen (strukturel) indflydelse på og ikke kan fjerne sig fysisk fra.

De unge indsatte meget udtalte modstand mod regelsættet kan altså betragtes som en *karaktistik* af forholdene på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup set fra de unges optik. Men den kan også anskues som en *tilpasningsstrategi* til livet som afsoner på en total institution, en strategi som formentlig vil opstå og komme til udtryk, uanset om der rent kvantitativt er mange regler eller ej.

Reglen om at de unge på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup ikke må se fjernsyn på deres celler før kl. 20 om aftenen fortjener dog særlig behandling. Wästerfors skriver: *"I fängelsevärlden är tv-tittande, tv-spel och liknande förknippat [knyttet til] med att dra sig undan [det at trække sig væk], symboliskt fly [flygte] eller skaffa distraktion"* (Wästerfors 2007, s. 75). Goffman kalder den slags aktiviteter for *"removal activities"*, det vil sige, aktiviteter som giver de indsatte en følelse af, at de ikke er helt opslugte af den totale institution (Goffman i Wästerfors 2007, s. 76). Wästerfors påpeger endvidere, at *"removal activities"* ikke bliver særligt effektive og tiltalende for den indsatte, hvis aktiviteterne skal deles med medindsatte *"(...) då blir man ju fortfarande [stadig] påmind [mindet om] om andras närvaro [tilstedeværelse]"*, skriver han (Wästerfors 2007, s. 76). I Wästerfors undersøgelse er der i øvrigt også eksempler på indsatte, som tillægger adgangen til styrketræning samme betydning som adgangen til tv, tv-spil og lignende, nemlig som en arena for virkelighedsflugt og som en mulighed for at kunne afreagere (ibid.).

I andre undersøgelser af fængselsliv er der også fokus på betydningen af fællesskabet mellem indsatte. I et kandidatspeciale bemærkes det for eksempel, at indsatte ofte er henvist til et tvunget fællesskab med medindsatte:

"I fængslet reduceres de indsatte private sfære til et minimum, og de er tvunget til at leve et liv i fællesskab med andre. Dette skaber en speciel form for fællesskab, der er præget af facade, og dets oprigtige karakter afsløres først efter endt afsoningsforløb. De indsatte kan være nødsaget til at danne et fællesskab med personer, som uden for fængslets murer aldrig ville være opstået." (Storm Nielsen 2012, s. 80)

I afhandlingen *"Fængslets indre liv"* fremgår det også, at indsatte ofte karakteriserer relationerne til medindsatte som *"flygtige eller overfladiske"* (Kjær Minke 2012, s. 143), fordi der er tale om et påtvunget

fællesskab i en tidsbegrænset periode. En indsat for eksempel definerer venskaber inden for murene som "tålte venskaber" (ibid., s.144) pga. det tvungne samvær, som de indsatte er pålagt af strukturelle omstændigheder.

Hvis disse fund relateres til de unge indsatte afsoning på afdelingen i Statsfængslet i Jyderup, kan man måske vove den påstand, at de har et ekstra stort behov for "removal activities"- altså aktiviteter som indebærer en mulighed for at trække sig tilbage - fordi de både kan have behov for at slippe væk fra det påtvungne fællesskab med medindsatte, men også fra det de oplever som en "overvågende" eller meget tilstedeværende tilgang hos de ansatte. De unge afsonere i Statsfængslet i Jyderup har desuden 1:1 kontakt med de voksne ansatte i løbet af dagligdagens beskæftigelse (som beskrevet i kapitel 4 om arbejdet på ungeafdelingen), hvilket formentlig yderligere bidrager til deres oplevelse af de ansattes meget tilstedeværende tilgang og kan tænkes at føre til et endnu større behov for "removal activities" i fritiden.

I den interaktionistiske analyse af konflikter i et anstaltsmiljø arbejder Wästerfors med begreberne "invitationer" til konflikter og "opladninger". Invitationer bruges til at beskrive episoder, som karakteriseres af personlige og tilsyneladende umotiverede angreb (ikke nødvendigvis fysiske), der så at sige "inviterer" til kontroverser og også retfærdiggør en modreaktion. Det kan for eksempel dreje sig om en situation, hvor en indsat kommer med en ubehagelig kommentar til en ansat, der derfor føler sig dårligt behandlet - måske tilmed forulempet - og reagerer med et svar – "invitationen" er med andre ord "modtaget" og konflikten er i gang. I Wästerfors undersøgelse er der eksempler på indsatte, som næsten stolte karakteriserer sig selv som besværlige og opponerende overfor de ansatte – hvilket er noget, de indsatte på ungeafdelingen også giver udtryk for. Indsatte i Wästerfors studie fortæller, at de kan "finde på" at protestere over det ene og det andet, sætte sig på tværs i forhold til regler og den generelle ordenslogik på anstalten og kræve svar på alt muligt mellem himmel og jord kun med det formål at gøre livet surt for de ansatte og opnå en midlertidig følelse af magt og kontrol. Med udgangspunkt i interaktionsanalysens terminologi "inviterer" de indsatte altså de ansatte til et konfliktfyldt samspil, som er svært at afvise. "*Att lära sig anstaltsmiljöns svåravvisliga invitationer är att lära sig utöva en viss makt*", skriver Wästerfors (Wästerfors 2007, s. 62) og henviser i denne sammenhæng også til en indsat, der fortæller, at kontroverserne med de ansatte kan være et udtryk for, at man som indsat nægter at være medgørlig og føjelig og i stedet "(...) *kräver svar, svar, svar.*" (ibid.).

Wästerfors pointerer endvidere, at konflikter i et anstaltsmiljø er tæt associeret til de indsatte oplevelse af at være hårdt pressede som konsekvens af selve frihedsberøvelsen. Wästerfors henviser her igen til Goffman, der - i sin beskrivelse af den totale institution - påpeger, at indsatte er berøvet sin såkaldte "backstage"³³ fordi de lever i et miljø, der er præget af en meget høj grad af social transparens. De indsatte

³³ Et gennemgående træk i Goffmans teori er tesaerne om, at individet i enhver social sammenhæng indtager forskellige roller og er tilbøjeligt til at fremstille selvet på den mest favorable måde. De fleste sociale sammenhænge, i Goffmans dramaturgiske sprogbrug, består af en "frontstage" og en "backstage". Den førstnævnte 'scene' er den åbenlyse del af individets fremtræden, mens den sidstnævnte er den del af selvets fremtoning, der er uforeneligt med individets fremtoning på "frontstage" (Goffman 1990a, s. 22ff). "Backstage" er altså det sted, hvor aktøren kan restituere og forberede sig, indtil han igen træder ind på "frontstage". Derudover vil aktørens nedtonede og undertrykte informationer om dennes selv komme til udtryk på "backstage". Her er der tale om de udtryk, aktøren ikke ønsker at "publikum" skal se. I følge Goffman fratager den totale institutions fysiske rammer og generelle praksis overfor de indsatte, deres mulighed for at etablere en "backstage" (Goffman 1990b, s. 21f). I vores interview med Silas fra ungeafdelingen, fortæller han netop også om dét at have både en front- og en backstage, og om hvordan backstage er begrænset til de få timer, man har alene efter indlåsning på cellen om aftenen: "*Du har jo altid en facade inde i et*

sover, arbejder og spenderer deres fritid indenfor de samme vægge og under opsyn af de samme personer dag efter dag. Når de indsatte fortæller om konkrete konflikter på anstalten, bliver det også tydeligt, skriver Wästerfors, at bevidstheden om det kontrolniveau, som er en integreret del af denne meget specielle sociale kontekst, let får den konsekvens, at mange situationer netop tolkes som "invitationer til konflikt", og at disse "invitationer" ofte opleves som svære at afvise, fordi det kan være vanskeligt i praksis at vende den anden kind til uden at tabe ansigt.

Wästerfors mener altså, at en stor del af "invitationen" til konflikt formentlig ligger i *selve samspillet* mellem to parter i en særlig social kontekst og ikke kun i visse personers eller grupper af personers personlighed.

"Vad människor förefaller [forekommer] att göra är att (eventuellt) stiga in i en sådan interaktion, att ta ställning till kallelsen [tage stilling til tilsigelsen], som om bråket [skænderiet] vore ett hus med synlig entré och öppnad dörr. Vad åstadkommer [afstedkommer] en sådan metafor? Att ställa till [forårsage] bråk framstår mindre som en brist, en splittring eller ett entydigt sönderfall och mer som en fråga om aktörskap och kreativitet. (Wästerfors 2007, s. 70).

Begrebet "uppladdningar" eller opladninger bruger Wästerfors som betegnelse for de potentielle konflikters brændstof, og her mener han, at netop det, at man begrænser muligheden for "backstage" i den totale institution, fungerer som brændstof, der er med til at fyre op under konflikterne (Wästerfors 2007, s.81).

Sammenfattende, mener Wästerfors, giver det god mening at forklare og forstå konflikter og modstand eller genstridighed på en total institution ud fra et interaktionistisk perspektiv:

"Anstaltsmiljöns hårda kontroll och speciella vardag, där saker som utanför anstalten ter sig banala eller ointressanta regleras minutiöst och tilldelas intensiv uppmärksamhet, tillhandahåller gott om resurser för bråk. Detsamma gäller ansamligen av intagna, trängseln och den relativa bristen på "backstage" – även sådana komponenter i anstaltsmiljön bildar en särskild jordmån för konflikter (Wästerfors 2007, s.84).³⁴

Wästerfors anser altså først og fremmest to forhold, som gør sig gældende i et fængsel, for at være særligt konfliktskabende: den ene er, at en række forhold, som udenfor fængslet ikke vil blive givet særlig opmærksomhed, bliver reguleret minutiøst indenfor murene, og det andet er, at der er mange mennesker sammen, som har begrænset mulighed for at opholde sig backstage, dvs opholde sig i "kulissen" hvor man som indsat har mulighed for at restituere og "forberede" sig til livet i fællesskab.

fængsel. Ligeså snart døren den bliver låst og klokken den bliver 21.30, så tager du nærmest af... ligesom når du går med en jakke, så tager du den facade af, og så vender du tilbage til dit rigtige jeg. Så begynder du at tænke på din familie og snakke med din familie. Så er du en helt anden person. Så er du glad og også lidt sårbar."

³⁴ Det skal understreges, at Wästerfors også arbejder med begrebet "at holde hovedet koldt". I dette ligger, at både indsatte og ansatte også gør det til et kunststykke at undgå og afvise "invitationer" og provokationer, selv om det kan være nok så svært (Wästerfors 2007, s.85).

Betragtes de unges udsagn og fortællinger om ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup ud fra et interaktionistisk perspektiv, kan man således sige, at det langt fra er underligt, at såvel reglerne som kontroverserne om disse fylder meget i de unges bevidsthed og dagligdag. Regler og minutiøs regulering er to centrale byggesten i fængslet som (total) institution, men betragtet fra et mere analytisk perspektiv er modstanden mod regler og regulering mindst lige så vigtig for de unge indsatte i deres forsøg på at navigere i den totale institution.

I Goffmans analyser af den totale institution peger han blandt andet på de forskellige tilpasningsstrategier, som mennesker kan gøre brug af, for at komme helskindet igennem deres ophold på institutionen, og han mener, at selv om modstand, genstridighed eller afstandstagen til institutionen i særlig grad kommer til udtryk i den totale institution, er "afstandstagen" også et grundlæggende forhold ved den menneskelige personlighed. *"Dette at holde noget af sig selv tilbage fra institutionens favntag er meget fremtrædende i statshospitaler og fængsler, men kan også findes i venligere og mindre totale institutioner. Jeg vil gerne fremføre, at denne genstridighed ikke er nogen tilfældig forsvarsmekanisme, men snarere en væsentlig bestanddel af personligheden"* (Goffman 1967, s. 234).

Goffman mener endvidere, at vi altid - i al social interaktion - vil kunne se, *"(...) at den enkelte med alle midler søger at bevare en vis afstand – et rimeligt albuerum – mellem sig selv og det, som andre mener, han burde identificere sig med"* (ibid., s. 234). Og denne afstandstagen - hævder Goffman - er en fundamental nødvendighed for at skabe forståelsen af en egen personlighed: *"Uden noget at høre til har vi ikke nogen stabil personlighed. Alligevel vil den fuldkomne 'gåen ind for' en hvilken som helst social enhed indbefatte en vis form for uselvskhed. Vor fornemmelse af at være 'et menneske' eller 'en person' kan hidrøre fra at blive draget ind i en videre social enhed. Vor oplevelse af en 'egen personlighed' kan vokse frem gennem de mange måder, hvorpå vi modstår det, der haler i os* (ibid., s.235). Vender man blikket mod de unge indsatte i Statsfængslet i Jyderup, kan man således påstå, at en del af deres brok over og modstand mod regler og regulering er både sund og uundgåelig.

6.2.1.1. Endnu mere modstand?

De unge indsatte forsøger på at lægge afstand til den totale institution og iscenesætte sig selv som ikke-helt-føjelige og ikke-helt-opslugte af livet som afsonere kan også siges at komme til udtryk i deres fortællinger om forholdet til de ansatte. I interviewene med de unge afsonere har flere, som nævnt, givet udtryk for den holdning, at de ansatte bestemt ikke kan hjælpe dem med at forandre sig og indlede en kriminalitetsfri tilværelse. De unge mener, at de selv bedst ved, hvad der skal til for at forandre sin tilværelse i en positiv retning, og de giver udtryk for, at de sagtens kan drive dette forandringsarbejde på egen hånd. Kun få af de unge nævner specifikke ansatte, som de synes, har betydet noget særligt for dem i løbet af deres afsoningsforløb, og de unge problematiserer grundlæggende, om det overhovedet kan lykkes for de ansatte at "opdrage" dem i løbet af et afsoningsforløb på et par måneder eller mere, når det tilsyneladende ikke er lykket for deres forældre i løbet af 15-17 år. Et par unge mener tilmed, at det som udgangspunkt er alt for sent at "opdrage" én, der har nået denne alder. En del af de unge afsonere har endvidere erfaringer med tidligere institutionsophold og fortæller, at de har mødt rigtig mange voksne i deres liv, og grundlæggende har mistet troen på, at voksne kan gøre en forskel for dem. Andre unge mener, at det godt kan lade sig gøre

at "genopdrage" dem, hvis blot de voksne har den rette rummelige tilgang til de unge og kommunikerer respektfuldt og imødekomende med dem.

Flere af de unge har ganske vist kun afsonet i kort tid på afdelingen på interviewtidspunktet (helt ned til otte dage), hvorfor problemerkendelsen og problemforståelsen naturligvis kan komme senere i løbet af deres afsoning. Men selv blandt de unge som har afsonet i længere tid, problematiseres de ansattes formåen som vejvisere for en kriminalitetsfri tilværelse, og helt overordnet synes de unges budskab unægtelig at være, at de ikke har brug for de ansattes eller voksnes hjælp.

Der er selvsagt flere mulige måder at tolke disse udtryk og selviscenesættelser på – og tolkningen er afhængig af hvilket (teoretisk) perspektiv der tages afsæt i – men hvis de interaktionistiske briller bibeholdes, kan man hævde, at de unge "med alle midler søger at bevare en vis afstand – et rimeligt *albuendum* – mellem sig selv og det, som andre mener han burde identificere sig med" (Goffman 1967, s. 234). De unge indsatte søger nemlig tilsyneladende at bevare en vis afstand til rollen som afsoner³⁵, og i processen med at skabe, iscenesætte og cementere denne afstand spiller de unge på flere strenge samtidig. En streng som de unge spiller på er at gøre fremstød mod fængslets fundament – i form af regler og krav – og en anden streng er at gøre fremstød mod de mennesker, som konstituerer, repræsenterer og vedligeholder fundamentet – nemlig de ansatte.

6.3. Interview med de ansatte

Som en yderligere beskrivelse af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup og en perspektivering af de unges fortællinger præsenteres i dette afsnit de ansattes udsagn og beretninger om afsoningsforholdene, faglige logikker, organisatoriske og personalemæssige forhold på afdelingen mv. Som beskrevet i metodekapitlet er der gennemført ét fokusgruppeinterview med personale fra afdelingen. I interviewet deltog otte ansatte; heraf tre fængselsbetjente, afdelingens daglige leder, en lærer og en hjælpelærer, en socialpædagog og køkkenværkmesteren.

Nedenstående redegørelse af de ansattes perspektiv er primært struktureret efter de samme to temaer, som var fremtrædende hos de unge, nemlig regler og krav og de unges forhold til de ansatte.

6.3.1. Man kan argumentere positivt for alle de regler, der er i huset

Når de ansatte på ungeafdelingen præsenteres for de unges udsagn om og oplevelser af livet som afsoner, er de slet ikke overraskede over, at temaet om regler og krav er det mest fremtrædende i interviewene. De ansatte ved godt, at regler og krav fylder meget i de unges dagligdag, blandt andet fordi de unge til stadighed kræver begrundelser for reglerne og beklager sig over reglernes omfang, gyldighedsområde og legitimitet. En ansat oplever, at hun endda har været nødt til at udvikle en særlig tilgang for bedre at kunne håndtere de situationer, der ofte opstår som følge af diskussioner om regler på afdelingen, da disse situationer rummer et stort konfliktpotentiale. En civilansat mener, at det er fuldt forståeligt, at de unge

³⁵ Rollen som afsoner kan tænkes at indeholde mange forskellige forventninger, forpligtelser, kompetencer og privilegier, som er konstitueret af såvel den unge selv som af fængslet og andre aktører. Man kan f.eks. forestille sig, at der til afsonerrollen hører en forventning eller forpligtelse om, at man skal ønske forandring i sit liv, og at man skal acceptere, at fængselspersonalet har retten til at definere, hvad der er "gode" henholdsvis "dårlige" beslutninger om livsførelse.

reagerer med modstand på afdelingens regelsæt. De er jo tilmed unge teenagere, hvilket også indebærer, at de befinder sig i en udviklingsproces, som blandt andet medfører et ønske om selvstændighed og frigørelse fra voksne autoriteter. I denne livsfase må en frihedsberøvelse og nøje tilrettelagte adfærdsregler fremstå som særlige udfordringer, mener han. Endvidere, siger han, skal man huske, at afdelingens regelsæt kan virke voldsomt på de unge i starten af afsoningen, fordi der både er "fængselsregler" og "adfærdsregler", de skal forholde sig til:

"For de får de regler, der hører fængslet til. Det er jo reglerne her. Og så kommer de regler, som hun lige nævner her også, det er de menneskelige regler, vi har. (...) de har jo en vis mani nogle af dem med at spytte alle mulige steder, eller sådan nogle adfærdsmæssige ting, som de ikke nødvendigvis bliver konfronteret med udenfor fængslet. For hvis de ligesom havde dem i orden, så ville de regler også være mere forståelige, som er inden for fængslets rammer (...) De får pludselig dobbelt op af regler. De regler de ikke er blevet opdraget med, plus de regler som er på afdelingen".

En af betjentene på afdelingen mener endvidere, at regimet kan virke overvældende på de unge i starten af afsoningen, fordi der – udover "fængselsregler" og "adfærdsregler" – også er en nøje tilrettelagt struktur. Hverdagene på ungeafdelingen følger et fast program med faste tidspunkter for dagens forskellige aktiviteter, og det kan ikke udelukkes, at de unge også "tolker det lidt som 'regelagtigt', for det skal jo overholdes", siger han.

En anden ansat mener, at de fleste unge afsonere også har en baggrund, som gør dem ekstra "overfølsomme" for regler og krav:

"Kommer de fra en opvækst, hvor behovsudsættelse ikke ligefrem er det, der er hovedtemaet, og så er det klart, at er man vant til bare at reagere på sine behov sådan her hele tiden [knipser], så er det klart, så er regler, uanset om der er mange eller få, et irritationsmoment."

De ansatte forklarer desuden, at adfærdsreglerne faktisk er en vigtig bestanddel i afdelingens (pædagogiske) fundament. Personalet ser det f.eks. som en vigtig opgave at lære de unge "ikke at sidde og prutte og bøvsede ved bordet og at bruge kniv og gaffel – det er der jo også mange af drengene, der aldrig har lært". Men – som en ansat siger – skal de unge også gerne forstå

"(...) at der er nogle regler, der er sat op for dem, fordi man har lavet noget dårligt ude i samfundet, der gør, at man er inde under et system. Det skal jo ikke være rent regelløst, så de går ud bagefter og siger, at det var da et fedt ferieophold. De må da også godt få lov til at tænke, at der skal jeg da helst ikke tilbage til. Men måske også tænke tilbage på, at det har hjulpet mig måske dér og dér hen."

Reglen om at de unge ikke kan se fjernsyn på cellerne før om aftenen, og generelt er udsat for en mere "overvågende" tilgang end på afdelinger, hvor voksne indsatte afsoner, har også en faglig legitimitet i de ansattes forståelse. De ansatte mener, at det er nødvendigt, at de unge tilbringer så meget tid i fællesskabsområdet på afdelingen som overhovedet muligt for at få dem til at fungere socialt og for at de ansatte skal kunne have "føling med, hvordan de [unge] er". En ansat siger, at personalet er "nødt til at være på dem [de unge]" for at kunne udforske, hvordan de klarer sig socialt. , mens en anden siger, at de unge "ikke kan slippe en fis, uden at vi ved det". Afdelingens daglige leder begrundet regelsættet således:

"Og de kan godt gå ned på stuen til sig selv, de kan bare ikke være sammen med andre. Men hvis det er, de vil have noget socialt, så foregår det jo oppe i stuen. Men det er helt bevidst, at vi har fjernet det der fjernsyn efter arbejdstid også. Og det er simpelthen fordi, at ellers så isolerer de sig nede på stuen. Altså fuldstændig... så lukker de simpelthen, og så har vi ikke føling med dem. Vi kan jo ikke mærke, hvordan de har det og så videre og så videre."

Derudover ønsker personalet også at "gøre dem [de unge] trætte kan man sige, med det sociale" for at sikre, at de unge lever et aktivt liv om dagen og sover (bedre) om natten. De ansatte fortæller også, at det er deres erfaring, at de unge faktisk ikke skynder sig til deres celler om aftenen, når tv-signalet tændes derinde, men derimod vælger fællesskabet med medindsatte og ansatte, på trods af at de unge dels giver udtryk for, at de gerne vil være mere i fred, dels at de ansatte har den forståelse, at de unge er i risikozonen for at isolere sig. En ansat mener, at det er de voksnes ansvar hele tiden at prioritere fællesskabet i den faglige tilgang, fordi:

" (...) de [unge] er så socialt handicappede, kan man sige, når de kommer her, mange er i hvert fald, når de kommer fra nogle højst mærkværdige sociale forhold. Og de har bare så rigtig godt af at lære, at tale sammen i gruppen, og man kan jo også godt se, at de bliver glade, hvis de for eksempel kan gå og pjatte med betjentene. Altså, de har sådan noget ping pong, og de vokser nærmest med opgaven."

Reguleringen af adfærd og gøremål hænger altså sammen med den logik eller forandringstankegang, der arbejdes ud fra på afdelingen. Men når det for eksempel gælder reguleringen af bevægelsesfrihed, hænger det også sammen med de sikkerhedsforanstaltninger, som i følge personalet er nødvendige for at beskytte den enkelte afsoner mod overgreb. Eksempelvis har reglen om, at de unge ikke må være på hinandens celler været tilsidesat ved to lejligheder, men blev hurtigt genindført fordi lempelsen resulterede i, at indsatte blev overfaldet. De ansatte mener, at cellen skal være et helle, og at reglerne også skal være med til at beskytte de svage indsatte mod de stærke. En betjent siger, at afdelingen faktisk har færre regler i dag end ved opstarten "fordi vi kontinuerligt hele tiden har evalueret på dem [reglerne]. Vi har tænkt, hvad har fungeret, og hvad har ikke fungeret, og så har vi taget ud og taget ud, og måske sat en enkelt [regel] ind'."

6.3.2. Jeg tror aldrig jeg har mødt en, der har gjort oprør hele vejen igennem

De ansatte mener også – samstemmigt - at de unge vænner sig til regelsættet, og at de lærer at sætte pris på de faste rammer og efterhånden indser, at "alle faktisk vil dem det bedste. For det tror jeg faktisk godt,

at de fleste drenge kan se, når de går herfra. Det tror jeg, de kan”, siger en af de ansatte. En anden ansat mener, at det typisk tager et par uger for de unge at indse, at:

“(...) her må man altså ikke passe sig selv. Man skal stå op, man skal på arbejde, man skal spise, og man skal lave ting sammen. Så det er hele det der, det er en omvæltning. Og det giver selvfølgelig nogle konfrontationer. Indtil, så vil jeg sige at, efter en tre-fire uger jamen så accepterer de det. Jeg tror aldrig jeg har mødt en, der har gjort oprør hele vejen igennem.”

Hvorvidt indholdet i dette udsagn kan tages som udtryk for, at de unge billiger afdelingens regelsæt efter et par uger, eller om det afspejler, at de unge lærer at indordne sig under forholdene, er det ikke muligt at sige noget om. Goffman bemærker dog om forskellige tilpasningsstrategier i den totale institution, at uforsonligheden som reaktion ”typisk er af midlertidig og indledningsvis karakter, hvorefter klienten slår om til situationsbestemt tilbagetrækning eller en anden tilpasningsstil” (Goffman 1967, s. 151). Som oftest svinger indsatte i fængsler mellem flere forskellige tilpasningsformer under et afsoningsforløb. Disse kan for eksempel være afhængige af, hvor i afsoningsforløbet den indsatte befinder sig, eller hvor kraftigt den enkelte oplever spændingen mellem livet indenfor, og det liv han er vant til udenfor (Sørensen og Bien 2008, s.91).

I nærværende undersøgelse er der, som nævnt, flere unge som var i starten af deres afsoningsforløb, da de blev interviewet. Blandt interviewpersonerne er der dog også unge, som på interviewtidspunktet havde afsonet på ungeafdelingen et par måneder, og selv i denne fase gav udtryk for en massiv modstand mod ungeafdelingens regelsæt.

6.3.3. Vi har alle sammen vores personligheder

Da de ansatte blev præsenteret for et citat, som anskueliggør, at flere unge har sagt, at de godt kunne tænke sig, at reglerne på ungeafdelingen gjaldt mere ligeligt mellem de indsatte og ansatte, giver flere blandt personalet udtryk for ”anger”. De ansatte siger, at det er skidt, at de unge oplever det sådan, og de indrømmer også, at det hænder fra tid til anden, at reglernes gyldighedsområde ikke er konsistent:

”Og den kommer jo med hundrede og firs den anden vej. Altså, den kommer tredobbelt tilbage, og det er rigtig skidt for de unge, fordi det er med til at forvirre dem rigtig meget. Altså hver gang vi laver sådan nogle fodfejl, så er vi med til at gøre det sværere for dem.”

Samtidig neutraliserer de ansatte deres egen adfærd ved at henvise til, at de blot er mennesker og alle sammen har en egen personlighed og derfor også forvalter afdelingens regelsæt forskelligt.

”Jeg vil sige, at den har fyldt rigtig meget de første par år. Der var det noget vi snakkede rigtig meget om det der ensartethed. Men summa summarum er, at vi er kommet dertil, at vi har alle sammen vores personligheder, og det kommer

vi aldrig helt udover. Så der vil altid være en vis bøje-stræk, det er der alle steder, det kan ikke undgås.”

De ansatte mener på den anden side, at personalegruppen dels er god til indbyrdes at påpege, når der opstår problemer på dette område, dels er god til at indrømme overfor de unge, når de har begået en fejl. Endelig mener en af betjentene, at de unge også *”gerne vil finde fejl hos betjentene (...); der går lidt sport i den.”*

6.3.4. Vendte vi ryggen til, så smadrede de hele molevitten

Da de ansatte interviewes om det andet tema – forholdet mellem de unge og de ansatte – præsenteres de først for et citat fra en ung, som siger, at han gerne så, at personalet på ungeafdelingen ville lade de unge mere i fred. *”Jeg skal nok kalde på dig, hvis jeg vil have, at du skal åbne en dør for mig. Ellers bare hold dig væk. Jeg har ikke brug for, at du skal være i nærheden hele tiden”,* sagde den unge afsoner.

De ansatte mener, at citatet på den ene side tegner et særligt tidstypisk billede af forholdet mellem de unge og de ansatte, fordi det - i de ansattes forståelse - til stor del handler om, at der var en periode, hvor de unge på afdelingen gerne ville lades i fred for at kunne ryge hash:

”For de røg rigtig meget hash. De låste sig inde i baderummet alle fem mand, så vi måtte brække døren af for at få dem ud. De tog hver en chance for at ryge hash, om du så vendte ryggen til dem, så stod de bag din ryg, eller også stod de ude foran vinduet eller et eller andet.”

Afdelingens daglige leder forklarer, at store dele af 2012 var præget af et meget højt sygefravær i personalegruppen, flere opsigelser, mange særligt urolige unge og højt belæg, hvilket skabte nogle helt særlige udfordringer både for de ansatte og de indsatte. Situationen i 2012 beskrives som en ond cirkel, hvor de meget vanskelige personalemæssige forhold medførte, at det var umuligt at opretholde afdelingens normale struktur og dagligdag, hvilket igen medførte, at de unge blev urolige, rastløse og destruktive. Situationen blev kontinuerligt optrappet, og den eneste ad hoc løsning var at håndhæve reglerne på afdelingen endnu mere stramt, hvilket skabte endnu mere utilfredshed blandt de unge afsonere og følgelig endnu flere konflikter mellem de indsatte og ansatte. De vanskelige personalemæssige forhold skabte også endnu mere sygefravær i den tilbageværende personalegruppe, og det fremgår meget tydeligt i samtalen med de ansatte, at de har oplevet 2012 som et særligt svært og anstrengende år: *”Det var simpelthen op ad bakke hver eneste dag. Du mødte ind og vidste bare, at der stod seks rødder, som bare kørte hårdt mod hårdt. Og det er slidende, når man kører hårdt mod hårdt, og du ikke kan få slået hul på bylden altså. Så den periode sled rigtig rigtig meget, fordi vi ikke kunne dæmme op for det, og vi blev jo færre og færre, fordi folk gik jo ned og blev sygemeldt og så videre.”*

På et tidspunkt var personalsituationen på afdelingen så prekær, at lederen ”valgte” at give de unge ”sommerferie” fra aktiviteterne – også som en test fordi de ansatte oplevede, at de unge uafbrudt beklagede sig over, at de ikke havde sommerferie. Men ”sommerferieordningen” levede kun i få dage, fordi de unge blev frustrerede og rastløse og *”ikke anede, hvad de skulle stille op. Og nu havde de fået den frihed,*

de skulle bruge, og en af betjentene sad ude ved siden af bordtennisbordet, men han kiggede bare ned ad gangen og foretog sig ikke yderligere”.

De ansatte forklarer med andre ord de unges ønske om mere distance til personalet med henvisning til den særlige situation som rådede på afdelingen i 2012 – hvor de ansatte oplevede, at de var nødt til at håndhæve regelsættet mere stramt og udføre mere overvågning af de unge. Men de ansatte forklarer også de unges ønske om mere afstand til personalet med henvisning til en forståelse af, at de unge mangler indblik i egne behov. I de ansattes optik forstår de unge ikke, at de faktisk har brug for de ansatte og for den faste struktur og faglige logik, som de ansatte har implementeret og dagligt arbejder på at opretholde - og at de uden denne struktur og logik, havner i vildrede.

6.3.5. Vi kan prøve at motivere

Andel del af temaet om forholdet mellem de unge og de ansatte blev anskueliggjort for de ansatte ved hjælp af følgende citat:

”Jeg er den eneste, der kan beslutte om jeg vil stoppe med at ryge hash og begå kriminalitet. Okay, opdragelse. Det var noget andet, hvis jeg var otte år, der kunne man påvirke mig. Jeg er sytten år, og jeg har været igennem mange ting. Vi er bare på et punkt, hvor vi ikke har brug for noget moralprædiken. Vi har været på institutioner og opholdssteder. Jeg har fået nok. Jeg har hørt det, jeg skal høre.”

Endnu engang forklarer de ansatte udsagnet, og den holdning det repræsenterer for dem, med henvisning til læringsperspektivet, det vil sige, at de unge kun har sådan en holdning i starten af deres afsoningsforløb, men hen ad vejen lærer at sætte pris på de ansattes vedholdenhed. En civilansat mener, at nogle unge har denne holdning, fordi de er kommet for:

” (...) at afsone den straf, de har fået og basta. Og alt, hvad vi mener og synes, er egentlig dem lige meget. For det her skal bare overstås, fordi de har fået en straf (...). Og man kan et eller andet sted sige, at det kan jo også være deres ret. Altså, de har jo ikke ønsket at være her for at blive opdraget eller noget andet. De er her, fordi de skal afsone en straf.”

Når de ansatte bliver spurgt til, om de unge med denne holdning, så får lov til at passe sig selv, og ”bare” kan afsone deres straf, er svaret, at det gør de unge ikke ”for det er jo ikke målet for afdelingen. Målet er, at det er en udslusningsplads”, siger en af betjentene. En af de civilansatte supplerer med at sige, at selv om de unge afsonere reelt er sytten år, kan de sagtens være som én på otte år i deres forståelse og adfærd, og derfor har de ansatte et ansvar for at påtage sig opdragelsesrollen og motivere de unge trods al modstanden. Desuden mener de ansatte, at der ikke er nogen af de unge, som bibeholder denne afvisende holdning i slutningen af deres afsoningsforløb – altså der henvises til læringsperspektivet endnu engang. Endvidere, siger en ansat, er der tale om en ”overfladisk” holdning, for når det kommer til stykket ”vil de fleste unge gerne have, at vi er der for dem. For de sidder der jo som sugekopper.”

Når de ansatte bliver bedt om at forklare, hvilken tilgang de har for at motivere unge, som på overfladen ikke vil hjælpes, og som netop har haft kontakt til mange andre voksne på forskellige opholdssteder, bliver svaret dog en anelse diffust. *"Laver noget andet"*, svarer en ansat, mens en anden fortæller, at de prøver at finde ud af, hvad de unge har lyst til, og hvad man *"kan fange dem i. Altså, og motivere dem"*. Endelig mener en civilansat, at det handler om at afvæbne de unges attitude, opbygge tillid og få dem til at indse, at de egentlig er små og usikre og ikke ved, hvad de skal stille op med deres situation. På det mere formelle plan fortæller de ansatte, at supervision og efteruddannelse i den systemiske tilgang er deres faste holdepunkter. Men de ansatte medgiver også, at arbejdet på ungeafdelingen undertiden er en meget slidsom proces med rigtig mange forhindringer undervejs, og at det somme tider kan være svært at rumme de unge og vise dem en anerkendende tilgang, særligt også hvis de organisatoriske rammer ikke er i orden: *"Fordi der er også en grænse derude, og det ved de [unge] udmærket godt. Og så er der nogle, der går bevidst efter den [grænse] og prøver at se, hvor langt de kan gå inden ballonen springer. Og så kan man jo sidde og sige, nu er festen altså slut du. Nu gider jeg ikke det cirkus mere. Og så knalder man en betjent på. Men det er helt derude ikke, for den kan jo vendes og drejes"*, siger en civilansat. Den daglige leder understreger dog, at afdelingen oftest har overskud og kompetencer til at løfte opgaven, men at 2012 – som nævnt – var et særligt og ekstra vanskeligt år.

6.3.6. Opsummering

De ansatte på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup ved godt, at temaet om regler og krav fylder meget i de unges bevidsthed og dagligdag, blandt andet fordi de unge til stadighed kræver begrundelser for reglerne og beklager sig over deres omfang, gyldighedsområde og legitimitet. De ansatte forklarer de unges udsagn og holdninger med henvisning til flere forskellige aspekter. Dels anerkender de, at der er mange regler på afdelingen – såvel institutionelle som adfærdsmæssige – og de forstår godt, at det kan virke overvældende på de unge, særlig set i lyset af, at de er teenagere og oftest kommer fra problematiske sociale forhold og – i de ansattes optik - mangler basale sociale færdigheder. Samtidig fortæller de ansatte, at de unge aldrig viser modstand mod reglerne igennem et helt afsoningsforløb, men derimod lærer at forstå og sætte pris på regelsættet og på afdelingens nøje fastlagte struktur. De ansatte pointerer endvidere, at reglerne er en central del af ungeafdelingens faglige logik, både fordi reglerne er med til at markere rammerne for acceptabel social adfærd, men også fordi reglerne skal give de unge en forståelse af konsekvenserne af uhensigtsmæssig og illegal adfærd.

Når de unge hævder, at de ansatte ikke kan gøre nogen forskel for dem på vejen til et kriminalitetsfrit liv, bekymrer det ikke de ansatte. De ser det derimod som udtryk for en overfladisk holdning hos de unge og en mangel på erkendelse af, at de unge faktisk er på herrens mark uden de voksnes vejledning og engagement. Endvidere understreger de ansatte, at det typisk kun er en holdning, som kommer til udtryk i starten af de unges afsoningsforløb, fordi de unge – i lighed med inkorporeringen af regelsættet – undervejs forstår, at de har brug for de ansatte på vejen til et kriminalitetsfrit liv. Endelig pointerer de ansatte, at interviewene med de unge er foretaget i løbet af en speciel periode i ungeafdelingens liv, præget af belastende personalemæssige forhold, hvilket med stor sandsynlighed har givet ekstra næring til de unges afstandstagende attitude både i forhold til ungeafdelingens regelsæt og ungeafdelingen mere generelt, men også i forhold til deres syn på de ansatte.

6.4. Autoritetsudøvelse i den totale institution

Den afsluttende del af dette kapitel har til hensigt at præsentere et mere overordnet perspektiv, hvor både de unges og de ansattes forståelser af livet på ungeafdelingen bringes i spil og fører frem til et blik på autoritetsudøvelse i den totale institution mere generelt.

For det første tegner de unges beskrivelser af og udsagn om ungeafdelingen billedet af en afdeling med en omfattende regulering af adfærd, gøremål og bevægelsesfrihed. De unge beskriver de ansattes tilstedeværelse som meget intensiv - visse unge giver tilmed udtryk for oplevelsen af en overvågende eller mandsopdækkende tilgang – og i overført betydning taler de unge meget om afsavn af "removal activities" og "backstage", uden dog at bruge disse ord.

De ansattes fortolkninger af de unges modstand er derimod, at det er udtryk for et tilvænningsfænomen, og de ansatte mener, at de unge faktisk vænner sig til situationen på afdelingen og med tiden forstår, at de mange regler og krav er udtryk for de voksnes omsorg og vilje til at hjælpe dem. Desuden mener de ansatte, at den omfattende regulering af adfærd, gøremål og bevægelsesfrihed er en vigtig del af ungeafdelingens pædagogik, og de understreger, at visse dele af reguleringen også er vigtig set fra et sikkerhedsmæssigt perspektiv.

Selv om flere af interviewene med de unge har fundet sted i starten af de unges afsoningsforløb, har nogle af interviewpersonerne dog afsonet et par måneder, og de har stadigvæk givet udtryk for massiv utilfredshed med og modstand mod ungeafdelingens regelsæt.

Samtidig er det dog ikke sikkert, at løsningen på de unges udtryk for frustrationer over og utilfredshed med ungeafdelingens regelsæt ligger lige for. Det er ikke nødvendigvis så simpelt, at frustrationsniveauet er direkte proportionalt med antallet af regler og krav på afdelingen. Som analysen af de unges perspektiv peger på, kan modstanden mod reglerne lige så vel være udtryk for en tilpasningsstrategi og for de unges behov for at forstå og fremstille sig selv som "ikke-helt-føjelige" og "ikke-helt-opslugte" af tilværelsen som afsonere og af den totale institution - altså en strategi, der knytter sig til det at være frihedsberøvet generelt, og ikke specifikt til det at være afsoner på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup.

Man kan derfor ikke forvente, at fuldt ud tilfredse unge automatisk vil forekomme, hvis ungeafdelingen vælger at begrænse sit regelsæt, idet de unge jo fortsat er ufrivilligt indsat i en total institution, og derfor stadig har "behov" for modstand og afstand, og regelsættet er måske en "effektiv" og ligefrem kilde til iscenesættelse af deres modvillighed. På den anden side lader det dog til, at flere muligheder for at de unge i højere grad, kan få lov til at trække sig tilbage, vil imødekomme et reelt og udtalt behov hos dem.

Nærværende undersøgelse evaluerer, som nævnt, ikke ungeafdelingens forandringstankegang, dvs. det undersøges ikke – hverken teoretisk eller empirisk - hvorvidt der er evidens for eksempelvis den relativt stramme regulering af adfærd, gøremål og bevægelsesfrihed i forhold til ungeafdelingens målgruppe og målgruppens problematikker og behov. I de ansattes optik er det udførlige regelsæt og de faste rammer nødvendigt af flere grunde. Dels behøves det for at få dagligdagen på afdelingen til at fungere ud fra et menneskeligt og ikke mindst sikkerhedsmæssigt perspektiv, og dels oplever de ansatte, at regelsættet er en god og meningsfuld ramme for arbejdet med de unges problematikker og behov. De ansatte oplever med

andre ord, at regelsættet og de faste rammer bidrager til en eller anden grad af fremgang hos de unge, men det skal samtidig understreges, at nærværende undersøgelse altså hverken kan verificere eller falsificere denne forståelse.

På baggrund af nærværende undersøgelse kan det med andre ord ikke entydigt konkluderes, at vejen frem for ungeafdelingen er færre regler og en mindre stram regulering af adfærd, gøremål og bevægelsesfrihed. Men det kan derimod konkluderes, at der er noget omkring de ansattes autoritetsudøvelse³⁶, som ikke synes at fungere optimalt. Dels fylder autoritetsudøvelsen meget i de unges bevidsthed og dagligdag – uagtet at de også italesætter autoritetsudøvelsen for at vise modstand og skabe afstand til fængslet og de ansatte. Dels tyder noget på, at de ansatte relativt ofte havner i situationer og interaktioner, hvor de ”ser sig nødsaget til” at forsvare eller forhandle om autoritetsudøvelsen overfor de unge afsonere.

I følge professor Alison Liebling, der gennem en årrække har gennemført omfattende og anerkendte undersøgelser af forholdet mellem indsatte og fængselsbetjente, vil der oftere ses lydighed frem for modvillighed, når fængselsbetjentenes autoritet accepteres som legitim af de indsatte. En accepteret autoritetsudøvelse vil desuden medføre større parathed til at udveksle informationer ”magthaverne” og deres ”subjekter” imellem, mere tillid mellem parterne, og den generelle trivsel blandt de indsatte vil desuden være større. Det er dog ikke sådan, at de indsatte uden videre accepterer betjentenes autoritet som legitim. Derimod er indsatte generelt et skeptisk og komplekst publikum, som fængselsbetjentene skal forhandle deres autoritet med på daglig basis, og dette, skriver Liebling, er en ekstremt svær opgave (Liebling 2011, s. 485).

I sine studier har Liebling blandt andet fundet, at brugen af sprog som styringsmiddel frem for direkte magt og handling, i højere grad bidrager til, at betjentenes autoritet opleves som legitim blandt de indsatte og således også understøtter opnåelsen af betjentenes mål:

”(...) under-use of direct power to achieve objectives, the tactics of talk and the art of peacekeeping were overlooked and central features of the best of prison work. The use of language rather than action was central to the effective use of authority.” (Liebling 2011, s. 489f).

Liebling argumenterer dog ikke – og dette er en vigtig pointe - for deisen om, at desto mindre magt, der udøves fra fængselsbetjentenes side, desto bedre afsoningsmiljø for de indsatte. Autoritet har derimod en stor værdi, når den anvendes korrekt: *”Niceness and blind faith in social harmony or the avoidance of conflicts, and naivety, can lead to chaos.”* (Liebling 2011, s. 491). Fængselsbetjente, eller ansatte i fængsler, skal altså ikke vildledes til at tro, at det nødvendigvis gavner afsoningsmiljøet, at de ansatte blot er flinke og undgår konflikter med de indsatte, fordi dette faktisk i stedet kan lede til kaos.

I en anden artikel skriver Liebling også, at *”while prisons that are situationally oppressive or highly coercive are for all kinds of reasons disagreeable, it is a mistake to equate ‘lightness’ with quality if the environment is laissez-faire or dangerously under-policed”* (Liebling m.fl. in press, s.5). Ifølge Liebling ligger opskriften på et godt afsoningsmiljø altså hverken i en meget hård og stram tilgang hos de ansatte eller i en tilgang, hvor

³⁶ Hvad enten denne sker gennem at fastsætte regler og rammer eller gennem at vejlede de unge til forandring.

de ansatte udviser en "lige glad" attitude overfor de indsatte og helt undgår at udøve regulering eller kontrol. Liebling finder endvidere, at fængsler, som er præget af en laissez-faire tilgang og de ansattes manglende tilstedeværelse, " (...) *denied prisoners the 'headspace' and assistance required for their own personal development. Attention was focused on surviving the present rather than contemplating the past or planning for the future. Beyond a certain threshold, then, a potential benefit of 'lightness'- the freedom it affords from institutional power – becomes a major hazard*" (ibid. s.12). Personale som har en "lige glad", fraværende og undvigende tilgang til de indsatte, er med andre ord ikke godt for afsoningsmiljøet, fordi det efterlader de indsatte uden ro og hjælp til personlig udvikling. Skal der skabes et godt afsoningsmiljø, hvor de ansattes autoritetsudøvelse også accepteres som legitim af de indsatte, handler det med andre ord om – ifølge Liebling – at finde et balancepunkt, hvor de ansattes tilgang hverken er meget hård, restriktiv og stram, men heller ikke "lige glad" og undvigende overfor de indsatte.

Det, der ifølge Liebling er vigtigt – og også muligt – er, (om end Liebling beskriver dette noget abstrakt), at fængselspersonalet bevæger sig væk fra det 'straffende-undvigende/tilladende kontinuum', og i stedet udøver det, hun kalder 'støttende grænsesætning'. Liebling mener, at 'støttende grænsesætning' vil få magtudøvelsen til at flyde mere diskret, fordi målene kan nås ved, at betjentene opnår respekt ved at være komfortable i deres relation til de indsatte og med deres egen autoritet i stedet for, at det er den 'tvingende autoritet', der anvendes først (Liebling 2011, s. 494f).

Med direkte henvisning til indsattes egne udsagn beskriver Liebling det også således: "(...) *prisoners preferred officers to use informal means in order to resolve problems, but wanted to be sure that further measures could be used if required. In the public sector prisons, prisoners generally felt that staff were good at gauging when to exercise power and when to hold back. As a result, the under-use of power was generally interpreted as the 'skilled use of discretion', by contrast, in the more 'light-absent' private sector prisons, it was more often seen as a form of avoidance or an 'omission of duty'* (Liebling m.fl. in press, s. 15). Indsatte selv forklarer altså, at de foretrækker, at betjente generelt bruger uformelle metoder til problem- og konfliktløsning i fængslet, men at de føler sig mest trygge, hvis de samtidig er sikre på, at betjentene gør brug af andre og mere restriktive metoder, hvis situationen kræver det.

Liebling har identificeret tre modeller eller idealtyper for fængselsbetjentens tilgang til de indsatte, og den idealtipe der synes at have det bedste grundlag for at skabe legitim autoritet er den, der udøver så kaldt "Relational safety". Ord, der beskriver denne idealtipe er: tilgængelighed, (nogen) tillid, interaktiv observation, humor, samtale, belønninger samt at være parat til at tilbyde praktisk hjælp, at være komfortabel med at have magt og at kunne gribe verbalt ind i konflikter. En anden idealtipe er "Reassurance safety", hvor ord som: mistænkelighed, straf, kontrol, årvågenhed - men distanceret – observation, begrænset assistance samt en oplevelse af, at de indsatte er manipulerende, bedst beskriver tilgangen. Endelig er der den tredje idealtipe "Disregard for safety", hvor undgåelse eller ligegyldighed, ikke-observation, 'skuldertræk', naivitet, uklare grænser og resignation trives (Liebling 2011, s. 494).

Liebling opsummerer, at dét at være en god fængselsbetjent til meget stor del handler om at være god til *ikke* at anvende direkte magt, men stadig at få tingene til at ske og i øvrigt at være *parat* til at anvende de mulige former for magtudøvelse, når det derimod er nødvendigt. I sin anden artikel udtrykker Liebling det således: "*When prison officers are at their best (...), they use their discretion judiciously, as a form of*

*managed peacekeeping, based in part on 'knowing their prisoners' i.e. their needs, norms and preferences. Outcomes are achieved actively but unobtrusively, without the need for those in authority to bare their coercive teeth. Power is on hand, and is clearly signaled, but, for the most part (and as a result) it does not need to be directly employed. This might be referred to as 'dynamic authority' (Liebling m.fl. in press, s.16).*³⁷

Fængselsbetjentenes position på 'legitimitetsaksen' - altså hvor legitim deres autoritet opleves af de indsatte - har betydning for, hvordan de indsatte oplever fængselsopholdet – mener Liebling – ligesom det har betydning for, hvilken grad af frustration, smerte, trivsel eller oplevelse af mening de indsatte giver udtryk for. Liebling slutter dog også af med at skrive, at: *"No one ever gets the use of authority right. It can only be better or worse, and should therefore be subjected to ongoing scrutiny and reflection"* (Liebling 2011, s. 496).

Anbefalingen til de ansatte på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup skal derfor i lighed med dette også være, at de løbende gransker og reflekterer over deres praksis og autoritetsudøvelse, og over hvilke idealtyper de faktisk trækker på og ønsker at trække på i arbejdet, samt hvilken indflydelse dette har på de unges oplevelser og handlemåder under afsoningen. Det kan således endvidere være en anbefaling til de ansatte, at de sætter disse refleksioner om praksis og autoritetsudøvelse i sammenhæng med de principper og værdier, de eksplicit har formuleret som afdelingens fundament (f.eks. værdierne om rummelighed, omsorg, tryghed og tillid - se i øvrigt kapitel 4). Refleksionerne herom kan eksempelvis gælde, i hvilken udstrækning disse (teoretiske) principper og værdier faktisk afspejles i afdelingens praksis og i de ansattes autoritetsudøvelse, som disse ser ud i de unges optik, og hvilke forandringer der eventuelt skal til, hvis personalet ønsker at få principperne og værdierne til at træde mere tydeligt frem.

³⁷ Generelt skal det dog understreges, at Liebling beskæftiger sig med afsoningsmiljøet for voksne afsonere. For fængselsbetjente, der arbejder med unge afsonere, kan der tilkomme yderligere udfordringer i forhold til autoritetsudøvelsen.

Kapitel 7. Sammendrag af undersøgelsens resultater

Undersøgelsen, som ligger til grund for denne rapport, har haft flere formål, og rapporten består derfor af særskilte dele. I dette afsluttende kapitel skitseres en række konklusioner fra undersøgelsens forskellige dele holdt op mod de formål, som er beskrevet i det indledende kapitel 1.

Formål: at beskrive en række karakteristika, blandt andet hovedkriminalitet, statsborgerskab og afsoningslængde, for den gruppe unge, som har afsonet i Kriminalforsorgens institutioner i perioden september 2007 – september 2011.

I den aktuelle periode er der registreret 389 afsoningsforløb. Disse forløb omfatter 374 unikke personer og 15 personer, som har mere end ét afsoningsforløb i perioden. Analysen af de 389 forløb viser, at halvdelen af dem omfatter en dreng på 17 år med dansk statsborgerskab, der er dømt for vold eller røveri. Analysen viser endvidere, at 44 pct. af de 389 afsoningsforløb gælder en dom på under fire måneders ubetinget fængsel.

Formål: at beskrive i hvilke institutioner og i hvilket regime, de unge afsonere har været placeret hhv. før og efter åbningen af ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup, samt at undersøge hvorvidt dette placeringsmønster synes at forandre sig med åbningen af ungeafdelingen.

Analysen af samtlige placeringer for unge afsonere i perioden september 2007 – september 2011 viser, at langt de fleste har afsonet hele deres dom på en institution, som er egnet til unge afsonere. Dette gælder såvel før som efter åbningen af ungeafdelingen. Med åbningen af ungeafdelingen er der dog kommet relativt flere tilfælde, hvor den unge afsoner hele sin dom på en institution, som er egnet til unge under 18 år, ligesom tiden, som de unge afsonere tilbringer på institutioner, der ikke er egnede til unge afsonere, samlet set også er faldet efter indvielsen af ungeafdelingen. Analysen viser endvidere, at der efter åbningen af ungeafdelingen, som forventet, er en større andel af de unge afsonere, der placeres i åbent fængsel, og her gælder det, at de primært placeres i Statsfængslet i Jyderup. Brugen af alternative anbringelser er ikke mindsket med åbningen af ungeafdelingen, men det er derimod brugen af arresthussektoren til placering af de unge afsonere.

Formål: at karakterisere de unge, der har afsonet på ungeafdelingen i årene 2009 – 2011, herunder hvilke problemstillinger de unge har haft, hvilke mål der har været opstillet for deres afsoning på afdelingen, samt hvilke indsatser der har været iværksat.

I perioden 2009 – 2011 har ungeafdelingen haft 53 unge mennesker til afsoning. Langt de fleste af disse unge har en mangelfuld og meget uregelmæssig skolegang bag sig, der typisk karakteriseres af skoleskift, koncentrationsbesvær, indlæringsvanskeligheder og skoletræthed. Kun 19 unge, svarende til 36 pct., oplyser, at de har gået i folkeskolens 9. klasse, og af disse har kun halvdelen fuldført folkeskolen med afgangseksamen. Dette er en relativt lille andel, selv når der tages højde for de unges alder. Hovedparten af ungeafdelingens målgruppe i den aktuelle periode har også en misbrugsproblematik, og størstedelen har

tidligere domme bag sig. Ungeafdelingens målgruppe karakteriseres således af en lang række problematikker, som afdelingen både skal kunne rumme, men også tage højde for i det resocialiserende arbejde.

På ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup arbejdes der med forskellige indsatsområder, herunder netværk, uddannelse og almindelig daglig levevis (ADL). I forhold til netværksdelen drejer afdelingens indsats sig primært om at støtte de unge i at vedligeholde netværket under afsoningen samt at sikre, at der er støtte til den unge i forbindelse med løsladelsen. På uddannelsesområdet drejer indsatsen sig typisk om at motivere den unge til at gå i skole, og om at sikre de unges grundlæggende kompetencer og forberede dem til en uddannelse, der skal igangsættes efter løsladelsen. På området ADL er ungeafdelingens indsats meget bred og spænder over så vidt forskellige områder som adfærdsregulering, almenmenneskelig støtte og anerkendelse samt støtte til udførelse af forskellige praktiske gøremål.

Ungeafdelingen opstiller mange mål for de unges afsoningsforløb, og ifølge deres egen vurdering opnår de langt hovedparten af de opstillede mål.

Formål: at beskrive de unges perspektiver på afsoningen på ungeafdelingen, herunder hvad der fungerer godt og mindre godt set fra deres ståsted.

Flere unge er som udgangspunkt godt tilfredse med tilværelsen på ungeafdelingen. De unge accepterer, at afdelingen har regler for adfærd og gøremål, og de fleste accepterer også, at de ansatte stiller krav til de unge i løbet af deres afsoning. De unge forventer dog, at reglerne skal give mening set fra deres eget ståsted, og de synes ikke, at alle regler på ungeafdelingen lever op til dette krav. Samtidig er de unge regelmætte, og de mener, at de ansatte regulerer for mange "lige gyldige ting". Endeligt problematiserer de unge reglernes gyldighedsområde, idet de påpeger, at reglerne ikke altid gælder ligeligt mellem indsatte og ansatte.

I de unges fortællinger om livet som afsoner på ungeafdelingen giver flere udtryk for den oplevelse, at de ansatte er (for) meget til stede, og de unge kunne godt tænke sig at være lidt mere i fred. Nogle unge går så langt som til at kalde de ansattes tilgang for overvågning.

Om forholdet til de ansatte giver flere unge udtryk for en manglende tro på, at de ansatte kan hjælpe dem videre i deres liv og gøre en forskel i bestræbelserne på at undgå nye fængselsophold. Nogle fortæller, at de har fået nok af voksne, og at de generelt har mistet troen på, at andre kan hjælpe dem med at forandre livsbane. Andre unge anser helt enkelt, at det er for sent at opdrage en ung på 17 år, mens andre påpeger, at hvis opdragelsesopgaven overhovedet skal kunne lykkes, så skal de ansatte praktisere en anden tilgang til og kommunikation med de unge indsatte, end hvad tilfældet er i dag.

Analysen af de unges udsagn og fortællinger tydeliggør, at den meget udtalte modstand mod ungeafdelingens regelsæt kan betragtes som udtryk for i det mindste to ting. Dels kan den betragtes bogstaveligt, dvs. at de unge indsatte faktisk synes, at der er alt for mange regler på afdelingen, og at flere

regler fremstår uforståelige for dem. Men modstanden kan også anskues som en tilpasningsstrategi til livet som afsoner på en total institution. De unge har behov for at lægge afstand til institutionen for ikke at føle sig helt opslugt af den, og i dette arbejde "bruger" de modstand mod regelsættet som strategi. Analysen anskueliggør endvidere, at de unge taler meget om afsavn af "backstage" og "removal activities" uden dog at bruge disse ord.

Formål: at indhente de ansattes perspektiver på de unges udtalelser, og herunder at afdække hvilken logik, de ansatte arbejder ud fra.

Når de ansatte på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup præsenteres for de unges udtalelser, er de ikke overraskede over, at temaet om regler og krav fylder meget hos de unge. De unge kræver også i dagligdagen begrundelser for reglerne overfor de ansatte og beklager sig løbende over deres omfang, gyldighedsområde og legitimitet. De ansatte anlægger forskellige perspektiver på de unges udsagn og holdninger. Dels anerkender de, at der er mange regler på afdelingen – såvel institutionelle som adfærdsmæssige – og de forstår godt, at det kan virke overvældende på de unge, særlig set i lyset af deres alder og de ofte socialt belastede kår, som de kommer fra. Samtidig anlægger de ansatte også et læringsperspektiv på de unges udtalelser og siger, at de unge lærer at forstå og sætte pris på regelsættet og den nøje fastlagte struktur i løbet af deres afsoning på ungeafdelingen. De ansatte pointerer endvidere, at reglerne er en central del af ungeafdelingens faglige logik, både fordi de er med til at markere rammerne for acceptabel social adfærd, men også fordi reglerne skal give de unge en forståelse af konsekvenserne af uhensigtsmæssig og illegal adfærd.

Når de unge hævder, at de ansatte ikke kan gøre nogen forskel for dem på vejen til et kriminalitetsfrit liv, bekymrer det ikke de ansatte. De ser det derimod som udtryk for en overfladisk holdning hos de unge, som typisk vil blive markant mindre i løbet af afsoningsforløbet, fordi de unge – i lighed med inkorporeringen af regelsættet – undervejs forstår, at de har brug for de ansatte på vejen til et kriminalitetsfrit liv.

Undersøgelsen peger på, at de ansatte dog meget ofte er nødt til at forsvare og forhandle deres autoritet med de unge afsonere, som i mange situationer ikke accepterer den som legitim. Andre studier peger på, at når dette er tilfældet, vil der også i højere grad ses modvillighed frem for lydighed blandt de indsatte, ligesom de indsatte ofte vil opleve større grad af frustrationer og mistrivsel. Det, der kendetegner den 'idealtipe', som synes at have det bedste grundlag for at udøve legitim autoritet, er fokus på sprog og samtale, tilgængelighed og støttende grænsesætning frem for direkte magt og handling, straf, kontrol og mistænkelighed.

Analysen kan ikke give et entydigt eller mere konkret svar på, hvordan de ansatte så bedst udøver deres arbejde og herunder deres autoritet. Anbefalingen er derfor blot, at personalet på ungeafdelingen i Statsfængslet i Jyderup løbende gransker og reflekterer over deres praksis og autoritetsudøvelse, og over hvilke idealtyper de trækker på i arbejdet, samt hvilken indflydelse dette har på de indsatte oplevelser og handlemåder under afsoningen. Anbefalingen er endvidere, at de ansatte sætter refleksionerne i sammenhæng med de principper og værdier, der er formuleret som afdelingens fundament, for at afdække om disse principper afspejles i afdelingens praksis i tilstrækkelig grad.

Litteraturliste

Bøger og rapporter

- Eikeland, Ole-Johan, Manger, Terje og Asbjørnsen, Arve Egil (red.) 2008: *Innsatte i nordiske fengsler Utdanning, utdanningsønske og –motivasjon*. TemaNord 2008, s. 592
- Goffman, Erving (1967): *Anstalt og menneske. Den totale institution socialt set*. Jørgen Paludans Forlag
- Goffman, Erving (1990a): *The Presentation of the Self in Everyday Life*. Anchor Books, New York
- Goffman, Erving (1990b): *Asylums – Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*. Anchor Books, New York
- Graunbøl, Hans Monrad og Hornnes, Jacob Hviid (2009): *Sociale bånd der binder*, specialeafhandling ved Sociologisk Institut, Københavns Universitet
- Kjær Minke, Linda (2012): *Fængslets indre liv*, Jurist- og Økonomforbundets forlag
- Kommissionen vedrørende ungdomskriminalitet (2009): *Betænkning om Indsatsen mod ungdomskriminalitet*, betænkning nr. 1508, København
- Liebling, Alison (2011): *Distinctions and distinctiveness in the work of prison officers: Legitimacy and authority revisited*, European Journal of Criminology 8(6), s. 484-499
- Liebling, Alison, Crewe, Ben og Hulley, Susie (in press): *Heavy/Light, Absent/Present: Rethinking the 'Weight' of Imprisonment*, British Journal of Sociology
- Servicestyrelsen (2011): *Det gode efterværn. Tidligere anbragte unges positive fortællinger om efterværn*. Servicestyrelsen, Odense
- Social Fokus (2012): *Unge på Sundholmen*, Social Fokus, juni 2012, s.6
- Storm Nielsen, Jeanette (2012): *Det ambivalente fængsel*. Speciale i sociologi, Aalborg Universitet
- Sørensen, Nadja og Bien, Natalia (2008): *Forandring og straf. En undersøgelse af alkoholbehandlingsprogrammet i Statsfængslet Møgelkær*. Speciale i psykologi og socialvidenskab. Roskilde Universitetscenter

- Törnquist, Kristina (1995): *Att fastställa och mäta förmåga till dagliga livets aktiviteter (ADL). En kritisk granskning av ADL-instrument och arbetsterapipraxis*. Akademisk avhandling, institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet
- Wästerfors, David (2007): *Fängelsebråk. Analyser av konflikter på anstalt*. Studentlitteratur, Lund

Øvrig litteratur

- Bakkegården (2004): *Notat om Bakkegårdens sikrede afsnit. En beskrivelse af virksomheden, dens mennesker, dens liv samt dens opgaver og arbejdsmetoder*. Bakkegården, Nykøbing Sjælland
- Bekendtgørelse nr. 239 af 13. marts 2012 om behandling af 15-17 årige, der anbringes i Kriminalforsorgens institutioner.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (1998): *Kriminalforsorgens Principprogram*
- FN's konvention om barnets rettigheder af 20. november 1989, artikel 37 (Børnekonventionen)
- Kriminalforsorgen (2010): *Programvirksomhed i Kriminalforsorgen. Information til personale*. Kriminalforsorgens Uddannelsescenter
- Lovbekendtgørelse nr. 435 af 15. maj 2012 om fuldbyrdelse af straf m.v. (Straffuldbyrdelsesloven)
- Servicestyrelsen (2009): *Projektbeskrivelse for Projekt: MultifunC*. Servicestyrelsen, Odense
- Statsfængslet i Jyderup (udateret): *Værdisæt for ungeafdelingen, Statsfængslet i Jyderup*, Kriminalforsorgen
- Statsfængslet i Ringe (2010): *Notat vedr. Statsfængslet i Ringes Ungeafdeling*, Kriminalforsorgen

Internetsider:

- Bryggergårdens hjemmeside:
<http://www.bryggergaarden-samsø.dk>
- Ergoterapeutforeningens hjemmeside:
<http://www.etf.dk>
- Gyldendals åbne encyklopædi:
<http://www.denstoredanske.dk>
- Justitsministeriets hjemmeside:
<http://www.justitsministeriet.dk>

- Kriminalforsorgen i Sveriges hjemmeside:
<http://www.kriminalvarden.se>
- Stevnsfortets hjemmeside:
www.stevnsfort.dk

Bilag 1. Oversigt over egnede og uegnede placeringer

Institution	Egnet til unge under 18 år	Uegnet til unge under 18 år
Ungeafdelingen samt isolationsceller i Statsfængslet i Jyderup	X	
Samtlige pladser i Statsfængslet i Ringe ³⁸	X	
Samtlige pladser i Anstalten ved Herstedvester	X	
Øvrige fængsler og fængselsafdelinger end de ovenfor nævnte		X
Følgende celler til unge på Københavns Fængsler: 355,357,359,361,363,365,373,375,377,379,381,383,385,387,389 354,356,358,360,366,368,370,372,374,376,378,380,382,384,386, 388 Samt Københavns Fængslers isolationsceller på afd. Syd 3. F-O	X	
Øvrige celler på Københavns Fængsler end de ovenfor nævnte		X
Alle øvrige arresthuse		X
Pensioner (ekskl. Pension Kastanienborg)	X	
Pension Kastanienborg		X
Institutioner udenfor Kriminalforsorgen (eksterne § 78-anbringelser mv.)	X	
Alternative anbringelser i øvrigt	X	

³⁸ Statsfængslet i Ringe har en særlig afdeling for afsonere under 18 år, men samtlige afdelinger er som udgangspunkt egnede til unge afsonere (Statsfængslet i Ringe 2010)

Bilag 2. Dokumentationskabeloner

Netværk og samarbejdspartnere – skabelon

Journalnummer:

Afdækning	Mål	Opfølgning
<i>Familie:</i>	<i>Familie:</i>	<i>Familie:</i>
<i>Kæreste:</i>	<i>Kæreste:</i>	<i>Kæreste:</i>
<i>Børn:</i>	<i>Børn:</i>	<i>Børn:</i>
<i>Mentor:</i>	<i>Mentor:</i>	<i>Mentor:</i>
<i>Sagsbehandler:</i>	<i>Sagsbehandler:</i>	<i>Sagsbehandler:</i>
<i>Andre vigtige personer/ samarbejdspartnere:</i>	<i>Andre vigtige personer/ samarbejdspartnere:</i>	<i>Andre vigtige personer/ samarbejdspartnere:</i>

Uddannelse og ADL – skabelon

Journalnummer:

Afdækning	Mål	Opfølgning
<p><i>Fagligt niveau og evt. særlige problemstillinger:</i></p> <p>Er uddannelsesplan indhentet via UU?</p>	<p><i>Fagligt niveau:</i></p>	<p><i>Fagligt niveau:</i></p>
<p><i>Diverse tests:</i></p> <p>Resultat i screeningstest for ordblindhed:</p> <p>Resultat i FVU-læsetest:</p> <p>Resultat i FVU-matematik-test:</p>	<p><i>Diverse tests:</i></p>	<p><i>Diverse tests:</i></p>
<p><i>Fremadrettet uddannelsesplan:</i></p>	<p><i>Fremadrettet uddannelsesplan:</i></p>	<p><i>Fremadrettet uddannelsesplan:</i></p>
<p><i>ADL:</i></p>	<p><i>ADL:</i></p>	<p><i>ADL:</i></p>
<p><i>Aftenskole/sommerskole:</i></p>	<p><i>Aftenskole/sommerskole:</i></p>	<p><i>Aftenskole/sommerskole:</i></p>

Oplysninger om den indsatte baggrund - skabelon

Journalnummer:

Køn: M K

Alder: _____ år

Skolegang:

A. Har gennemført folkeskolen på følgende klassetrin:
(Husk at for 9 og 10:e klassetrin skal det også fremgå om det er inkl. afgangseksamen eller ej):

B. Har gennemført følgende uddannelse/enkeltfagskurser efter folkeskolen:
(alle typer af kurser med en adgangsgivende eksamen/prøve har interesse, det kan fx være førstehjælpskursus, svejsekursus, eller andre kurser på daghøjskole eller aftenskole)

C. Har deltaget i, men ikke fuldført, følgende uddannelse/
enkeltfagskurser efter folkeskolen: _____

Bor hos:

- Forældre/forælder.....
- Plejeforældre/forælder.....
- Anden familie..... , oplys hvem: _____
- Alene.....
- Med sin kæreste.....
- Bor på en institution..... , oplys hvilken type: _____
- _____
- Har ikke nogen bopæl.....
- Andet..... , oplys hvad: _____
- _____

Beskæftigelse:**A. Har den unge været tilknyttet arbejdsmarkedet?**

Ja.....

Nej, aldrig

Hvis ja:**B. Hvor længe har tilknytningen sammenlagt været?**

Hvis der er tale om flere ansættelser er det den sammenlagte periode, som tæller

Mindre end 1 år.....

Mere end 1 år.....

Kan ikke huske.....

C. Har arbejdet hovedsagelig været på?

Heltid.....

Deltid..... , ca. timer/uge: _____

Kan ikke huske.....

D. Hvilken var stillingsbetegnelsen på det hovedsagelige arbejde? (fx lærling, servicemedarbejder, flaskedreng etc.)

E. Hvor mange arbejdsgivere har den unge haft?

Kun én.....

Et par stykker.....

Mange.....

Kan ikke huske.....

Afsoningsforhold:

A. Hvor lang er den nuværende dom? _____

B. Hvor længe skal den unge afsone i Jyderup? _____

C. Samlet opholdstid i Jyderup: _____

D. Hvilken type kriminalitet afsoner den unge for? _____

E. Tidligere domme:

Antal ubetingede: _____ Antal betingede: _____

Misbrug:

Har den unge et misbrug af stoffer/alkohol?

	Stoffer	Alkohol
Ja.....	☐	☐
Nej.....	☐	☐
Ved ikke.....	☐	☐

Bilag 3. Spørgeguide til interviews med indsatte på ungeafdelingen

Baggrund

- Alder
- Hvor lang er den straf, som du afsoner nu?
- Hvor længe har du siddet på ungeafdelingen?
- Har du andre domme bag dig? (Betingede eller ubetingede? Hvis ubetinget, hvor blev den afsonet?)

Indholdet i afsoningen

- Hvordan ser en typisk dag ud for dig?
- Hvilken station er du knyttet til nu?
- Kan du fortælle lidt om, hvad der sker i skolen/køkkenet/værkstedet?
 - opfølgende spørgsmål udgangspunkt i de konkrete aktiviteter som den unge fortæller om: hvorfor tror du, at du skal gøre/lære det?)
- Hvilken station synes du bedst om at være på? Hvorfor?
- Har I altid én til én undervisning på stationerne? Hvis ja, hvad synes du om det?
- Er der sat nogle særlige mål for, hvad du skal nå, mens du er her på afdelingen?
 - Hvem har sat disse mål? (har du været inddraget i dette arbejde? Giver de mening for dig?)
- Er der planer for, hvad du skal lave efter afsoningen?
 - Hvem har lagt disse planer? (har du været inddraget i dette arbejde? Giver de planer, der er lagt, mening for dig?)
- Hvad tror du selv, at du vil lave, når du kommer ud?
- Deltager du i Nye Veje?
 - Hvad synes du om det?
- Har du talt med de ansatte om det, du er dømt for? Hvornår, hvor ofte?
- Hvis du tænker tilbage på de sidste 4-5 uger, hvordan har det så været på afdelingen?

- Er der noget, du synes, der skal være mere af på afdelingen? Hvorfor?
- Er der noget, du synes der skal være mindre af på afdelingen? Hvorfor?
- Hvordan er dit forhold til de ansatte?

Perspektiv på afsoningen

- Er der noget af det, du har lært på ungeafdelingen, du tror, vil hjælpe dig til ikke at begå ny kriminalitet, når du kommer ud? Hvad?
- Hvad tror du at du vil tænke tilbage på fra dit ophold på ungeafdelingen, når du er blevet løsladt? Hvorfor netop det?
- *Hvis* den unge har andre institutionsophold bag sig (særligt fokus på Ringes ungeafdeling): Hvordan er det at være på Jyderup sammenlignet med den institution, du var på i forbindelse med xx?